

**T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

1945-1980 ARASI TÜRKİYE’DE İNGİLİZCE EĞİTİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİLAL GÜNEŞ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. KADİR KASALAK

ISPARTA, 2009

T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ SAVUNMASI ve SÖZLÜ SINAV TUTANAĞI

Gönderen : ..... Tarih ..... EABD Başkanlığı

Gönderilen : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Enstitü Anabilim Dalımız **YÜKSEK LİSANS / DOKTORA** Programı öğrencisi
..... Bilal Güneş ..... tez çalışmalarını sonuçlandırmış ve
kurulan jüri önünde tezini savunmuştur. Sınav tutanağı aşağıdadır.
Tez Adı Değişikliği **YAPILDI / YAPILMADI**

Prof. Dr. Bayram KODAMAN

Tez Bölüm Başkanı

Enstitü Anabilim Dalı Başkanı

Tarih

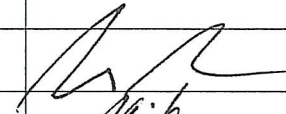

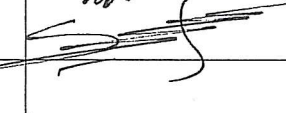
SINAV TUTANAĞI:

Jürimiz Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 25./39. maddesi uyarınca 09.06.09 ..... Salı .....
günü saat 16.00 'de toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin 1945-1980 ..... Ali .....
..... Carlye'de İngilizce ..... Dr. İsmail .....
konulu tezini incelemiş ve yapılan sözlü sınav sonunda **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU** ile aşağıdaki kararı
almıştır.

☒ KABUL

☐ RED

☐ DÜZELTME

Tez Sınavı Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Doc. Dr. Süleyman Seydi	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Kadir Karalok	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Kadir Seter	
Üye		
Üye		

Yukarıda adı geçen öğrenci Sınav Tutanağı'nda belirtildiği üzere mezun olmaya **HAK KAZANMIŞTIR / KAZANMAMIŞTIR.**

Gereğini rica ederim.

ENSTİTÜ YÖNETİM KURULU KARARI :

Tarih:

Karar No:

Enstitü Müdürü

MADDE-25 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RED", veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Enstitü Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Düzeltme alan öğrenci bir sonraki dönemde kayıt yaptırmak zorundadır.

Madde-39 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RET" veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Yüksek Öğretim Kurumu ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç altı ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tez kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

ÖNSÖZ

İngilizce Eğitimi, Türkiye Cumhuriyeti eğitim politikasının önemli sorunlarından biri olarak, özellikle XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, güncelliğini ve önemini yitirmeden günümüze kadar gelebilmiştir. Bu çalışmada İngilizce Eğitimi, yabancı dil eğitimi ekseninde ele alıp, tarihsel olarak geçirdiği süreçleri ve aşamaları dönemler halinde ortaya koymak; aynı zamanda bu bağlamda yapılan yanlışlıkları ve iyileştirmeleri, sürecin genel çerçevesini çizmek suretiyle, inceleme amacı güdülmüştür.

Çalışmada 1945-1980 arası yıllar esas alınmış, İngilizce eğitiminin uğramış olduğu değişimler paralelinde, dönem itibariyle geldiği son noktaya ışık tutulmuştur. Çalışmaya başlangıç olarak 1945 yılı seçilmiştir; Zira bu tarih, ikinci dünya savaşının sona erdiği ve küresel anlamda henüz orta çıkmaya başlayan yeni dünya düzeninde Türkiye'nin sonraki yarım yüzyılında dış politikasının temellerini oluşturacak sürecin eşik noktasını teşkil etmektedir. Dış politikada Batı Dünyası ile yakın siyasi ilişkiler geliştirme odağında gelişen bu tutum içeride de kültürel anlamda yansımalarını bulmuştur.

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri dikkate alınarak, yazılı arşiv malzemelerinin doküman ve veri analizi yapılmıştır. Başta Tebliğler Dergisi olmak üzere, arşiv kaynakları, 1. ve 2. dereceden kaynaklar, süreli yayınlar ve o döneme ait Milli Eğitim Bakanlığı istatistikleri ve Talim ve Terbiye Kurulu yayınlar Dairesi arşivi incelenerek konunun genel çerçevesinin aydınlatılmasına katkıda bulunacak veriler toplanmıştır.

Bu süreçte yardımlarını benden esirgemeyen ve değerli fikirleri ile yol gösteren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Kadir KASALAK'a ve sayın Prof. Dr. Bayram KODAMAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmanın imla ve noktalama düzeltmelerini yapmada bana yardımcı olan meslektaşım Filiz KENGER'e, kaynaklara ulaşmamda yardımcı olan Şebnem ALPER'e ve manevi desteği ile hep yanımda olan Bengü ALPER'e ve aileme çok teşekkür ediyorum.

Bilal GÜNEŞ

Mayıs 2009

ÖZET

1945-1980 ARASI TÜRKİYE’DE İNGİLİZCE EĞİTİMİ

Bilal GÜNEŞ

**Süleyman Demirel Üniversitesi, Tarih Bölümü
Yüksek Lisans Tezi, 108 Sayfa, Haziran 2009**

Danışman: Yard. Doç. Dr. Kadir KASALAK

Bu çalışma, İngilizcenin XX. yüzyılda evrensel anlamda tüm dünya milletleri tarafından bir “Lingua Franca”(ortak dil) olarak kabul edilmesine paralel olarak, İngilizcenin bir ders olarak öğretim kurumlarında okutulmasına ve yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaları, nihayetinde bu uğurda girişilen çabaları, başarılı veya başarısız iyileştirme denemelerini, Türkiye’nin o dönem bulunduğu siyasi ve konjonktürel şartlar dâhilinde yorumlayarak ortaya koymaktadır.

Çalışmamızın çıkış noktasını, Türkiye’nin II. Dünya Savaşı ertesinde iki kutuplu dünya düzenine doğru ilerleyen küresel yapılanmanın Demokratik kanadını oluşturan Batı dünyası ile yakınlaşma çabaları ve bu maksatla oluşturulan politikanın güdümünde gelişen ülke içi kültürel değişimler ve daha özelde İngilizce Öğretimi ve geçirmiş olduğu süreçler teşkil etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da Osmanlı imparatorluğunun yüzyılları kapsayan mirasını devralmıştır. Kendisine miras kalan öğretim kurumları ve okutulan yabancı dili bir süre benimsemiştir. Nitekim Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile öğretim kurumlarını düzenlemiş, fakat uzun yıllar yabancı dil olarak okutulan Fransızcanın yerini İngilizceye bırakması ve birinci yabancı dil olarak öğretim kurumlarında kabul edilmesi 1955 yılına kadar gerçekleşemediği çalışmada varılan saptamalar arasında yer almaktadır. Sonraki yıllarda Avrupa Konseyi ile oluşturulan ortak işbirliği çerçevesinde bir takım düzenlemelerin yapıldığı da bu çalışmada elde edilen bulgulardan biridir.

Anahtar Kelimeler: *Türk Eğitim Sistemi, İngilizce Eğitimi, Yabancı Dil Eğitimi, Yabancı Dil Eğitim Politikası*

ABSTRACT

THE ENGLISH EDUCATION IN TURKEY BETWEEN 1945-1980

Bilal GÜNEŞ

**Süleyman Demirel University, Department of History
Master Thesis, 108 pages, June 2009**

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Kadir KASALAK

This study aims to present the attempts to make English a subject and a widely accepted foreign language in schools, eventually the efforts experienced in this direction, successful or failed amendment attempts, taking the consideration the circumstances that Turkey was undergoing that times in parallel with the fact that English was accepted as a “Lingua Franca” for granted by all nations.

Our study's based on the point that Turkey had intentions to get close contacts with West World, a democratic part of the global order leading to two poled world order, this point also contains the processes that English Education had undergone and domestic cultural change with an idea focused on and specifically foreign language education resulting from this political actions

The Turkish Republic took a heritage containing centuries experiences as in other fields. Turkey let old education institutes and foreign language stay alive for a while. It reordered the Education organs with “Tevhid-i Tedrisat”, but it was 1955 when French that had been studied as a foreign language for centuries was replaced with English, eventually English was accepted the first foreign language at the education organs. This fact is the one of the points acquired in this study. One another finding is that some regulations was made in accordance with cooperation between Turkey and The European Council the next years.

Key words : *Turkish Education System, English education, Foreign Language Education, The policy of Foreign Language Education.*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÇİZELGELER	VIII
KISALTMALAR.....	XI

GİRİŞ

1945 Öncesi Türkiye’de İngilizce Eğitimi.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1945 -1950 ARASI DÖNEM

A.II. Dünya Savaşı Sonrası Türk Eğitim Sistemi’nin Genel Durumu.....	10
a. Türkiye ve Batı Dünyası Arasındaki İlişkiler ve İngilizce Öğretiminin Önem Kazanması.....	13
b. İngilizce Eğitiminin Devlet Tarafından Desteklenmesi	15
c. Köy Enstitüleri ve Yabancı Dil eğitimi ve İngilizce Dersinin Uygulanışı.....	16
B. İngilizce Eğitiminin Altyapısının Hazırlanması ve İngilizce Öğretmeni Yetiştirme.....	18
a. İngilizce Öğretmeni Yetiştirmede Eğitim Enstitüleri ve Gazi Eğitim Enstitüsü...20	
b.İngilizce Öğretmeni İhtiyacının Artış Göstermesi.....	21
c. İngilizce Öğretmen İhtiyacının Farklı Kaynaklardan Karşılanması.....	25

İKİNCİ BÖLÜM

1950-1965 ARASI DÖNEM

A. Değişen Dünya Şartları ve Yabancı Dil Eğitime Verilen Önemin Artması.....	31

a. Türkiye'nin Siyasi Konjonktürü ve İngilizce Eğitimi.....	32
b. Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Amerika ile Kurulan Diplomatik İlişkiler ve İngilizce.....	33
B. Demokrat Parti İktidarı ve İngilizce Eğitimi Alanındaki Uygulamaları.....	34
a. Maarif Kolejlerinin Açılması	37
1. Maarif Kolejlerinin Yaygınlaşması.....	39
2. Maarif Kolejlerinde İngilizce ile Öğretim ve Niteliği.....	40
b. İngilizce Dersinin Öğretim Kurumları Müfredatında Yer Alması.....	41
c. İngilizce Derslerin Müfredata Göre Düzenlenmesi ve Ders Saatlerinin Dağılımı.....	42
C. Eğitim Sisteminde Öğrenci Sayısında Görülen Artış ve Bunun Yabancı Dil Öğrenimine Etkileri.....	44
D. İngilizce Eğitimini Geliştirmeye Yönelik Girişilen Adımlar.....	48
a. İlgili Ülke ve Kuruluşlarla Temas	50
b. Öğretim Kurumlarında Okutulan İngilizce Ders Kitapları.....	51
c. Yükseköğretimde Okutulan İngilizce Ders Kitapları	56
d. Öğretim Kurumlarında Okutulan İngilizce Yardımcı ve Müracaat Kitapları	57
E. Sayısal Verilerle Dönemin Genel Değerlendirmesi.....	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1965-1980 ARASI DÖNEM

A. Avrupa Konseyi İle Temaslar	65
a. Talim ve Terbiye Kurulu Kararı İle Yeni Yabancı Dil Programının Hazırlanması.....	68
b. Yabancı Dil Programının Kapsamı.....	71
c. Yeni Program Sonunda Hazırlanan İngilizce Kitapları.....	74
B. Yabancı Dil Öğretimi Kapsamında İngilizce Öğretmeni Yetiştirme Modelinin Yeni Bir Temele Dayandırılması.....	80
a. Seminerler ve Hizmet İçi Eğitim Kursları.....	82

b. Yabancı Diller Eğitim Merkezinin Kurulması.....	84
c. Yabancı Diller Öğretimini Geliştirme Merkezi.....	84
C. İyileştirmeler Kapsamında İngilizce Dersini Alan Öğrenci Sayısında Görülen	
Değişiklikler.....	85
a. Ortaöğretim Kurumları.....	87
b. Yükseköğretim.....	94
D. İngilizce Eğitiminde Uygulanan Metotlar ve Değişimi	95
.	
SONUÇ	100
KAYNAKÇA.....	104
ÖZGEÇMİŞ.....	108

ÇİZELGELER

Sayfa No

Çizelge 1: Cumhuriyet Sonrasında Okutulan Yabancı Dilleri.....	5
Çizelge 2: Okul ve Öğrenci Sayıları.....	18
Çizelge 3: Yıllara Göre İngilizce Dersini Alan Öğrenci Sayıları.....	20
Çizelge 4: 1924-1990 Yılları Arasında Genel Liselerde Haftalık Ders Saatleri İçinde Yabancı Dilin Yeri.....	21
Çizelge 5: Yabancı Dille Ortaöğretim Yapan Okul Sayıları.....	36
Çizelge 6: Ortaöğretime Öğrenci Artışı (Bin olarak).....	46
Çizelge 7: Yabancı Dille Öğrenim Görenlerin Toplam Sayıları.....	47
Çizelge 8: Ders Kitapları(İngilizce).....	52
Çizelge 9: 1944-1945 Öğretim Yılı Orta Okul İngilizce Ders Kitapları....	53
Çizelge 10: 1944-45 Öğretim Yılı Orta Ticaret Okulları İngilizce Ders Kitapları.....	54
Çizelge 11: 1954-1955 Öğretim Ortaokul Yılı Ders Kitapları.....	54
Çizelge 12: 1954-55 Öğretim Yılı Lise İngilizce Ders Kitaplar.....	55
Çizelge 13: 1954-55 Öğretim Yılı Ortaokul İngilizce Yardımcı Kitapları.....	58
Çizelge 14: İngilizce Yardımcı Kitapları.....	58
Çizelge 15: İngilizce Müracaat Kitapları.....	59
Çizelge 16: 1950-60 Yılları Arası Bağımsız, Bağlı Resmi ve Özel Orta Okullarda Öğrencilerin Takip Ettikleri Yabancı Diller Üzerine Durumları.....	61
Çizelge 17: 1950-60 Yılları Arası Resmi liseler, Kolejler, Akşam Liseleri ve Kolejlerde Öğrencilerin Takip Ettikleri Yabancı	

Diller Üzerine Durumları.....	62
Çizelge 18: 1953-60 Yılları Arası Yükseköğretimde Öğrencilerin Takip Ettikleri Yabancı Diller.....	63
Çizelge 19: Yeni Programa Göre Her Safhada Öğretilmesi Gereken Kelime Sayıları.....	74
Çizelge 20: 1971 Öğretim Yılı Ortaokul, Ticaret, Kız Sanat ve Yapı Orta Okulları ve Lise İngilizce Ders Kitapları.....	75
Çizelge 21: 1978 Öğretim Yılı Ortaokul İngilizce Ders Kitapları.....	76
Çizelge 22: 1978 Yılı Lise İngilizce Ders Kitapları.....	77
Çizelge 23: 1978 Yılı Orta Okul İngilizce Dersi Yardımcı Kitapları.....	78
Çizelge 24: 1978 Yılı Lise İngilizce Dersi Yardımcı Kitapları.....	79
Çizelge 25: Yabancı Dillerin Öncelik Sırası.....	86
Çizelge 26: 1965-73 Yılları Arası İngilizce Dersini Alan Öğrenci Sayısı(Ortaokul).....	88
Çizelge 27: 1976-81 Yılları Arası İngilizce Dersini Alan Öğrenci Sayısı(Ortaokul).....	89
Çizelge 28: 1965- 73 Yılları Arası İngilizce Dersini Alan Öğrenci Sayısı(Lise).....	90
Çizelge 29: 1976-81 Yılları Arası İngilizce Dersini Alan Öğrenci Sayısı(Lise).....	91
Çizelge 30: Lise ve Ortaokul Seviyeli Meslek ve Teknik Okullar İngilizce Dersini Alan Öğrenci Sayıları.....	92
Çizelge 31: 1969-70 Öğretim Yılı Öğretim Kurumlarına Göre İngilizce Öğretmeni.....	93

Çizelge 32: 1967-70 Arası Fakülte ve Yüksekokullarda İngilizce Dersini

Alan Öğrenci Sayısı.....94

KISALTMALAR

AT : Avrupa Topluluğu

AET : Avrupa Ekonomik Topluluğu

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

DTCF : Dil ve Tarih Coğrafya Fakóltesi

GELP : Georgetown İngiliz Dil Programı

KTÜ : Karadeniz Teknik Üniversitesi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NATO : North Atlantic Treaty Organization

OECD : Organization for Economic Cooperation and Development

ODTÜ : Orta Doğu Teknik Üniversitesi

ÖSYM : Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

SEFT : Spoken English for Turks

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TED : Türk Eğitim Derneği

UN : Birleşmiş Milletler

UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Teşkilatı

GİRİŞ

Osmanlı Devleti ile Batı Devletleri arasında kurulan sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerin İngiltere ile geç kurulduğu bilinmektedir. Tarihsel boyutta Türklerle İngilizlerin ilk temasları Haçlı Seferleri zamanında olmakla birlikte, gerçek anlamda İngiltere'nin Osmanlı ile ilk münasebetleri XIV. asrın sonları ile XV. asrın başlarında ticari ve ekonomik alanda olmuştur.¹ Türkler ve İngilizler ilk zamanlarda coğrafi uzaklığında etkisiyle fazla yakınlaşma fırsatı bulamamışlar, daha ziyade ikincil kaynaklar yardımıyla birbirilerini tanımaya çalışmışlardır.

1841 yılına gelindiğinde Osmanlı topraklarına elçi olarak atanan Stadford Canning, girişkenliği ve çalışkanlığı sayesinde ayrıca özellikle Balta Limanı Sözleşmesinin de etkisiyle sarayda sözü en çok geçen elçi olmuştur. Bu dönemde Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki ilişkilerin ivme kazandığı görülür. 1853 yılında İngiltere, Rusya'ya karşı girişilen Kırım Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu yanında yerini alır. Savaş sonrası iki ülke arasındaki ticari ilişkilerde belirgin bir hareketlilik görülür. 1850-1870 yılları arasında İngiltere ile olan dış ticaret, İngiliz tüccarlar sayesinde büyük ölçüde artmıştır. İngiliz tüccar sayısı 1849'da 202 iken 1856'da 1061 olur.² Böylece Kırım Savaşı'nın yararları Osmanlı-İngiliz yakınlaşması adına daha açık bir şekilde görülebilir.

Osmanlı İmparatorluğu ve İngiltere arasındaki ticari ve siyasi ilişkilerin gelişmesine paralel olarak tarih sahnesine yeni çıkmaya hazırlanan Amerika ile İmparatorluk arasındaki ilişkiler de Doğu Akdeniz deniz ticareti çerçevesinde Tunus ve Cezayir ile yapılan ticari antlaşmalarla dolaylı olarak başlamıştır. 1830 yılında ABD ile ilk ticari anlaşma imzalanır ve 1876'ya gelindiğinde ABD Osmanlı ticaretinde dördüncü sıraya yükselir.

İmparatorluk topraklarında İngilizceye olan ilgi ve İngilizce eğitiminin başlaması da 19. yy. başlarına, bu iki Anglo-American(İngiltere-Amerika) devletle olan temasların arttığı bir döneme rast gelmektedir. İngilizlerin 19. yy.da denizcilikte

¹ Mübahat Kütükoğlu, **Türk –İngiliz İlişkileri 1583-1984 (400. Yıldönümü)**, Başbakanlık Basın – Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara 1985. Sayfa ekle

² Ömer Demircan, **Dünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1988, s. 72.

üstün durumda olması, imparatorluğun Humbaracı Ocağı'nda yabancı dil olarak Almancaya yer vermesine rağmen, Bahriye Mektebi'nde İngilizce derslerini müfredatına dahil etmesini sağlamıştır. Bu suretle 1818 yılında öğrenim için İngiltere'ye öğrenci gönderilmiştir. 19. yy.da ABD'nin bölgedeki siyasi ve ekonomik çıkarları, Anadolu'daki Ermenilerle ve diğer azınlık gruplarla yakınlaşmasını sağlamış ve bu amaçla Anadolu'ya gönderilen "American Board"a bağlı misyonerler vasıtasıyla başta Doğu Anadolu, Yukarı Mezopotamya ve Orta Anadolu'da olmak üzere pek çok yerde Protestan okulları açılmıştır. Açılan bu Protestan okullarında ilk mektep ve Rüşdiye dersleri İngilizce ve Ermenice; Osmanlı İmparatorluğu'na tabi Arap ülkelerinde ise Arapça ve İngilizce olarak verilmiştir.

Ticari anlamda Amerika ile yürütülen karşılıklı dostane ilişkiler çerçevesinde, Osmanlı topraklarında ticaretle uğraşan Cyrus Hamlin, Amerikalı tüccar H.R. Robert'in ortaklığıyla 1863 yılında Robert Koleji'ni(İstanbul Amerikan Robert Lisesi) kurdu. Robert Koleji, Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim dili İngilizce olan ilk kurumdur. Bir misyoner tarafından kurulan ve Anglo-American bir kurum olan Robert Koleji, İngilizce eğitiminin Türkiye'de başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Zira imparatorluk topraklarında ciddi manada İngilizce eğitiminin bu kurumla başladığı görülmektedir. Başlangıçta öğretim azınlık dillerinde ve İngilizce iken, daha sonra yalnızca İngilizce yapılmıştır. Özellikle başta Ermeni cemaati olmak üzere azınlıklara çağdaş batı eğitimini sunmak vizyonu ile kurulan bu okul, sonraları Türk elitlerinin de yoğun ilgi gösterdiği bir kurum haline gelmiştir. 1912 yılında yüksek kısmı açılarak Yükseköğretim hizmeti verilmiştir, 1971-72 öğretim yılında bu kısım Milli Eğitim Bakanlığına devredilerek "Boğaziçi Üniversitesi" adını almıştır.

Osmanlı imparatorluğu sınırlarında Robert Koleji ve Anadolu'da açılan Protestan okulları dışında İngilizce öğretim yapan kurum o dönem de bulunmamaktadır. Türk öğrencilere yabancı dil öğretmek için kurulan Galatasaray Sultanisi'nde(Lisesi) öğretmenlerin tümü Fransa'dan getirilmiş; İngilizce ancak Almanca ve İtalyanca ile beraber seçmeli ders olabilmıştır. İngilizce, Bahriye Nezareti'nde Abdülaziz (1861-1876) döneminden beri ders olarak okutulmaktadır, fakat cumhuriyetin kurulduğu tarihten sonrasına kadar hiçbir şekilde askeri okullarda ders olarak müfredata alınmış değildir.

Yabancı dil öğretiminin okul programlarına girmesi de ilk kez 1800’lü yılların başlarında gerçekleşmiştir ve öğretilen ilk Batılı dil Fransızca olmuştur. Tanzimat’ın ilanı ve Islahat Fermanı’nın yarattığı serbestlik ortamının etkisiyle ve geniş ölçüde Batılılaşma sürecinde yabancıların özel okul açma girişimleri artmış ve başta Fransız, İngiliz ve Amerikalılar olmak üzere Alman ve İtalyanlar kendi dilleri ile öğretim yapan okullar açmışlardır. Bu okullar devletin denetimi altında öğretimlerine devam etmişlerdir.³ 1856’da yayınlanan Islahat Fermanı’ndan sonra ilk açılan yabancı okullarda çok iyi düzeyde yabancı dil eğitimi verilmeye çalışılmıştır. Nitekim verdikleri eğitimin kalitesi de yüksek seviyededir. Ancak bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin neredeyse tamamı devletin Müslüman olmayan tabakasından öğrencilerdir. Müslüman halk değişik nedenlerle çocuklarını bu okullara göndermek istememiştir. Hatta Sultan II. Abdülhamit, Robert Koleji’nde Müslüman çocukların okumasını yasaklamıştır. Bu kararın alınmasındaki en büyük neden ise okulun misyonerler tarafından açılmış olması ve bu yöndeki faaliyetleridir. Bu okullarda okuyan öğrencilerin arasına Müslüman öğrencilerin de girmesi ancak 19.yüzyıl’ın sonlarında gerçekleşebilmiştir. Yabancıların açtıkları bu orta dereceli okullarda çok iyi yabancı dil öğretilmesine rağmen devletin açtığı yüksek okullarda istenilen başarı sağlanamamıştır. Yabancı dilin daha erken yaşta öğretilmesi gerektiği ortaya çıkmış ve bu yüzden ciddi manada yabancı dille öğretimin yapılacağı orta dereceli bir devlet okulunun açılması düşünülmüştür.⁴

Tıbbiye’de dersler Fransızca okutulmasına rağmen, devlet eliyle yürütülen orta dereceli okulların tümünde ise yabancı dil ilk kez 1869’da okul programlarına girdi. Fakat resmi anlamda İngilizce dersi, 1918 yılında İstanbul’daki İngiliz işgali döneminde oldu. Sonraları Almanca ve Fransızcanın yanı sıra seçmeli ders olarak yerini aldı. Zamanla öğretmen ihtiyacının karşılandığı nispette ülkenin diğer bölgelerinde de öğretilmeye başlanmıştır.

Milli Mücadelenin başarıyla gerçekleştirilmesinden sonra yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitim alanında attığı ilk ve en önemli adım, 430 sayılı ve 3 Mart 1924 tarihli “Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun çıkarılması olmuştur. Bu kanunla tüm

³ Demircan, **a.g.e.**, s. 76.

⁴ Ali Demir, “Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlarımız Nelerdir?”, **Yabancı Dil Öğretim Paneli-1**, İstanbul 1983, s. 115.

ülke çapındaki eğitim faaliyetleri tek bir çatı altında birleştirilmiştir. Özellikle yabancıların açtıkları yabancı dilde eğitim yapan okullar, devletin sıkı kontrolü altına girdi. Yabancıların açtıkları yabancı dille öğretim yapan özel yabancı okullar kapatılmadı ama yeni okullar açmalarına izin verilmedi. Temmuz 1923'teki I. Eğitim Şurası'nda alınan bir kararla zorunlu eğitim yaşındaki çocukların yabancı kökenli okullara gitmeleri yasaklandı. Osmanlı İmparatorluğu'nun eğitim kurumlarının çoğunda uzun süre yabancı dil olarak öğretilen Arapça ve Farsça yerine Batı dilleri ve bunlardan biri olan İngilizce yabancı dil olarak okul programlarında isteğe bağlı olarak okutulması öngörüldü.

Cumhuriyetin ilk yöneticileri Osmanlı eğitim kurumlarının son döneminde eğitim görmüş, Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nı yapmış olan kimselerdir. O nedenle yabancı dil öğretiminde bu kuşak aydınların Türk insanına yönelik eğitim, deneyim, görüş ve kararları egemen olmuştur. Atatürk dönemini, ilk on yıllık eğitim çalışmaları ilköğretim ve okuma-yazma öğretimi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu dönemde yabancı dil öğretimine öncelik verilmesi yerine, ulusal kimliğin en önemli ögesi olan anadil Türkçenin işlenip öğretilmesi ön plana çıkarılmıştır. Yabancı dil bilgisi ise çeviri yoluyla bir teknik ve kültür aktarım aracı olarak görülmüştür.

Bu arada Cumhuriyetin ilanından sonra geçen yıllar, dünyada, bilim ve teknik alanında hızlı ilerlemenin olduğu yıllardır. Teknolojinin hızla gelişmesi, kitle haberleşme araçlarının artması ulusları birbirine daha çok yakınlaştırmış ve ilişkileri de o oranda arttırmıştır. Hızlı gelişmelere ayak uydurmak, diğer uluslarla ilişkileri sıkılaştırma ve çağdaşlaşma sürecini çabuklaştırma gayreti içinde olan Türkiye'de gençlerin yabancı dil öğrenerek yetişmelerinin büyük önemi ve bu konuda öğrenci velilerinin gittikçe artan isteklerini karşılamak üzere bu alanda eğitim yapan okulların sayılarında zamanla bir artış görülmüştür. Bu suretle o dönemde Türkiye'de "yabancı dil öğretimi" demek; bir batı dilinin zorunlu, kimi okullarda ise seçmeli olarak öğrenilmesi demektir.

Çizelge 1: Cumhuriyet sonrasında okutulan yabancı diller⁵

	1924	1927	1935	1941	1950	1960
Almanca	+	+	+	+	+	+
Fransızca	+	+	+	+	+	+
İngilizce	+	+	+	+	+	+
İtalyanca	+	+	+	+	+	+
Latince	-	-	-	+	+	-
Arapça	+	+	-	-	+	
Farsça	+	-	-	-	+	+

Her ne kadar Eğitim sistemimizin amacı o dönem için okuryazar oranını arttırmak olsa da yine de devlet yabancı dil öğretimi alanında bir takım adımlar atmayı da ihmal etmemiştir. “Mesela Türk çocuklarını, yabancı bir dil öğrenmek için yabancı okullara gitmekten kurtarmak amacıyla 31 Ocak 1928'de başta Başbakan İsmet İnönü olmak üzere bakanlar, milletvekilleri ve birçok eğitim mensubunun önderliğinde Ankara, Kayseri ve Zonguldak illerinde kurulan vakıflar eliyle özel okullar açılıp bu alanda ilk örnekleri verilmiştir.”⁶ Bu kolejlerden ilk açılan (TED Ankara Koleji) Yenişehir Lisesi'dir. Bu kolejin ilkokul 4. ve 5. sınıflarında sınıf geçmeyi etkilememek koşuluyla haftada 10 saat kadar İngilizce öğretilmesi uygun görülmüştür. Böylelikle öğrencilerin daha sonraki yıllar için bir birikim edinmesi hedeflenmiştir. 1951 yılına kadar haftada 3-5 saat yerine 8-10 saat ‘takviyeli’ İngilizce öğretilmiş, 1951 yılından sonra ise öğretim kültür dersleri dışında İngilizce yapılmaya başlanmıştır.⁷

⁵ Demircan, a.g.e., s. 92.

⁶ **Türk Ansiklopedisi**, MEB Yayınları, İstanbul 2000 s. 298.

⁷ Özcan Demirel, **Yabancı Dil Öğretimi**, Pegem Yayıncılık, Ankara 2004, s. 13.

Aynı zamanda bu dönemde Türkiye'ye davet edilip görüşlerine başvuru alan yabancı eğitim uzmanlarınca düzenlenip, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Milli Eğitim raporlarında yabancı dil öğretimine de yer verilmiştir. “ABD’den John Dewey (1939)’e göre İstanbul, Erzurum... gibi kentlerde özel olarak yabancı dile ve fen derslerine ağırlık verecek, tek bir dil yerine ayrı ayrı dillerde (Almanca, Fransızca, İngilizce, İtalyanca) gerektiği gibi öğretim yapacak birkaç lisenin açılması, öğretmen okullarında okutulan yabancı dillerin çeşitlendirilmesi önerilmektedir.”⁸

Eğitim sistemindeki değişikliklere paralel olarak İngilizce ders kaynaklarında da yenilikler yapılmıştır. 1920’lerde ikinci kademe devlet okullarında kullanılan İngilizce kitaplar Robert Koleji’nde görev yapan Dr. Watson tarafından yazılan “Beginning English”, “Royal Readers”, Blackberry tarafından yayınlanan “Idioms” ve “Reading from the literature” dır. “Reading from the literature” nın basımı 1930’da sona erdi ertesi yıl her ikisi de öğretmen olan Nurettin Sevim ve Emcet Hüsnü tarafından yazılan “English in Turkey I” kitabı okutulmaya başlandı. Bu kitabın ikinci cildi 1933 de basılırken üçüncü ve dördüncü ciltler basıma hazır olduğu halde yayınlanmadı. Dr. Watson’ın çalışmalarını ve metotlarını temel alan bu kitaplar sağlam ilkelere dayanmaktadır, bu nedenle uzun süre kullanılmıştır.⁹

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk dönemlerinde eğitim politikasının şekillenmesinde yabancı eğitim uzmanların fikirlerinden geniş ölçüde faydalanılmıştır. İngilizce eğitiminin sağlam bir zemine oturtulmasını sağlamak içinde bazı uzmanlar Türkiye’ye davet edilmiştir. Bu uzmanlardan en önemli ikisi Dr. Lawrence Faucet(1892–1978)¹⁰ ve Edward Vivian Gatenby’dır. Çin’de ve Japonya’da İngilizce eğitmeni olarak büyük başarı sağlayan Faucet, 1933 yılında Türkiye’ye geldi ve bir yıl kaldı. Yayınladığı iki kitaptan biri olan ve sonradan “The Oxford English Course” adıyla basılan kitabını da beraberinde getirdi. Bu kitap, Japonya ve Çin’de ders

⁸ Demircan, a.g.e., s. 97.

⁹ Edward Vivian Gatenby, “English Language Studies in Turkey,” **Oxford University Press ELT J** II:8-15, Oxford 1947, s. 10.

¹⁰ Lawrence William Faucett, 12 Nisan 1892 yılında ABD’nin Illinois Eyaletinde doğmuştur. 1920’li ve 30’lu yıllarda İngilizcenin yabancı dil öğretimi alanında geliştirilmesine yönelik yapmış olduğu yenilikçi ve etkin çalışmalarıyla tanınan bir yazardır. “The teaching of English in the Far East” adlı eseriyle tanınmıştır. Asıl ününü “Oxford English Course” adlı İngilizcenin bir yabancı dil olarak öğretimi hazırlanmış kitap serisiyle kazanmıştır.

verdiği dönemlerde hazırlanmış bir kitaptı; dolayısıyla Türk öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktı. “The Oxford English Course” İngilizcenin öğretilmesi için “Direct Method” un geniş çapta uygulandığı bir çalışmaydı. Çalışma dört kitaptan oluşmaktaydı. Kitabın ikinci cildinin öğretmenler için sonradan hazırlanan ders kitabı önsözünde dördüncü cildin, Türkiye’de oluşturulduğundan bahsetmektedir. Böylelikle kitap yaşam tarzları ve kültürel faktörler dikkate alındığı için Türk öğrencilerin daha rahat kavrayabileceği bir kitap haline geldi. Hükümet bu dört kitabın ve birkaç yardımcı kitapların yayın haklarını aldı. Devlet bu dört kitabın ilk üçünün ortaokul’da, dördüncü kitabında lise müfredatının ilk yılında yer almasını öngören bir program hazırladı. Bu program, ilköğretim ve ortaöğretimde İngilizce ders sayısının haftalık altı saati geçmemesi ve sonradan haftalık ders saati sayısının dörde inmesi arzu edilen verimliliği ortaya koyamadı.¹¹ Sonraki yıllarda tüm devlet okullarında yalnız Dr. Faucet’in kitapları okutulabilir ilkesi terk edilerek, Ripman, West ve Charles Eckersley’nin ders kitapları da kısmen bazı yerlerde müfredata dâhil edilmiştir.

İngilizce eğitim ve öğretimini nitelik olarak arttırmak için Türkiye’ye davet edilen diğer bir uzman da E.V. Gatenby’dır. 1942’de Japonya’dan ayrıldıktan sonra Hükümetin, “British Council” ile yaptığı anlaşma gereği Gatenby “Dilbilim Uzmanı” (Linguistic Adviser) olarak Türkiye’ye gönderildi. Eğitim Bilimleri alanında profesörlük unvanını aldıktan sonra o dönemde öğretmen yetiştiren tek kurum olan Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü’nün başına getirildi. Aynı zamanda 1945 yılına kadar da Ankara Üniversitesi’nde profesörlük yaptı. Gatenby, Faucet tarafından Türkiye’deki devlet okullarında okutulmak için hazırlanan “Oxford English Course”un bazı eksikliklerine saptadıktan sonra daha önceden Charles Eckersley tarafından yazılan “Essential English for Turkish Students” kaynak kitabının belirlediği zayıflıkları da dikkate alarak yeniden uyarlamasını yaptı.

Türkiye cumhuriyeti, aynı zamanda üniversite öğretiminde de yabancı dil bilen öğrenci sayısının azlığını fark ederek 1939 yılındaki ilk Milli Eğitim Şurası’nda liseden sonra öğrenciye bir yıl kendi alan dilinin öğretilmesi noktasında karar kılmıştı. Fakat Türkiye’de yabancı dil öğretmeni yetiştirecek herhangi bir kurum

---

¹¹ Gatenby, a.g.m., s. 12.

yoktur. Bu nedenle 1938 yılında liselere yabancı dil öğretmeni yetiştirmek üzere İstanbul Üniversitesine bağlı ve öğretmen yetiştirecek bir “Yabancı Diller Yüksekokulu” açılmıştır.¹² Bu okulun öğrencileri birinci yıl okulda, ikinci yılda o dilin konuşulduğu ülkede öğrenime devam edeceklerdi. İngilizce ve diğer dersler için bölümün her birine 20’şer öğrenci alınmıştı. Fakat İkinci Dünya Savaşı nedeniyle belirlenen ülkelere öğrenci gönderilemediği için 1940 yılında kapatıldı. Yabancı dil öğretmeni yetiştirmek için açılan diğer bir kurum da İstanbul Yüksek Öğretim Kurumu’na eklenen yabancı dil şubesiydi. 1926 yılında açılan Gazi Eğitim Enstitüsü’ne Yabancı Dil Bölümü’nün eklenmesi ancak 1941’de başlamış, nihayet 1944-45 öğretim döneminde de İngilizce bölümü eklenmişti.¹³

İngilizce öğretimin, 1945 yılına kadar geçen süreçte bir oluşum devresini gerçekleştirdiğini görmekteyiz. Bu tarihten sonra Türkiye Cumhuriyeti’nin İngilizce eğitimine karşı takındığı tavır dönemin siyasi ve politik şartları gereği daha fazla ciddiyet kazanmış; İngilizce, Osmanlı İmparatorluğu döneminde hakim yabancı dil olan Fransızca ve bir süre için önem kazanan Almancayı geride bırakarak birinci sıraya yerleşmiştir. İngilizce öğretiminin yaygınlaşması ve köklü bir şekilde eğitim kurumları müfredatında yer alması 1945 yıllarından sonrasına denk gelir. Bu tarihten itibaren Batı’nın ortak sesi olarak kabul gören İngilizce halk tarafından daha fazla talep edilmektedir. Dünya Avrupa’yı cehenneme çeviren I. Dünya savaşından sonra ikinci bir felaketin ayak seslerini duymaktadır. Nitekim II. Dünya savaşı Avrupa’nın göbeğinde patlak verdiği zaman, bu savaş süreci Avrupa’nın tarih sahnesinde yavaş yavaş geri plana itilerek yeni bir gücün ortaya çıkışına ortam hazırlamıştır. Böylece Amerika Birleşik Devletleri, sadece ticari, siyasi ve askeri alanda değil aynı zamanda kültürel alanda da Avrupa toplumlarının yerini almıştır. Sonuç olarak İngilizce egemen bir ulusun dili olarak her alanda yaygın bir şekilde kabul görmüştür. Amerika’nın bir refah devleti modeli olarak ortaya çıkışı İngilizcenin yaygınlaşmasını kolaylaştırıcı bir unsur olarak görülebilir. Bu gelişmeler Türk Eğitiminin dinamiklerini ve yönünü tayin etmede belirleyici rol üstlenmişlerdir. Türk Eğitimi daha demokratik ve çağdaş bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmıştır. Yabancı

¹² Osman Nuri Ergin, **Türkiye Maarif Tarihi**, Eser Neşriyat, İstanbul 1977, s. 134

¹³ Demircan, **a.g.e.**, s 104

dil öğretiminde İngilizceye önem verilifi ve bu alanda iyileştirmeler yapılması bu amaca hizmet olarak yorumlanabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1945-50 ARASI DÖNEM

A. II. Dünya Savaşı Sonrası Türk Eğitim Sistemi'nin Genel Durumu

Türkiye'nin 1945'ten sonra dışa açılması ve Batı dünyasıyla işbirliği geliştirmesi sebebiyle iç siyasi bünyeye de bu gelişmeler yansımıştır. Özellikle Sovyet Lideri Stalin askeri ve siyasi baskıyı artırınca Türkiye “Truman Doktrini” çerçevesinde ABD'nin askeri yardımını almaya başladı. Ayrıca savaş sonrasında San Francisco Konferansı'na katılarak Birleşmiş Milletlere üye oldu. “Truman Doktrini” Sovyet tehlikesi karşısında Türkiye'nin fiili garantisi olmuştur.¹⁴ ABD'nin bu siyasi ve askeri yaklaşımının etkisiyle iç siyasi yapısında da önemli gelişmeler ve dışa açılma eğilimleri başlamıştır. Türkiye'nin savaştan sonra Batı dünyasına girmesi, ülke içinde yeni liberal bir politikanın uygulanmasına ve sosyal tercihlerde değişimlere yol açtı. Savaş Türk toplumu içinde öylesine çeşitli sınıf ve gruplar geliştirmiş ve ortaya çıkarmıştı ki, bunların tümünü bir parti içinde ve Atatürk'ün otoriter iktidarı altında tutmak olanaksızdı. Ayrıca devletin denetimini artırmak için oluşturduğu memur kesiminin sayısı artmış ve politik bir kadronun tabanını da oluşturmuştur.

Ayrıca okuryazar oranı %30'ların üstüne çıktı ve Türkiye'de sanayici, tacir ve finans çevreleri bir elit oluşturmaya başladı. Üretim kesimi arttı, işçi ve çalışan kesim yavaş yavaş bir güç odağı haline geldi. Özel mülkiyet kavramında ve uygulamalarında görüşler daha liberalleşti, üniversite ve basın gruplarının istek ve görüşleri daha fazla gündeme geldi.¹⁵ Bütün bu gelişmeler sonunda Türkiye'de yeni partiler kuruldu ve çok partili demokratik yaşama geçildi. Cumhuriyet Halk Partisi'nden kopan ve daha çok demokrasi ve liberalizm isteyen dört kişi (Celal Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes ve Refik Koraltan) 7 Ocak 1946'da Demokrat Partiyi kurdular. Demokrat Parti eğitim ve öğretimde de yeni bir anlayış getirmiş, demokratik eğitim ve dini eğitimin etkinlik kazanmasında etkili bir parti programı

¹⁴ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1918–1980)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1988, s. 517 – 518.

¹⁵ Stanford Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, II. Cilt**, Çeviren: Mehmet Harmancı, İstanbul 1983, s. 473 – 474.

ortaya koymuştur. Demokrat Parti'nin parti programında bu istek ve amaçları açıkça görülür;¹⁶

Madde 34- Maarif sistemimizde milli eğitim ve öğretim vahdeti prensibine taraftarız.

Madde 35- Umumi ve Mesleki Eğitim ve öğretim yurt ihtiyacını karşılayacak umumi bir plana göre tanzim edilmeli ve gelecek nesillerin yalnız ilim ve teknik bilgi ile değil, milli ve insani bütün manevi kıymetlerle de teçhizine çalışılmalıdır.

Demokrat Parti'nin yanında 1945'ten sonra kurulan siyasi partilerin birçoğunda eğitim konusunda daha liberal istekler gündeme gelmiştir. 20 Temmuz 1948'de kurulan milli ve muhafazakâr fikir tezlerini ileri süren Millet Partisi parti programında eğitim sistemini eleştirerek din öğretiminin daha fazla olmasını talep etmiştir;

Madde 12- ...Parti, ilk ve orta tedrisatta din dersleri ilave edilmesini ve üniversitelerde İlahiyat Fakültelerinin ihdasını muvafık görür. Fakat din derslerine iştirak, öğrencilerin reşit oluncaya kadar ailesinin irade ve ihtiyacına tabidir.

Demokratik hayatın başlamasıyla liberalizm, politika, çok partili alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da talepler arttı. Bu talepler CHP'nin de programlarına ve uygulamalarına da yansımıştır. 10.06.1948 tarihinde kurulan II. Hasan Saka Hükümeti mecliste hükümet programını okurken bunu Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu ifade etmiştir;

*“Yurdumuz medeniyet ve refah yolunda ilerlemesini halk iradesine dayanan bir idarenin devamında görüyoruz. Bunun için kanunlarda, sosyal ve politik hayatta olduğu gibi her derecedeki okullarımızda demokratik terbiyenin yerleşmesine ehemmiyet vereceğiz.”*¹⁷

Bu gelişmeler içinde III. Milli Eğitim Şûrası 2 – 12 Aralık 1946 tarihleri arasında Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Milli Eğitim Bakanı **Reşat Şemsettin Sirer** başkanlığında yapılmıştır. III. Maarif Şûrası teknik eğitim ve

¹⁶ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye’de Siyasi Partiler (1859 – 1952)**, İ. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, İstanbul 1952, s. 666 – 667.

¹⁷ Selçuk Kantarcıoğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programında Kültür**, Ankara 1998, s. 44.

öğretimin gelişmesinin hızlandığı ve çok partili bir demokratik siyasi yaşamın başladığı dönemde yapılmıştır. Özellikle 2. Dünya Savaşı başta askeri sanayi olmak üzere birçok sanayi kolları oluşturmuş, bu da önemli bir işgücü ihtiyacını doğurmuştur. Türk toplumu için de ticari faaliyetlerin çoğalması, sermaye birikiminin artması, sanayileşmenin gelişmesiyle, teknik faaliyetleri yürütecek teknik elemanların yetiştirilmesi gereksinimi doğurmuştur. İşgücü ihtiyacının artması Tanzimat'la birlikte başlayan mesleki ve teknik öğretimin gelişimine de sebep olmuştur. Sayıları giderek artan mesleki ve teknik okulların daha iyi yapılandırılması, sanayileşmenin gelişmesiyle, teknik faaliyetleri yürütecek teknik elemanların yetiştirilmesi gereksinimi doğurmuştur. İşgücü ihtiyacının artması Tanzimat'la birlikte başlayan mesleki ve teknik öğretimin gelişimine de sebep olmuştur. Sayıları giderek artan mesleki ve teknik okulların daha iyi yapılandırılması, faaliyetlerinin belli bir program doğrultusunda yapılması ve artan talebin karşılanması amacıyla mesleki ve teknik okulların program, müfredat ve faaliyetlerinin görüşüldüğü Üçüncü Milli Eğitim Şurası önemli kararlar almış ve kararlar ilgili mevzuata göre Bakanlığa iletilmiştir. Eğitim Enstitülerine giriş koşulları da yine şurada alınan karar gereğince değiştirilmiş ve Yabancı Dil öğretmenlerinin ilgili Yüksek Öğretmen Okullarında artırılarak özellikle orta derecedeki okulların ihtiyaçları göz önüne alınmıştır.¹⁸

İkinci Dünya Savaşı sonrası Türk eğitimindeki gelişmelerden birisi de 1946 yılında 4936 sayılı üniversiteler kanunu çıkarılarak yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenlemenin temel ilkeleri şunlardır:¹⁹

1. Üniversitelere özerklik ve tüzel kişilik tekrar verilmiştir.
2. Üniversitelerin görevleri kanunda ayrıntılı olarak gösterilmiştir:
  - a. Öğrencileri bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar, Türk devriminin ilkelerine bağlı, milli karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek, çeşitli mesleklere iyi elemanlar sağlamak,
  - b. Ülke sorunlarına öncelik veren bilimsel araştırmalar yapmak,

¹⁸ Said Dinç, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihimizde III.Milli Eğitim Şûrası ve Uygulamaları (2-10 Aralık 1946)**, Ankara 2008, s. 25.

¹⁹ Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan Günümüze)**, Pegem Yayıncılık, Ankara 2008, s. 225.

- c. Resmi makamlarla işbirliği halinde ülkenin gelişmesine katkıda bulunmak
  - d. Araştırma ve inceleme sonuçlarını yayınlamak, doktora yaptırmak,
  - e. Toplumun genel düzeyini yükseltici bilimsel verileri yaymak,
3. Bu kanunla birlikte 1946'dan sonra KTÜ, Ege Üniversitesi, ODTÜ ve Atatürk Üniversitesi kurulmuştur.

Genel olarak ele alındığında 1945'ten sonra Türk Milli Eğitiminin odak noktasını teknik eğitim oluşturmaktadır. Zira bu da uzun yıllar süren II. Dünya Savaşı'nın getirdiği bir zorunluluk olan teknik eleman ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Teknik eğitim verilirken yabancı dil öğretiminin de beraberinde öğrencilere kazandırılması ve yabancı dil bilen kalifiyeli eleman sayısını arttırmak o dönemde güdülen amaçlardan birisidir.

a. Türkiye ve Batı Dünyası Arasındaki İlişkiler ve İngilizce Öğretiminin Önem Kazanması

Müttefiklerin, Nazi Almanyası'nı yenerek II. Dünya Savaşı'ndan galip ayrılması yeni bir dünya düzeninin habercisiydi. Bu tarihten sonra ortaya çıkan Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği, politik ve ekonomik anlamda söz sahibi olan iki süper güçtü. Sovyetler Birliği'nin orantısız büyümesi ve yayılmacı politikalarla Boğazlardan üs istemesi, Kars ve Ardahan'ı talep etmesi Türkiye'yi Batı ve özellikle Amerika ile iyi ilişkiler kurmaya sevk etti. Sovyetler Birliği'nin bu saldırgan tutumu, Batı'da karşılığını buldu ve Amerika 1947 yılında dönemin başkanının adını taşıyan "Truman Doktrini"ni yayınladı ve hemen arkasından Türkiye'ye "Marshall" planı kapsamında ekonomik yardımda bulundu.²⁰ Karşılıklı ilişkiler neticesinde oluşan iyimser hava, Türkiye'nin çizgisinin Batı yönünde kaymasını sağladı.

II. Dünya Savaşı'nın bitimine doğru bütün dünyada demokrasi yönünde gelişmeler görülüyordu. Türkiye'nin uzun süre siyasi hayatını şekillendiren tek partili yönetimden uzaklaşıp çok partili hayata geçmesi demokratik blokta yer alma hevesini yansıtmaktaydı. Türkiye'nin demokratik yaşamı güçlendirme girişimlerinin

²⁰ Sina Akşin, Çağdaş Türkiye 1908-1980, Cem Yayınevi, İstanbul 2005, s. 211.

yanı sıra Kore'ye asker göndermeyi kabul eden ülkeler arasında yer alması, 18 Şubat 1952'de NATO (North Atlantic Treaty Organization)'ya kabul edilmesini sağladı.

Batı toplumunu dış dünyaya açan hâkim bir dili vardı. Bu dil Anglo-Sakson birliğinin somut dışa vurumu olan İngilizcedir. İngilizce, XX. yüzyılda neredeyse Batı medeniyetinin resmi dili haline gelmiştir. Modern İngilizce, anadili farklı olan insanların konuştuğu ilk "küresel ortak dil" ya da Lingua Franca olarak pek çok insan tarafından konuşulmaktadır. İngilizce iletişim, havacılık, eğlence, radyo ve diplomasi alanlarında egemen uluslararası yardımcı dil konumuna yükseldi. İngilizce bilim ve teknoloji dili olarak hızla yayılıyordu. Uluslararası ticarete İngilizce en çok kullanılan dil haline geldi. İngiltere'nin dünyanın çeşitli yerlerindeki sömürgeleri aracılığıyla 18. ve 19. yüzyıllarda İngilizceyi dünyaya yayması ve ABD'nin 2. Dünya Savaşı sonrası süper güç haline gelmesi dünyada İngilizceye olan ilgiyi arttırdı. Türkiye'nin 2. Dünya Savaşı sonrasında ABD ile olan ilişkilerini arttırması, stratejik işbirliğine girmesi Türkiye'deki İngilizceye olan yönelişin hızlanmasına yardımcı oldu. Bu şartlar altında 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'de en çok tercih edilen yabancı dilin İngilizce olduğu görülmektedir. Siyasi ve ekonomik olarak yüzünü Batı'ya dönmüş olan ve sağlam, güvenilir müttefik arayan Türkiye Cumhuriyeti kültürel alanda da Batı medeniyetinin etkisini hissetmekteydi. Bu medeniyetin dilini bilmek lazım geldiği yetkililer tarafından kısa zamanda fark edildi. Bu, sadece Türkiye'de gözlenen bir durum değildi şüphesiz; tüm dünyada gözlenen bir durumdu.

Toplum hayatında da diğer alanlarda girişilen değişimlere paralel olarak dönüşümler yaşanmaktaydı. Halk, günlük hayatta İngilizce kelimelerin ve tabirlerin kullanımına maruz kalmaktaydı. İngilizce kelimeler radyoda, televizyonda, arkadaş sohbetlerinde ve siyasi demeçlerde çok sık duyulmaktaydı. Gençler için konuşma aralarında İngilizce sözcükler ve tabirler kullanmak moda haline gelmişti. Aileler çocuklarının geleceklerinin inşasında yabancı dil olarak İngilizcenin vazgeçilmez bir unsur olduğu kanaatinden hareketle, İngilizce eğitimi veren kurslara rağbet etmekteydi. Türk toplumu tarihi bir sürece girmektedir. Bundan sonraki yıllarda Batı ile yakınlaşması İngilizceye verdiği değer ve onu benimseme nispetinde gelişecekti.

b. İngilizce Eğitiminin Devlet Tarafından Desteklenmesi

Türkiye Cumhuriyeti, tüm dünya milletleri tarafından evrensel ortak bir dil olarak kabul edilen İngilizce ve öğretimi konusunda 1940 yılından itibaren önemli adımlar atmaya başladı. İngilizce henüz devlet okullarında müfredatta birinci yabancı dil olarak yer almamıştı fakat bu uygulamaya geçişin temelleri atılmak üzereydi. 1924 yılında Türkiye'ye gelen ünlü ABD'li eğitim bilimci John Dewey'in önerisi üzerine, 1925 yılında 16 öğrenci ile Konya'da öğretime başlayan ve binası yapılmı Ankara'ya taşınan Gazi Eğitim Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu'nda (Gazi Üniversitesi Eğitim fakültesi) yabancı dil bölümleri açılmış ve 1944-45 Eğitim Öğretim yılı başında da İngilizce bölümü faaliyete geçirilmiştir. Bu uygulamaya I. Milli Eğitim Şurası'nda yapılan öneriler üzerine başlanmıştı. Yabancı dil öğretmeni ve özellikle İngilizce eğitiminin yürütülebilmesi için öğretmen okullarından mezuniyet alanların İstanbul'da bulunan yabancı okullara öğrenci alınması, İstanbul Üniversitesi'ndeki kurstan(Yabancı Diller Okulu) faydalanılması, Ankara DTCF İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümlerinde burslu öğrenci okutulması gibi öneriler sunulmuştu.²¹

Doğal olarak tüm bu uygulamaları hayata geçirme isteği, uygulama arzusu sebepsiz değildi. Zira İngilizce öğretime olan talep sınırsız ve tatmin edilmesi güç bir noktaya gelmişti. Devlet okullarında öğrenciler, Fransızca, İngilizce ve Almanca'dan istediği herhangi birini seçme özgürlüğüne sahipti ve öğrencilerin büyük bir çoğunluğu İngilizceyi seçmekteydi. Gatenby'e göre ;

Öğretmen yetersizliğinden dolayı 1943-44 Eğitim Öğretim yılı itibarıyla 125.976 öğrenciden ancak 25.600 öğrenciye İngilizce eğitim olanağı sağlanabilmekteydi. Diğer diller için öğretmen bulmak zor değildi. Fransızca eğitimi Fransa hükümeti tarafından desteklenmekteydi. Örneğin büyük bir Türk lisesinde 12 Fransız öğretmen görev yapmaktaydı.²²

Bunun yanı sıra 1940 yılında farklı bir yöntem daha benimsendi. Liselerde 1940 yılına kadar devam edecek olan "klasik şube" uygulaması hayata geçirildi. Bu

²¹ Reşat Özalp, **Millî Eğitim ile İlgili Mevzuat**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1986. s. 145.

²² Gatenby, **a.g.e.**, s. 12.

uygulamanın amacı en başta üniversitelerin filoloji bölümlerine Latince bilen öğrenci hazırlamaktı. Yine Gatenby'in düşüncesine göre Fransızcanın tüm bu olanaklarına ve diğer uygulamalara rağmen, İngilizceye olan talep büyümektedir. Türk yetkililer eğitimci açığının kapatılması ve İngilizce eğitim olanaklarının sağlanması için gereken çabayı gösteriyordu. Yine o dönemin önemli tanıklarından biri olan Gatenby'e göre Büyük şehirlerde ve taşrada öğretmen ve kaynak ihtiyacı had safhadaydı. Eğer bu ihtiyaçlar giderilirse şüphesiz İngilizce Türkiye'nin ikinci dili olacaktır.

Artan talep ve eksiklikler iki noktada yoğunlaşmaktaydı: İlk olarak öğretmen ihtiyacının en kısa zamanda karşılanması gerekiyordu, ikinci olarak eğitimin önemli diğer bir ögesi olan ders kitabı ve kaynak eksikliğinin giderilmesi lazım gelmekteydi. Devlet tüm bu ihtiyaçların karşılanması adına gereken çabayı sarf etmekteydi.

c. Köy Enstitüleri ve Yabancı Dil Eğitimi ve İngilizce Dersinin Uygulanışı

İlkokul öğretmeni yetiştirmek üzere 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı yasa ile açılmış okullardır. Neredeyse tüm Anadolu'nun okulsuz ve öğretmensiz olduğu gerçeği göz önüne alınarak, dönemin başbakanı İsmet İnönü'nün himayesinde, Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından İsmail Hakkı Tonguç'un çabalarıyla köylerden ilkokul mezunu zeki çocukların bu okullarda yetiştirildikten sonra yeniden köylere giderek öğretmen olarak çalışmaları düşüncesiyle kuruldular. Enstitüler henüz yeni olduğu için bu kurumların eğitim-öğretiminin nasıl olacağı 1943 yılında yapılan bu kurumların öğretim programları ile hazırlandı. Enstitülerin toplam öğretim süresi 5 yıldır ve bu programa göre bir öğrencinin bu sürede alacağı kültür dersi sayısı 5060 saat olarak belirlenmişti. Yabancı dil dersi, 414 saatle bu sıralamada Türkçe, matematik ve müziğin hemen ardından dördüncü sırada yer almaktaydı. 1943 öğretim programını takiben 1947 ve son olarak 1953 yılında programlar hazırlandı. Köy Enstitüleri'nde yabancı dil dersinin kapsamı köye kültür götürme çerçevesinde değerlendirildi. 1943 yılında hazırlanan programda Yabancı Dil Dersi birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar haftada 2'ser saat iken son sınıfta 1

saattir.²³ Köy Enstitüleri(1940-47) öğretim programında Yabancı Dil Dersinin programı açıklanmıştır.

1. Derslere günlük hayatta en çok gerekli olan ve rastlanan cümle ve kelimelerden başlanacaktır.
2. Bir dersin konusuna giren kelime, cümle ve kurallar, sınıfın bütün öğrencileri tarafından iyice öğrenilmedikçe yeni konulara geçilmeyecektir.
3. Kelime ve cümleler anlamlarıyla ve işlevleriyle bir arada öğretilecektir.
4. Derslerde dil öğretim fişlerinden, resimlerden, eşya kutularından ve levhalardan faydalanılacaktır.
5. Dil alıştırmaları sınıfça, veya sınıfın öğrencileri iş kümelerine(gruplara) ayrılarak küme topluluklarınca yapılacaktır.
6. Derslerde öğrencinin düzeyine göre anadilden yabancı dile ve yabancı dilden anadile çeviri yaptırmaya yer verilecektir.
7. Konular öğrencinin günlük yaşamından ve yakın çevresinden seçilerek öğretim yapılacaktır.
8. Ders kitapları dışında öteki etkinliklere de yer verilecektir.

Bu öğretim programındaki maddelerde vurgulanmak istendiği gibi Yabancı dil eğitimi de diğer derslerde olduğu gibi sadece sınıf içine ve kitaba hapsedilmiş bir tarzda değil günlük hayatın içinde bire bir geçen faaliyetlerle “uygulayarak” öğretilmesi amaçlanmıştır.1953 yılında hazırlanan programda yabancı dil derslerine son verildiği maddesi konuldu. Bu madde yalnızca Köy Enstitüleri’ni değil aynı zamanda İlk Öğretmen Okulları’nı da bağlayan bir programdı. Köy Enstitüleri’nde İngilizce dersi, diğer dersler gibi sistemli bir şekilde öğretilmekteydi. Adıyaman’ın belirttiği üzere,²⁴ Köy Enstitülerine öğretmen yetiştirmek için kurulan Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü’nde kaliteli ve yeterli İngilizce öğretmeni yetiştirmek için olanaklar sağlanmaktaydı. Örneğin kurulan İngilizce kitaplığında iki bölüm bulunmaktaydı: Birinci bölümde resimli kelime ve cümle yazılı kartlar, İngilizce gazete ve dergiler, lingua fon plaklar, küçük öykü kitapları, sadeleştirilmiş ve

²³ A.Ferhan Oğuzkan, **Köy Enstitüleri Öğretim Programı**, Ankara 1943, s. 40.

²⁴ Adıyaman, Süleyman, **Yüksek köy enstitüsünde yabancı dil**, Köy Enstitüleri Dergisi, Ankara 1945.

seviyeye uygun romanlar, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan “Tercüme dergisi”, duvarlarda ise her 15 günde bir değişen, dünya özdeyişlerinin İngilizce çevirileri asılıdır. Öğrenciler bu bölümden, boş zamanlarında kartlardaki resimler yardımıyla sözcük ve cümle kalıpları öğreniyor, duvardaki atasözlerini ezberliyor, Tercüme dergisindeki metinleri Türkçe çevirileri ile karşılaştırarak yararlanmaya çalışıyorlardı. İkinci bölümde ise yazın, tarım ve öteki bilim ve teknik alanlar üzerine kitaplar vardı. Burası İngilizceyi biraz daha fazla bilenler için ayrılmıştı. Böylelikle kitaplık kurularak bir yabancı dil öğrenme ortamı yaratılma çabasına girilmişti. Tüm bu olanaklar Köy Enstitüleri’nde okuyan öğrencilere yüksek seviyede İngilizce eğitimi verecek yeni kuşak öğretmenler yetiştirme gayesiyle hazırlanmıştı. Amerikalı ünlü eğitim bilimci John Dewey’in “Hayalimdeki okullar Türkiye’de kuruldu.” sözünü söylediği bu kurumların maalesef hepsinde eşit seviyede İngilizce eğitimi verilmesi söz konusu değildi. Mesela, İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsü’nde öğrencilere İngilizce dersi verilebiliyordu; fakat aynı şeyin Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü’nde uygulanabildiğinden bahsetmek mümkün değildir.

Dönemin ihtiyaçları göz önünde tutularak açılan ve köye öğretmen yetiştirme gayesi ile yeşertilen bu kurumlarda diğer tüm teknik ve kültür derslerinde olduğu gibi yabancı dil dersinde de uygulayarak öğrenme ve yaşam şartlarından kaynaklanan ihtiyaçların ön planda tutularak eğitim öğretim ortamının oluşturulması üzerinde önemle durulmuştur; fakat 1953 yılında hazırlanan son öğretim programında yabancı dil derslerinin kaldırılması maddesi Enstitülerdeki bu uygulamanın sonunu getirmiştir.

B. İngilizce Eğitiminin Altyapısının Hazırlanması ve İngilizce Öğretmeni Yetiştirme

Batı Avrupa dillerinin, özellikle İngilizcenin, bir iletişim aracı olarak öğretilmesi fikri henüz benimsenmiş ve eğitim öğretim kurumlarımızda okutulması için küçümsenemeyecek ölçüde olanaklar ayrılmışsa da; İngilizce öğretmeni yetiştirilmesi işine yeterince önem verilmemiştir. Gerçekten de bu sahada yetişmiş kadrolar nitelik ve nicelik açısından hep ihtiyaçların gerisinde kalmıştır. Bu yüzden Öğrenci sayılarındaki dengesiz artışlar, devleti İngilizce öğretmeni açığının geçici

önlemlerle telafisine yöneltmiştir. Bu durumda eğitimci kadrosunun niteliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Aşağıdaki tablolarda dönemler halinde öğrenci artışları ve diğer dillerle kıyaslamalı olarak İngilizce dersini alan öğrencilerin sayıları gösterilmiştir

Çizelge 2: Okul ve Öğrenci Sayıları²⁵

Yıllar	Okul Sayıları		Öğrenci Sayıları		Toplam Öğrenci
	Orta	Yüksek	Orta	Yüksek	
1923-24	95	9	13.693	2.914	16.607
1928-29	174	17	35.897	3.682	39.579
1930-31	199	17	41.893	4.186	46.079
1935-36	321	18	75.237	7.277	82.514
1940-41	505	20	140.000	12.844	152.844
1945-46	573	31	146.000	19.273	165.273
1950-51	820	34	143.000	24.815	167.815
1955-56	1111	40	239.000	36.998	275.998
1960-61	1469	55	475.000	65.297	540.297
1965-66	1969	96	701.000	97.308	798.308
1970-71	3273	152	1.263.000	172.323	1.422.325
1975-76	4903	288	1.813.000	321.568	2.134.568
1980-81	7346	321	2.217.310	237.369	2.454.679

Yukarıda verilen istatistik bilgilerin ışığında diyebiliriz ki: Zamanla genel olarak öğrenci artışlarında ve bu nispette İngilizce dersini alan öğrenci sayısında bir artış yaşanmıştır ve bu beraberinde öğretmen ihtiyacını da getirmiştir. 1930'lu yıllar

²⁵ Milli Eğitimde 50 Yıl 1923-73, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Türkiye İstatistik Yıllığı, Ankara 1974

öncesi İngilizce bilenler tarafından karşılanmaya çalışılan bu ihtiyaç daha sonra yeterli olmamış ve bunun sonucu olarak düzenli bir İngilizce öğretmenini yetiştirme politikasının gerekli olduğu anlaşılmıştır. 1938 yılından itibaren başlayarak yabancı dil öğretmenini yetiştirilmesine gerek duyulmuş ve iki (Ankara-Gazi, İstanbul-Çapa) eğitim enstitüsünde yabancı dil bölümleri açılmıştır. Tüm bunların yanı sıra İngilizce dil bilgisi ve becerisine sahip, filoloji alanlarında öğrenimlerini tamamlamış veya tamamlamakta olan, İngilizce öğretmenliği yapmaya istekli adaylar, genellikle kısa süreli öğretmenlik formasyonu programını takip ederek mesleğe alınmışlardır. Bunların arasında yabancı dilde eğitim öğretim yapan lise mezunları, yurt dışında İngilizce öğrenmiş kişiler, İngilizce bilen değişik meslek mensupları sayılabilir. Bir öğretmenlik belgesinin elde edilmesiyle sonuçlanan bu yaklaşımı “ekleyici model” olarak tanımlayabiliriz.

1940’lı yıllardan sonra eğitim enstitülerinde açılan yabancı dil öğretmenliği bölümlerinin programlarında(İngilizce Bölümü 1944), yükseköğrenimlerinin başlangıcında yabancı dil öğretmenini olmaya karar vermiş adayların belirli bir seçimden sonra bütün öğrenim süresi boyunca mesleğe hazırlanacak şekilde yetiştirilmesi öngörülmüştür. Bu modeli ise “bütüncül model” olarak tanımlamak mümkündür.

a. İngilizce Öğretmeni Yetiştirmede Eğitim Enstitüleri ve Gazi Eğitim Enstitüsü

Ortaöğretim seviyesine öğretmen yetiştirmenin Cumhuriyet tarihindeki gelişimi incelendiğinde ortaokul ve lise öğretmenlerinin benzer kaynaklardan yetiştiği görülmektedir. İlke olarak her ne kadar lise öğretmenleri, Yüksek Öğretmen Okulları ve üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakülteleri’nden; ortaokul öğretmenleri de eğitim enstitülerinde yetiştirilmiş ise de yetişen öğretmenlerin hangi seviyede görev yapacağını çoğu zaman ortaokul ve liselerin öğretmen ihtiyacı belirlemiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ortaokullara doğrudan öğretmen yetiştiren bir kurum yoktu. Cumhuriyet öncesi dönemden devralınan Yüksek Öğretmen Okulları ve üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun olanlar lise ile birlikte ortaokullarda

öğretmenlik yapıyorlardı. Bu nedenle 1920’li yıllarda ortaokula branş öğretmeni yetiştirme ihtiyacı sık sık gündeme geliyordu.²⁶

Bu ihtiyaca karşılık vermek için kurulan ilk eğitim kurumu “Gazi Eğitim Enstitüsüdür. Öğrenci kapasitesindeki artış eğitim enstitülerinin sayısının arttırılmasının önünü açmıştır. Balıkesir, İstanbul ve İzmir Öğretmen Okulları’nın altyapısından yararlanılarak bu kurumlarla birlikte faaliyet gösteren eğitim enstitüleri kurulmuştur. Bu enstitülerin kurulmasında, ortaokulların hızla şehir ve kasabalara yayılması yönünde halktan gelen istekler önemli rol oynamıştır. Ortaöğretime yönelik İngilizce öğretmeni yetiştirilmesi de bu eğitim enstitülerin bölümlerinden mezun olan adaylardan faydalanılmıştır. 1944 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü açılmıştır. Bu kurumun öğretim süresi 2 yıldır. Kimi çevrelere göre bu süre özellikle de dil öğretimini yapacak kişinin yetiştirilmesi açısından yeterli değildir. IV. Milli Eğitim Şurasında (1949) kabul edildiği halde, VII. Şurada gerekli görülmediği için, Eğitim Enstitülerindeki Öğretim ancak 1962-63 öğretim yılında 3 yıla çıkarılmıştır.²⁷ Daha sonra 1978-79 öğretim yılında da 4 yıla yükseltilmiştir.

b. İngilizce Öğretmeni İhtiyacının Artış Göstermesi

Yukarıda bahsedilen tüm iyileştirici katkılar ve açığı giderme çabalarına rağmen İngilizce öğrenmeye yönelik arzu ve beraberinde gelen yoğun talep karşısında devletin açtığı okullardan ve kurumlardan mezun olan eğitimci sayısı, maalesef bu ihtiyaca cevap vermekten çok uzaktı. İngilizce dersini alan öğrenci sayısındaki artışlarda sistemde tıkanmaya yol açıyordu. Aşağıdaki tabloda dönemler halinde İngilizce dersini alan öğrencilerin sayılarındaki artışlar gösterilmektedir.

²⁶ Adnan Küçükoğlu, “Türk öğretmen yetiştirme sisteminde eğitim enstitüleri,” **Kastamonu Eğitim Dergisi** cilt:14, Kastamonu 2006 s. 380.

²⁷ **Tebliğler Dergisi**, 1961 tarihli, s. 137.

Çizelge 3: Yıllara Göre İngilizce Dersini Alan Öğrenci Sayıları²⁸

Yıllar	Bağımsız, Bağlı Resmi ve Özel Ortaokullar		Resmi Liseler Gene Toplamı	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız
1948-49	14965	8304	4697	2096
1949-50	16981	8412	5575	2154
1953-54	29420	14084	9891	3244
1954-55	34725	17483	11263	3872
1955-56	40506	21142	10917	4214
1956-57	49911	24966	12392	5131

Tablodaki verilerden de anlaşılacağı üzere, her sene itibariyle İngilizce dersini alan öğrenci sayısında belirgin bir artış görülmektedir. Doğal olarak bu ani yükseliş İngilizce öğretmeni kadrosunun da nicelik olarak artırılmasını gerekli kılmıştır. Türkiye cumhuriyeti tarihinde devrim olarak görülen ve 1935 yılında açılan “Köy Eğitim Kursları” ve Osmanlı döneminde girişilen pek çok uygulamanın bir sonucu olarak gündeme gelen “Köy Enstitüsü” örneğinde çatışan görüşler ortaya çıkmıştı. Mesela, İzmir-Kızılçullu Köy Enstitüsü’nde İngilizce öğretilirken, Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü’nde bu eğitim verilememişti. Bu durumun öğretmen eksikliğinden ve şartların bu eğitimin verilmesi için uygun olamamasından kaynaklandığı bir gerçektir. Bu örnekte olduğu gibi karşılaşılan eksiklerin ve yaşanan aksaklıkların giderilmesine yönelik tedbirlerin sadece nicelik boyutuyla ele alınmaması ve aynı zamanda nitelik olarak desteklenmesi de hükümetin İngilizce öğretimini yayma politikasında dikkate alınması gereken en önemli hususlardan biri olmuştur. Aksi taktirde yapılacak tüm harcamaların ve girişilen tüm çabaların sonuçsuz kalacağı yadsınamaz bir gerçektir.

Neticede çağın bir gereği ve ihtiyacı olarak görülen İngilizce konusunda devlet her türlü eksiklik ve olumsuz koşullara rağmen geri adım atmamıştır ve sonuç olarak da 1934’ten 1947 yılına kadar geçen sürede, genel liselerde haftalık ders

²⁸ Milli eğitim Ortaöğretim İstatistikleri 1948-50, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara 1952, s.132,139. Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1953-60, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Ankara 1963, s. 4.

saatleri içinde yabancı dil, yükselme dönemini yaşamıştır. Aşağıdaki tabloda bu gerçek açık ve seçik bir şekilde fark edilebilir.

Çizelge 4: 1924-1990 yılları Arasında Genel Liselerde Haftalık Ders Saatleri İçinde Yabancı Dilin Yeri²⁹

Yıllar	3 yılda toplam haftalık Yabancı dil dersi	3 yılda toplam haftalık ders saati	yabancı dil % payı
1924-31	15	90	16.6 istikrar
1931-34	15	102	14.7 düşüş
1934-37	14	87	16.0
1937-38	15	88	17.0 yükselme
1938-47	14	86	16.1
1947-49	13	87	14.9 düşüş
1949-52	16	87	18.3 en
1952-56	20	112	17.88 yüksek
1956-57	15	96	15.6
1957-74	14	99	14.0 düşük
1974-82	12	90	13.3
1982-83	12	107	11.2
1983-86	13	112	11.6 en düşük
1986-90	12	108	11.1

1931-34 yılları arasında yabancı dil, haftalık ders saatleri bazında bir düşüşe uğramasına karşın; 1934 yılından itibaren bir yükselme görülmektedir. 1949 yılındaki düşüşü saymazsak, Türkiye Cumhuriyeti'nin özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası demokrasi bloğunda yer alma arzusunun da bir neticesi olarak yabancı dil dersine atfettiği önemde istikrarlı bir artış gözlenmektedir. Elbette bu yönelimin içinde İngilizcenin önemli bir payı vardır.

1949 yılında yayınlanan ortaokul programına göre liselerde 57, öğretmen okullarında 5 ve ortaokullarda 56 olmak üzere 118 İngilizce öğretmeni fiilen görev yapmaktadır. Fakat aynı şekilde 206 İngilizce öğretmene daha ihtiyaç duyulmaktadır. Keza, ihtiyacın kapanması için bu gerekli olan tatmin edici orandır.

²⁹ Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi Komisyon Raporu, MEB, Ankara 1991

Bu arada aynı dönem için gerekli olan Fransızca öğretmeni sayısı da 246'dır. Bu rakamlardan da anlaşılacağı üzere İngilizce, en az bir zamanlar Osmanlı toplumunda ilk ve tek yabancı dil olarak kabul gören Fransızca kadar önemli bir konumdadır. Bu durumu dönemin değişen siyasi ve ekonomik şartları içinde değerlendirmek ve bu eksende cevap aramak mantıklı olacaktır. Almanca, İngilizce ile kıyaslanamayacak kadar az bir talebe sahiptir ve toplamda ihtiyaç duyulan Almanca öğretmeni sayısı sadece 19'dur.

1947-1949 yılları arasında uygulanan lise programına göre haftalık ders dağıtım çizelgesine bakıldığında zaman yabancı dil dersi sayısının birinci ve ikinci sınıfta 6; üçüncü sınıfta 5 olmak üzere haftalık toplam yabancı dil dersi sayısının 17 olduğu görülmektedir. O dönemde liseler fen ve edebiyat olmak üzere iki bölüm üzerinden eğitim-öğretim yapmaktadırlar. Edebiyat bölümünde de aynı şekilde fakat 16 saat yabancı dil dersinin gösterildiği anlaşılmaktadır. 1938-1949 yılları arasında uygulanan ortaokul programına göre haftalık ders dağıtım çizelgesinde yabancı dil dersi birinci sınıflarda 5, ikinci sınıflarda 4 ve üçüncü sınıflarda 3 ders saatidir. Diğer taraftan Talim ve Terbiye Kurulu'nun 27.1.1943 tarih ve 14 nolu kararı ile açıklanan 1943-1956 yılları arasında uygulanan Ticaret Lisesi programında da yabancı dil dersi birinci sınıflarda 6, ikinci ve üçüncü sınıflarda 4'tür. Aynı şekilde Talim ve Terbiye Kurulunun 15.9.1947 tarih ve 360 nolu kararı ile açıklanan, 1947-1959 yılları arasında uygulanan Kız Enstitüsü programına göre haftalık ders dağıtım çizelgesinde yabancı dil dersi, birinci sınıflarda 3; ikinci ve üçüncü sınıflarda 2 ders saatidir. Tüm bunlar dikkate alındığında yabancı dil derslerinde öğrencilerin seçimlerini belirgin bir şekilde İngilizceden yana kullandığı gerçeğini de hesaba katarsak, sonuçta böyle bir ihtiyacın çok normal olarak geliştiği ve bu ihtiyacın giderilmesi bağlamında önemli adımların vakit kaybetmeden bir an önce alınması lazım geldiği; aksi takdirde İngilizce öğretiminin ülke çapında sekteye uğramasının kaçınılmaz olduğu ve gelecek yıllar için sorun teşkil edeceği şüphesiz bir gerçektir.

Liselerde İngilizce öğretmeni ihtiyacı farklı açılardan incelenmelidir. Dersliklerde öğrenci adedi normal hadde indirildiği, liseler 4 yıla çıkarıldığı ve yeniden liseler açıldığı takdirde ve tüm bunlar değerlendirildiğinde toplam İngilizce öğretmeni açığı 30'dur. Ortaokullardaki İngilizce öğretmeni ihtiyacı da şu 3 açıdan mütala edilmelidir: Yardımcı öğretmenlik usulünün kaldırılması ve çok zayıf

öğretmenlerin meslekten uzaklaştırılması, yine dershanelerdeki öğrenci adedinin normal hadde indirilmesi ve yeni açılacak ortaokulların dikkate alınmasıyla da ihtiyaç duyulan İngilizce öğretmeni ihtiyacı 25'tir. 1828 ortaokul dersliğinden 548'inde öğrenci sayısı 40'dan aşağı, 603'ünde 40-50, 157 sinde 60-70, ve 39 unda da 70-80 arasında bulunmaktadır. Yani 1828 derslikten 1280 inde öğrenci sayısı 40'tan fazladır. İhtiyaca elverişli binalar yapıp dershanelerdeki öğrenci miktarları normal seviyeye çekildiği zaman yeniden 20 İngilizce öğretmene ihtiyaç duyulacaktır.³⁰

Yabancı dil dersinin ve özellikle İngilizce dersinin müfredatta kapladığı alan göreceli olarak 1949-1950 yılları arasında artış göstermiştir aynı zamanda paralel olarak İngilizce dersini alan öğrenci sayısında da yukarıdaki çizelgelerde verilen istatistiklerden de anlaşılacağı üzere dramatik bir artış yaşanmaktadır. Okullardaki öğretmen kadrosu ve ihtiyaç duyulan rakamlar da dikkate alındığı vakit, İngilizce öğretmeni kadrosu açısından fakir durumda olan Türk eğitim sistemi, bu açığı kapatmanın çabası içerisinde farklı kaynaklara başvurmuştur.

c. İngilizce Öğretmeni İhtiyacının Farklı Kaynaklardan Karşılanması

Daha önce de ifade edildiği üzere İngilizce öğretimi noktasında yaşanan talep artışı, devletin ileriye yönelik önlemler almasını gerekli kılmıştır. Öğrenci sayılarındaki artışlarında İngilizce öğretmeni yetiştirilmesi bakımından değişik etkileri olmuştur. 1938 yılından itibaren yabancı dil öğretmeni yetiştirilmesi kaçınılmaz hal almış ve bilindiği üzere Ankara Gazi ve İstanbul Çapa eğitim Enstitülerinde yabancı dil bölümleri açılmıştı. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde İngilizce bölümünün açılması 1944 yılında gerçekleşebilmiştir. Bu tarih manidardır. Çünkü Türkiye, bilindiği üzere, II. Dünya Savaşı sonrası kendine demokratik Batı Bloğu'nda yer tayin etmiştir ve o tarihten sonradır ki Truman Doktrini kapsamında İngilizce öğretime yoğun destek ve altyapı sağlanmıştır.

Öğretmen açığını gidermeden önce bu ihtiyacın karşılanması adına birtakım plansız girişimlerde bulunulmuştur. Bu adımlar aşağıda olduğu gibi genel bir ifadeyle maddeler halinde de verilebilir

³⁰ Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretimin Gelişmesi Hakkında Ön Tasarı, Ankara 1950, s. 134.

- a. Yeni bölüm açma
- b. Yeni okul açma
- c. Normal öğretime ek olarak “gece” (17.00-23.10) öğretimine başvurma
- d. Öğretmen yetiştirilen bölümlerin öğrenci sayısında artışa gidilmesi
- e. Derslik başına düşen öğrenci sayısının arttırılması
- f. Öğretmenlerin maaşlarında tatmin edici artışlar yapılmadan “zorunlu” ve “ücretli” ders sayılarını arttırma.
- g. Ders boş geçerse ya da herhangi bir nedenle yapılamasa, kısa süreli 1 yıl yerine 2-3 aylık “hızlandırılmış” öğretim uygulamasına başvurma.

Doğal olarak beklenen bir sonuçtur ki, bu tür plansız uygulamalar beklenen verimliliği ortaya koyamamıştır. Zira bu tür uygulamalar anı kurtarmak için girişilen ve sonuçsuz kalan adımlar ötesine geçememiştir. Dönem itibariyle ortaokullarda görev yapan 56 tane İngilizce öğretmeni vardır ve bunların geldikleri kaynaklar devletin İngilizce öğretmeni sağlama konusunda farklı alternatifleri denemekten imtina etmediğini gösterir. Bunların menşeleri şunlardır:

Dil, Tarih-Coğrafya Fakültesi İngilizce Dil ve Edebiyat Şubesi	7
Üniversite Yabancı Diller Kursu	18
Ehliyetnameli	22
Kolombiya Üniversitesi	2
Ticaret Bahriye Okulu	1
Amerikan Koleji	1
Bahriye Okulu	1
Robert Koleji	1
Lefkoşe İngiliz Ticaret Okulu	1
Öğretmen Okulu	1
Lise ikinci sınıfa kadar	1

Kaynak: Ortaöğretimin gelişmesi hakkında öntasarı,1950

Buna paralel olarak liselerde de hemen hemen aynı sayıda İngilizce öğretmeni görev yapmaktadır. Aşağıda menşeleri verilmiştir.

Dil,Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü	4
Üniversite Yabancı Diller Kursu	14
Ehliyetnameli	24
Üniversite Edebiyat Fakültesi İngilizce Şubesi	1
Amerikan Üniversiteleri	3
Kolombiya Üniversitesine bağlı Newyork Muaveneti	1
İçtimayie Yüksek Okulu	1
Berlin Üniversitesi Filoloji Bölümü Mezunu	1
Hukuk Fakültesi	1
Amerikan Koleji	1
Beyrut Koleji	1
Robert Koleji	1
Öğretmen Okulu	2

Kaynak: Ortaöğretimin Gelişmesi Hakkında Öntasarı,1950

Toplamda 57 tane İngilizce öğretmenin de lise düzeyinde görev yapmakta olduğu görülmektedir. Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere İngilizce öğretmeni ihtiyacının giderilmesi için otoritelerin birden fazla ve farklı kaynağa başvurduğu görülmektedir. Yukarıda belirtilenlerin dışında neticede genel olarak bakıldığında Yabancı dil öğretmeni kaynakları şunlardır;³¹

1. Üniversitelerin Edebiyat Fakültesi Filoloji gündüz(1933-) ve gece(1974-) bölümlerini bitirenler.
2. Üniversitelere bağlı Yabancı Diller Yüksekokullarını bitirenler.
3. Üniversitelerin öteki bölümlerinde okuyup A,B,C kuru yabancı dil öğrenimi görenler.
4. Eğitim Enstitüsü Yabancı Dil gündüz (1941-1978), akşam bölümlerini bitirenler.

³¹ Demircan, a.g.e, s. 106.

5. Eğitim Enstitüsü Yabancı Dil Bölümü'nü dışarıdan bitirenler.
6. Eğitim Enstitüsü “Yaygın Yükseköğretim Yaz okulu” nu bitirenler.
7. Eğitim Enstitüsünde “hızlandırılmış” (1 yıl karşılığında 1-2 ay süreli) öğrenim görenler(bu yolla 80-1000 mezun verilmiştir).
8. Eğitim Enstitülerinin öteki bölümlerini bitirip ek branşı bir yabancı dil olanlar.
9. Milli eğitim bakanlığı Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 2 yıllık “Yabancı Diller Okulu” (İngilizce, 1975-82) öğrenimi görenler.
10. Milli Eğitim Bakanlığı'nca zaman zaman açılan öğretmenlik için “yeterlik” sınavını başaranlar(1941-).
11. Milli Eğitim Bakanlığınca zaman zaman açılan “öğretmen muavinliği” sınavını başaranlar.
12. 4489 sayılı yasaya göre “bilgi,görgü arttırmak” üzere Batı ülkelerinde bulunmuş olanlar.
13. Milli Eğitim Bakanlığının açtığı kurslara katılıp öğretmenlik belgesi alanlar(1939-)
14. Okul müdürlerince seçilip de ücretli öğretmen olarak derse giren mahalli ortaöğrenimli kişilerden, özellikle yabancı özel okulları bitirenler.
15. Amerikan “barış gönüllüsü” kimliğini taşıyan ABD'li Yükseköğrenimli kişiler.
16. Yabancı dil bilen, İlk Öğretmen Okulu çıkışlı ilkökul öğretmenleri.
17. Özellikle Anadolu liselerinde çalışan yabancı uyruklu kimseler veya öğretmenler

İngilizce öğretimine olan ilginin anlık ve hızlı gelişmesinden dolayı devlet ve eğitim organları hazırlıksız yakalanmıştır. Bu şartlar altında devlet mecburen olarak açığın farklı kaynaklardan karşılanması yolunu seçmiştir. Yukarıda görüldüğü üzere çok farklı kalemlerden gelen kişiler, eğitim elemanı olarak okullarda görev almışlardır. Bu gelişmeler, artan öğretmen ihtiyacı karşısında nitelik sorununun göz ardı edildiğini ve sadece niceliğe yönelik önlemlerin alındığını göstermektedir. Derslik sayısının talebi karşılamakta yetersiz olması, öğrenci sayılarındaki dengesiz ve anlık artışların yaşanması, kaynak ve materyal yetersizliği gibi sıkıntıların beraberinde eğitimci kadrosunun da istenilen kalitede yetiştirilememesi İngilizce eğitiminin geleceğini tehlikeye atmıştır.

Öğretimin aksamasını yalnızca öğretmen, derslik ve materyal üzerinden hareketle eleştirmek sağlıklı bir analiz yapmayı engeller. Bunların dışında farklı

kaynaklardan geldikleri halde istihdam edilen ve çoğu zaman İngilizce alan yeterliliğine sahip oldukları halde pedagojik açıdan etkisiz olan bu öğretmenlerin karşılaştıkları diğer bir güçlük ise sağlam ve tutarlı bir müfredatın olmaması ve uygulanacak standart bir yöntem bulunmamasıdır. Ne Ortaöğretim ne de Yükseköğretim kurumlarındaki yabancı dil öğretim izlencesi ki İngilizce henüz çok yeni ve temelsizdir, ders kitaplarının içerikleri dışına çıkmamış, araştırmalara dayalı olarak gerçekleştirilebilen bir çalışmayla henüz saptanamamıştır.³² Diğer özelliklerinin yanı sıra öğretmenin İngilizce bilgisi, öğretmenlik bilgisi(eğitim ve ruhbilim), ve anadil bilgisi öğretimin iyi işlenmesi açısından fazlasıyla önem arz etmektedir. Aynı zamanda öğretmenden geniş ölçüde özverili olması da beklenir. Belki öğretmenin eğitimi aksatmaması ve ideal seviyede yürütebilmesi için sıraladığımız tüm bu şartların altyapısı olarak bir diğer unsur ortaya çıkmaktadır; öğretmene sağlanan geçim düzeyinin meslekteki yenilikleri takip etme ve alanında verilen akademik yayınları takip etmekten alıkoyacak bir durumda olmaması şarttır.³³ Aksi takdirde geçim kaygısı yaşayan bir öğretmenin arzu edilen seviyede tatmin edici bir eğitim vermesini beklemek pek doğru değildir. Gatenby'nin de ifade ettiği üzere “öğretmen, yaşamak için öğretmemeli, öğretmek için yaşamalıdır.”

Tüm bu aksaklık ve olanaksızlıklara rağmen bu dönemde İngilizce, öğretim kurumlarında dikkate değer bir şekilde hem öğrenciler hem de veliler tarafından ilgiyle karşılanmaktadır. Bu süreci, İngilizcenin Türkiye'deki eğitim sistemi içerisinde köklü bir şekilde yer edeceği ileriki yıllar için hazırlık safhası olarak nitelendirmek mümkündür. İngilizcenin bu denli yoğun bir ilgiye mazhar olması yalnızca bir yabancı dil bilme hevesinden kaynaklanmaktan ziyade II. Dünya savaşı ertesinde gelişen dünya siyasetine Türkiye'nin tarafsız kalamaması ve aynı şekilde Batı'nın özellikle Amerika'nın bu alanda Truman Doktrini Kapsamında geliştirilen Marshal Planı ile Türkiye'yi Demokratik Batı Bloğuna çekme gayreti neticesinde Türkiye'de oluşan Amerikan yanlısı atmosferin bir neticesidir. Doğal olarak devletin bu dönemde başını en çok ağrıtan mesele bu talebin beraberinde ortaya çıkan eğitimci açığıdır. Bu noktadan hareketle 1944 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde İngilizce öğretmeni yetiştirmek için bir şube açılmış olmasına karşın,

³² Özcan Başkan, **Yabancı Dil Öğretimi; İlkeler ve Çözümler**, Multilingual Yayınları, İstanbul 2006, s. 174

³³ Demircan, **a.g.e.**, s 107

Devlet bunun dışında ne yazık ki bu açığın kapanmasını sağlayacak yeterli seviyede İngilizce öğretmeni yetiştirecek kurumlara sahip olmaktan uzaktır. Dolayısıyla bu dönemin İngilizce öğretimi anlamında genel karakteristiğini oluşturan eğitimci mevzusu yukarıdaki bölümlerde değinildiği üzere nitelik göz ardı edilmek suretiyle farklı kanallardan karşılanmıştır. Dersliklerdeki öğrenci sayısı eğitim kalitesini düşürme pahasına dahi olsa arttırılmıştır. Bunun yerine sayı olarak az ama kalite açısından üstün seviyede bir İngilizce eğitiminin benimsenmesi sonucun daha tatmin edici bir hüviyette olmasını sağlamış olurdu.

İKİNCİ BÖLÜM

1950-1965 ARASI DÖNEM

A. Değişen Dünya Şartları ve Yabancı Dil Eğitime Verilen Önemin Artması

1950'li yıllara gelindiğinde artık dünya eskisinden farklı bir düzen içinde ilerlemekteydi. Tüm ulusların geleceğini yakından etkileyen ve Avrupa'nın tamamını harabeye çeviren İkinci Dünya Savaşı felaketinden sonra dünya, iki süper gücün arasına sıkışmış kalmıştı ve dünya devletleri bu iki bloktan birinin yanında yer almaya çalışmışlardı. Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki bloklaşmadan farklı iki-kutuplu bir dünya doğdu. İki-kutuplu dünyanın temel özelliği, ideolojik ayrılığa dayalı olmasıydı. Ülkeler, İkinci Dünya Savaşı'nın "gerçek galipleri" sayılabilecek ABD ve SSCB'nin liderliğinde; biri "Batı Bloku", diğeri "Doğu Bloku" olmak üzere iki kampa ayrıldılar. Diğer taraftan Amerika başta olmak üzere Batı dünyası kültürel olarak diğeri az gelişmiş milletleri yoğun bir şekilde kendi kültür değerlerini çeşitli yollarla empoze etmeye başladı. Dünyada Amerikan yaşam tarzının ve değerlerinin ortaya çıktığı yeni bir düzen oluşmuştu artık. Böyle bir düzende giyim kuşamdan moda, müzikten sinemaya ve yeme içmeye kadar, pek çok alanda Amerikan kültürü ve yaşam tarzı etkili bir şekilde tüm dünyayı etkisi altına aldı. Tüm bu etkin değer oluşumlarının en önemlisi ve yayılcı olanı tabi ki yukarıda saydıklarımızın besleyici kaynağı olan dil, yani İngilizcedir. Dünya üzerinde Amerikan kültürünün alt dallarını oluşturan giyim tarzı, müziği, sineması ve modasının bir sonucu olarak bu kültürün dilini de öğrenme isteği ortaya çıkmıştır. Nitekim oluşan bu havadan Türkiye de bir ölçüde etkilenmiştir. Zira Türkiye'de bu kültür emperyalizminden uzak durmayı başaramamış ve bu havanın gidişine kapılmıştır. Özellikle dil bağlamında İngilizce, bu eğilimin en önemli ayağını oluşturmaktadır. Böylece küresel dünyanın yeni değer yargıları ve kuralları oluşmaktaydı, küreselleşen dünyanın kendi düzeni ve yaşam tarzı ve nihayetinde bir dili oluştu. Bu şartlar dikkate alındığında ekonomik, sosyal, teknolojik, kültürel, politik ve ekolojik açılardan global bütünleşmenin entegrasyon ve dayanışmanın artması anlamına gelen, küreselleşme ve onun yerel kültürlerle etkisi üzerine pek çok düşünce vardı. Onlardan bir tanesi de küreselleşmenin, batılılaşma daha özelde Amerikanlaşma

olduğudur.³⁴ Küreselleşen ve küçülen yeni dünyada her ulusun kolaylıkla anlaşabilmesi için ortak bir yabancı dil sunulmuş ve bu dilin diğer dünya devletleri tarafından kabul edilmesi sağlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan bu atmosfer, ulusların Batı kültür ve yaşam tarzını çağdaş dünyanın vazgeçilmez bir gerçeği olarak görmelerini sağladı. Türk toplumunda demokratik sistemin gerekleri uygulanmaya başlayınca ki bu uzun bir süreden sonra çok partili hayata geçişle beraber ivme kazanmıştır, özellikle batı toplumlarının yaşam tarzı ve değer yargıları halkın geniş bir kesimi tarafından kabul görmüştür. İngilizce öğrenmek ve günlük hayatta kullanma arzusu İngilizce öğretimini karşılanması gereken bir ihtiyaç haline getirmiştir.

a.Türkiye'nin Siyasi Konjonktürü ve İngilizce Eğitimi

Demokrat Parti'nin iktidara gelişi ve çok partili sisteme geçiş, doğal olarak Batı'da Türkiye'nin demokratik bir sistem olduğu imajını güçlendirdi. İlerleyen yıllarda Türkiye Cumhuriyeti, 1959 yılında Avrupa Birliği üyeliği yolunda ilk adımını attı ve üyelik başvurusunda bulundu. Bu tarihten sonra Türkiye önündeki yaklaşık 50 yılını kapsayacak bir döneme adım attı. Böylelikle siyasi anlamda yerini tayin etmiş oldu. Yukarıda bahsedildiği üzere Türkiye'nin Batı ile bütünleştiği kanallar yalnızca siyasi ve ekonomik değil aynı zamanda kültürel ve bu kültürel bağımlılığın en önemli ayağını yabancı dil bağlamında İngilizce oluşturmaktaydı.

Farklı siyasi ve sosyal duruşlar sergileyen devletler, İngilizcenin uluslar arası iletişim dili olarak kullanılmasını cesaretlendirdikleri halde, ulusal meselelerin dışında tutmak için önlem almışlardır. Bu koşullar ardında İngilizcenin Türkiye'deki pozisyonu farklı bir istikamette ilerlemektedir. Hem liselerde hem de ortaokullarda İngilizcenin öğretim dili olması yönünde artan bir eğilim bulunmaktadır. Nitekim ilerleyen yıllarda bu yönde atılımlar devlet tarafından atılacaktır. İngilizce, 1955 yılında Türkiye Cumhuriyeti okullarında uzun yıllar birinci yabancı dil olarak okutulan Fransızcanın yerini alarak bu kurumlarda birinci yabancı dil haline

---

³⁴ Kezban Acar, "Globalization and language: English in Turkey", **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Manisa 2004, s. 9.

gelmiştir. Bu uygulama Türkiye'nin son zamanlarda içinde bulunduğu konjonktür ve değişen şartlardan kaynaklanan politik tutumunun somut bir dışı vurumu olarak görülebilir. Aynı zamanda ilerleyen yıllarda görüleceği üzere yabancı dil olarak yalnızca eğitimini İngilizce olarak verecek okulların açılması bu sürecin bir parçası mahiyetindedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın istatistikleri incelendiğinde İngilizce öğretmeni yetiştiren kurumların öğrenci kontenjanlarında haftalık ders çizelgesinde İngilizce dersi sayısındaki artışlarda ve İngilizce eğitim veren kurumların sayılarındaki çoğalmada bu değişimin izleri görülmektedir. İngilizce eğitimin en önemli ayaklarından birini oluşturan eğitimci faktörü, eğitim enstitülerinden karşılanmakta ve bu bölümlerin başına çok önemli yabancı eğitim uzmanları getirilmekte ki bunlardan en önemlisi olan Gatenby uzun süre Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü'nün başında bulunmuştur. İngilizce öğretiminde vazgeçilmez olan diğer bir nokta da kaynaktır. Nitekim 1939'dan beri okutulan Lawrence Faucett'in İngilizce Kitabı I-IV(The Oxford English Course) yerine kaynak alanında değişime ihtiyaç olduğu düşüncesiyle E.V. Gatenby tarafından hazırlanan A Direct Method English Course 1-6 kitabı da öğretim kurumlarında müfredatta yer almıştır. Bu değişimlerin ve yapıcı yöntemlerin neticesinde ortaya çıkan iyileştirmelerin geniş tabanlı olarak küresel politika ve dış siyasetin beraberinde değerlendirilmelidir.

b. Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Amerika ile Kurulan Diplomatik İlişkiler ve İngilizce

II. Dünya Savaşı'nda İtalya, Almanya ve Japonya'nın yenilmesiyle totaliter rejimler sona erdi. Demokratikleşme ve ekonomide liberalleşme revaçtaydı. Totaliter rejimler Batı'ya güven vermemektedir. Bununla birlikte Türkiye üzerinde özellikle Boğazlar ve Doğu Anadolu ile ilgili talepleri nedeniyle, Sovyet Rusya bir tehdit haline geldi. Bu şartlar altında Batı ve onun demokratik sisteminin benimsendiğinin gösterilmesi ve Türkiye'nin tavrının kesin olarak demokratik bloktan yana olduğunu işaret etmek için çok partili hayata geçiş yapmak bu doğrultuda gönderilecek en anlamlı mesajdı. Sonuçta 1946 yılında Demokrat Parti kuruldu ve 1950 seçimlerinde ezici bir üstünlükle siyasi egemenliği ele geçirdi. Uzun yıllar süren tek parti dönemini bitirdi. Demokrat Parti'nin iktidara gelişiyle siyasi ve ekonomik alandaki

uygulamaları bakımından yüzünü tam anlamıyla Batı'ya çevirdi. O dönemde meydana gelen bazı siyasi gelişmeler de bu süreci hızlandırdı. Amerika Birleşik Devletleri, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın tekrar inşası için hayata koyduğu "Marshall Planı"nın kapsamını Türkiye'yi de alacak şekilde genişletildi. Sonrasında 1952 yılında gerçekleşen Birleşmiş Milletler Üyeliği, Türkiye'nin Batı'yla yakınlaşması yolunda attığı en önemli adımlardan biri olarak gösterilebilir. Tüm bu gelişmeler ve Batı dünyası ile özellikle iki Anglo-Sakson millet olan Amerika ve daha az derecede İngiltere ile olan yakın temaslar ve hükümetin bu yönde gelişen politikaları sonucu Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk olarak Dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Amerika'ya 1954 yılında iş gezisi düzenlemiştir. Böylece Türk dış politikası Sovyet tehdidine karşı batı savunma sistemi içinde güvenliğini sağlama politikası, Birleşmiş Milletlere üye oluşu ve NATO'ya girmesiyle amacına ulaşmış; ABD'nin Türkiye'ye yaptığı ekonomik ve askeri yardımlara düzenli bir işlerlik kazandırılmıştır. Türkiye'nin yalnız siyasi ve ekonomik olarak değil, aynı zamanda kültürel olarak da Avrupa ve Amerika etkisi altına girmesini olanaklı kılmıştır.

B. Demokrat Parti İktidarı ve İngilizce Eğitimi Alanındaki Uygulamaları

Demokrat Parti'nin iktidara gelişi, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yeni bir dönemin başlamasını sembolize etmesi açısından manidardır. Zira bu süreçte İngilizce eğitimi, o günün şartları ve sonrası içinde aşırı önem arz etmektedir. Bu dönemde girişilen çabalar yeniliklerin büyük bir kısmı Batı eksenli hareketlerden kaynaklanmaktadır. İngilizce eğitiminin bu girişimlerden olumlu yönde istifade ettiği görülmektedir. Devletin bir politikası olarak bu alanda öğretim elemanı yetiştirmek ve donanımlı bir kadroya sahip olmak değerlere gereken kıymetin verildiği görülmektedir. Zira 4489 sayılı ve onun yerini almış olan "657" sayılı personel yasaları ile belli bir süreyle devlet hizmetinde görev yapmış olan öğretmenler, kendi alanlarında "bilgi ve görgü arttırmak" için yurtdışına gönderilmektedirler. Daha 1857 yılında başlamış olan bu uygulama, cumhuriyet döneminde de artarak devam etmiştir. O güne kadar ilk defa Amerika Birleşik Devletleri'ne bu sayılan amaçlar doğrultusunda 25 öğretmen gönderilmiştir. Yurt dışına gidenler ya devletin ya da

ilgili yabancı ülkenin, uluslar arası kuruluşların, Milli Eğitim Bakanlığı aracılığı ile verdiği burslardan yararlanmakta ya da masraflarını kendi maaşlarıyla karşılamaktaydılar. Bu yöntemle İngilizce bilen ve o dile vakıf olan eleman sayısını arttırmak hedeflenmiştir.

Demokrat Parti döneminde gelişen önemli atılımlardan birisi de uzun yıllar Türk vatandaşlarına Amerika’da öğrenim ve araştırma için; Amerikan vatandaşlarına da Türkiye’de öğrenim, araştırma, öğretim için burs verme ilkesiyle karşılıklı komisyonlarla oluşturulmuş olan Fulbright bursudur. 1949 yılında Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında imzalanan bir anlaşmanın ardından TBMM’den 1950 yılında çıkarılan 5596 sayılı yasa çerçevesinde faaliyetlerine başladı. 1951-1981 yılları arasında Fulbright Eğitim Komisyonunca 192 öğretim üyesi, 759 öğrenci, 139 öğretmen 47 sosyal hizmet bursu sağlanmış, 129 ABD’li İngilizce öğretmenine kolej ve Anadolu Liseleri’nde çalışmak üzere burs verilmiştir. Bu burslar karşılığında ülkemize gelen eğitimciler farklı okullarda istihdam edilmişlerdir. Bu şekilde istihdam edilen yurtdışından gelen eğitimciler Türkiye’nin ihtiyaç duyduğu İngilizce öğretmeni ihtiyacının giderilmesine de katkıda bulunmuşlardır.

Demokrat Parti’nin iktidarda olduğu dönemde girişilen diğer bir yenilikse 1952 yılında liselerin 4 yıla çıkarılması uygulamasıdır. Dönemin iktidarı Demokrat Parti reform yapma sözü ile liselerin eğitim-öğretim süresini 4 yıla çıkarırken, tabi olarak bu uygulama liselerdeki branş öğretmenlerin sayısının arttırılması, kaynak ve materyal ihtiyacının doğması ve derslik sayısı azlığı gibi olguların ortaya çıkmasını sağladı. Örneğin bu uygulamaya geçilmeden önce lise 1. ve 2. Sınıflarda 6’şar saat ve lise 3. sınıfın edebiyat kolunda 5, fen kolunda 4 olmak üzere haftalık yabancı dil ders sayısı edebiyat kolunda 17, fen kolunda 16’dır. Liselerin süresinin uzatılması ile beraber daha önce 3. sınıfta yapılan şube ayrımı 4. sınıfta yapıldı. Dört sene boyunca öğrencilerin aldıkları İngilizce dersi sayısı her sınıfta 5’er olmak üzere 20 saate yükseldi. Ders sayısındaki aradaki 4 saatlik artış, doğal olarak mevcut düzenin yeterli olmamasından dolayı eğitim-öğretimde aksama yaşanmaması için hükümeti yukarıda bahsedilen alanlarda iyileştirmeler yapmaya ve mevcut İngilizce öğretmeni kadrosunda daha önce de olduğu gibi yeni öğretmen alımları gerçekleştirmeye itti.

Son tahlilde 1955’lerde görülen öğrenci artışı nedeniyle, özellikle İngilizce bölümlerine alınan öğrenci sayıları arttırılmakla yetinilmiştir.

Cumhuriyet döneminde kapanmayıp laik Türk eğitimine hizmet etme ilkesi ile yola devam eden yabancı okullar, öğretimi sürdürmektedir. Devletin açmış olduğu ortaöğretim kurumları yabancı dil öğretme konusunda iflas ettiği için öğrenci sayılarını değişmeksizin muhafaza eden bu yabancı okullar ve Galatasaray Lisesi yanında ilkokul 4. ve 5. sınıflarda sınıf geçmeyi etkilememek şartıyla İngilizce öğretilmesinde herhangi bir sakınca görülmeyen ve haftada 3-5 saat yerine 8-10 saat “takviyeli” İngilizce öğretilen Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji 1952 yılında kültür dersleri dışında İngilizce öğretime başlamış ve kültür dersleri dışında kalan tüm dersler İngilizce olarak verilmeye başlanmıştır. Fakat ülkede artan yabancı dil bilen eleman gereksinimini karşılamadaki sıkıntı buna rağmen aşılamadığı için, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından makul gerekçeler ile Ankara TED Koleji’ne benzer statüde dört okul açılması kararlaştırılmıştır. 1955-56 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul, İzmir, Eskişehir, Diyarbakır, Konya ve Samsunda İngilizce öğretimi yapan “Maarif Koleji” adı altında okullar açıldı. Sonraki yıllarda sayılarında beklenenin üzerinde artış yaşanacak olan ve ülkenin zeki çocuklarının öğrenim gördüğü elit liselere dönüşecek olan bu okullar, İngilizce eğitimin en iyi şekilde verildiği saygıdeğer kurumlara dönüştü.

Çizelge 5: Yabancı Dille Ortaöğretim Yapan Okul Sayıları³⁵

Okul Sayıları: R: Resmi, Ö: Özel, T:Toplam

	İngilizce			Fransızca		Almanca		İtalyanca	Toplam
YIL	R	Ö	T	R	Ö	R	Ö	Ö	
1955-56	5	8	13	1	7	-	3	2	26

1955-56 öğretim yılı istatistikleri İngilizce eğitiminin Türkiye’de geldiği noktaya ışık tutmaktadır. Zira bu tarih itibariyle 5’i resmi ki bunlar yeni açılan “Maarif Kolejleri”dir ve 8’i özel olmak üzere 13 okul, kültür dersleri hariç müfredatını İngilizce okutmaktadır. Tüm bu uygulamalar ve girişilen iyileştirme çabaları yaklaşık son 10-15 yılda Türkiye Cumhuriyeti’nin değişen siyasi ve

³⁵ Demircan, a.g.e., s. 119.

konjonktürel havanın etkisiyle toplumun dinamiklerini istenen yönde harekete geçirme ve ihtiyaçlar ölçüsünde tedbirler alma arzusunun bir ürünüdür. Yine aynı şekilde Demokrat Parti döneminde İngilizce dersinin 1955 yılından itibaren okullarda okutulan birinci yabancı dil statüsünü kazanması da bu arzu ve ihtiyacın bir ürünü olmanın dışında bir şey değildir. Zira o güne kadar tüm kurumlarda birinci yabancı dil olarak öğretilen gelen Fransızca, bu ayrıcalığı İngilizceye devretmiş görünmektedir. Bu uygulamanın Demokrat Parti dönemine denk gelmesi bu süre zarfında Batı ve özellikle iki Anglo-Sakson toplum olan İngiltere ve daha önemlisi Amerika Birleşik Devletleri ile girilen uyumlu ve müttefik ilişkilerin dışında başka bir nedenle açıklamak güçtür. Dönemin siyasi ve ekonomik eğilimleri ülkeyi sadece politik arenada değil aynı zamanda eğitim-öğretimin yönünün tayin edilmesi noktasında da etkilemiştir.

a. Maarif Kolejleri'nin Açılması

Devletler yirminci yüzyılda kalkınmanın temel gücünü, yetişmiş insan gücünün oluşturduğunun bilincine varmışlar; eğitimi vatandaşlarına verilen en öncelikli hizmet alanlarından birisi olarak ilân etmişlerdir. Ülkemizde de eğitim, en öncelikli alan ilân edilmiş ve iyi yetişmiş insan gücünün önemi belirtilmiştir. Eğitimin niteliğinin artmasının, okullardaki öğretimin niteliğine ve öğretmenlerin alanlarında iyi yetiştirilmesine bağlı olduğu anlaşılmıştır.

Osmanlı Devleti'nden günümüze kadar olan dönemde öğretmen yetiştirmede çok zengin tecrübeler yaşanmıştır. Çünkü Türkiye örgün eğitim tarihi boyunca kendi eğitim kurumlarını kuran ve bunlara kendisi öğretmen yetiştiren bir ülkedir. Bu tecrübelerden yararlanan Cumhuriyet hükümetleri millî ve çağdaş bir eğitim sistemini kurma çalışmaları kapsamında öğretmen yetiştirme sorununu da ele almışlar ve bu konuda başarılı uygulamalar gerçekleştirmişlerdir. Öğretmen yetiştirme uygulamalarına; İlk öğretmen Okulları, Köy Enstitüleri, Eğitim Enstitüleri, Yüksek Öğretmen Okulları ve Eğitim Fakülteleri örnek gösterilebilir. İyi bir eğitimin beraberinde sağlam bir yabancı dil bilgisinin gerekliliği de en kısa zamanda idrak edilmiştir. Devletin bu yönde attığı adımlar vardır. Bu düzenlemelerin en önemlisi olarak Maarif Kolejleri'nin açılması gösterilebilir. Gerçekte de Bu kolejler

çocuklarının çağdaş bir eğitim almasını isteyen her ebeveynin talep ettiği bir kuruma dönüşmüştür.

Yabancı dilde eğitim-öğretim geleneği, eğitim tarihimizin oldukça eski dönemlerine dayanmaktadır. Cumhuriyet döneminde “öğretim birliği” yasasının (Tevhid-i Tedrisat Kanunu-1924) çıkarılması ve medreselerin kapatılması ile bütün eğitim ve bilim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye’de “yabancı dil öğretimi” demek; bir batı dilinin (Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Latince) zorunlu, kimi okullarda ise bir ikincisinin seçmeli, olarak öğretilmesi demektir.³⁶

Toplumsal gelişmelerin, farklı nitelikte okulların açılmasını gündeme getirmesi ile genel liselere ek olarak 1955 yılında Maarif Kolejleri kurulmuştur. Bu kolejlerin ilki hatırlanacağı üzere yabancı dil öğrenmek isteyen Türk çocukların bu talebine karşılık verebilmek için 1932 yılında kurulan Yenişehir Lisesi’dir. 1954/55 öğretim yılında ülkede artan yabancı dil bilen eleman gereksinimini karşılamak üzere, o güne kadar yabancı dilde öğretim yapan okullara birer seçenek olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından aşağıda belirtilen gerekçe ile dört okul açılması kararlaştırılmıştır. "Memleketimizle dünya milletleri arasında günden güne artan kültürel ve ekonomik temaslar ve yurdumuzda büyük bir hızla gelişen iktisadi ve teknik çalışmalar için belli başlı dünya dillerini hakkıyla öğrenen, ilmi çalışmalardan daha geniş ölçüde faydalanmasını bilen gençlere şiddetle ihtiyaç hissedilmektedir.”³⁷ Bu karar üzerine,1955/56 yılında İstanbul, İzmir, Eskişehir, Diyarbakır, Konya ve Samsun’da İngilizce öğretim yapan "Maarif Koleji" adı altında okullar açılmıştır. Maarif Kolejlerinin yeterli toplumsal beğeniye sağlamalarıyla; Milli Eğitim Bakanlığı’nın 09.03.1974 gün ve 11108 sayılı genelgeleriyle bu kolejler lise sayılmış ve 01.12.1975 gün ve 11459 sayılı genelgeleriyle de Anadolu Lisesi adını almıştır.³⁸ Anadolu Liseleri, bir kısım derslerin öğretimini İngilizce, Almanca ya da Fransızca’dan biriyle yapan, merkezi sınav sistemiyle hazırlık sınıflarına öğrenci alan, yabancı dil dışında, ortaokul (Temel Eğitim ikinci dönem) ve lise

³⁶ Demircan, a.g.e., s. 107.

³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Ankara 1955, s. 278.

³⁸ Ana Britannica, Ana Yayıncılık, İstanbul 1993, s. 234-235.

müfredatlarını uygulayan, yedi yıllık parasız devlet ortaöğretim kurulları olarak tanımlanmaktadır.³⁹

Orta öğretim sistemi içinde yer alan bu liseler, öğrencilere bir yabancı dili en iyi şekilde öğretmeyi hedeflemektedir. Yabancı dil öğretiminin amacı: “öğrencilerin takip ettikleri yabancı dilde konuşabilme, anlayabilme, kendi konularındaki metinleri Türkçeye çevirebilme ve yazı ile yeterince ifade edebilme güç ve yeteneğini kazanmalarını sağlamak” olarak belirlenmiştir. Bu okullardaki yabancı dille eğitim ve öğretimin amacı ise: “öğrencilere bilimsel ve teknolojik gelişmelerle, yabancı dildeki bu tür yayınları izleyebilme, uluslar arası toplantı ve tartışmalara da katkıda bulunabilme güç ve yeteneğini kazandırmaktır”.⁴⁰ Bu liselerin bu şekilde ifadesini bulan amaçlarla toplumun yabancı dil bilen eleman ihtiyacını karşılamak şiarıyla açıldığı, dönemin şartları itibariyle de İngilizcenin tüm dünya milletleri tarafından egemen ortak dil olarak kabul edildiği bir gerçektir. Bu şartlardan dolayı bu kurumlar eğitim-öğretimi öğrencilere İngilizce olarak sunmuşlardır. İlk kurulduğu yıllarda yoğun talep alan bu kurumların sonraki yıllarda sayılarının artırılması yoluna gidilmiştir. Böylelikle halkın bu kurumlara olan yoğun talebi bir ölçüde karşılanmak istenmiştir.

1. Maarif Kolejleri’nin Yaygınlaşması

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde İngilizce öğretiminin yaygınlaşmasında ve geniş bir tabana yayılmasında önemli katkıları bulunan bu liseler kuruldukları yıllardan itibaren Türk gençlerine çağdaş ve modern eğitimi sunmuşlardır. Bu liseler aynı zamanda daha önceki bölümde de belirtildiği üzere bu çağdaş eğitimi bir Batı dili vasıtasıyla vererek öğrencinin hem o alanda hem de o dilde yeterlilik kazanmasını öngörerek en az bir yabancı dil bilen ve onu en iyi şekilde kullanan nesiller yetiştirmiştir. Bu kolejlerde dersler, dünya üzerinde en yaygın şekilde konuşulan batı dili olan İngilizce olarak verilmiştir. Bu sebeple bu kurumlara olan ilgi yoğun bir seviyeye yükselmiştir. Çizelge 3’teki veriler incelendiği zaman 1953-54 eğitim – öğretim yılından itibaren İngilizce dersini alan öğrenci sayısında belirgin bir artış

³⁹ **Resmi Gazete**, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara 1976, s 645

⁴⁰ Demircan, **a.g.e.**, s. 111.

gözlenir. Bu noktada ihtiyaca karşılık verebilmek amacıyla 1955-56 yılında ülke çapında bazı bölgelere de bu tür Maarif Kolejleri'nden açılmasına karar verilir. Bunun üzerine İstanbul, İzmir, Eskişehir, Diyarbakır, Konya ve Samsun'da İngilizce öğretim veren Maarif Kolejleri açılmıştır. Sayıları attırılan Maarif Kolejleri daha sonraki yıllarda yine istenen talebe karşılık verememe sıkıntısıyla karşı karşıya gelmiştir. 1975 yılında bu kurumlar Anadolu Liseleri'ne dönüştürülmüş ve takip eden yıllarda ülke çapında sayıları gittikçe artmıştır.

Görüldüğü üzere ülkemizde 1950'li yıllardan başlayarak Türk okullarında yabancı dille eğitim yapıldığı görülmektedir. 1953 yılından önce Saint Joseph ve Robert Koleji gibi okullarda yabancı dilde eğitim yapılırken yukarıda bahsedildiği üzere 1954 yılında Yenişehir Lisesi İngilizce eğitim veren Ankara Lisesi'ne dönüştürülmüş ve daha sonra ise uygulamaya konan Anadolu Liseleri ile Türkiye'de orta öğretim alanında İngilizce ile eğitim, en yüksek noktaya ulaşmıştır.

2. Maarif Kolejleri'nde İngilizce ile Öğretim ve Niteliği

Yabancı dille eğitim vermesi planlanan bu kurumların büyük bir kısmında eğitim-öğretim İngilizce olarak yürütülmüştür. Bu kurumların yönetmeliği incelendiğinde öğretim programları ortak genel kültür dersleri, alan dersleri, alan seçmeli dersleri ve seçmeli dersler olmak üzere dört kategoriye ayrılır; bu programlarda Türkçe-Matematik, Yabancı Dil, Sanat ve Spor dersleri yer alır. Öğrenci, seçmeli alan dersleri ve seçmeli dersleri ise okulunun bu alanda sunduğu seçenekler arasından kendi ilgi ve isteğine uygun olarak belirler. Bu okullarda kültür dersleri olarak tanımlanan Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Sosyoloji, Askerlik Dersleri dışında kalan Matematik, Mantık, Felsefe, Biyoloji, Fizik, Kimya dersleri öğretim dili olarak seçilmiş olan bir yabancı dille, çoğunlukla İngilizceyle, yapılır. Bu uygulamanın temel amacı, yükseköğretimi daha kaliteli hale getirmek olarak saptanmıştır. Öğrenciler derslere başlayabilmek ve ileri düzeyde devam ettirebilmek için yeterli düzeyde İngilizce bilmek zorundadırlar. Bu nedenle, bir yıl süren “İngilizce hazırlık eğitimi” görürler. Bu hazırlık dönemi yoğun ders içerikleri, uygulamalar, pratikler ve “speaking practice” ile doldurulan etkili ve hızlı bir süreçtir. Bu süreç içerisinde öğrencilere sonraki yıllarda diğer derslerin işlenişi

esnasında İngilizce anlatımı sekteye uğratmayacak seviyede dil bilgisi ve konuşma pratiği verilir. Sonraki yıllarda buna benzer bir şekilde öğretimi Türkçe yapmakla beraber, yabancı dil ders saatlerini haftada 10-12'ye çıkarabilen özel kolejler açılmıştır. Bunların amacı da bir yabancı dili özellikle İngilizceyi öğretebilmektir. Bu tür uygulamalar doğal olarak çocuklarını bu tür öğretim yapan okullara kaydını yaptıran ebeveynlerin dönemin sosyal şartlarından kaynaklanan talepleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır.

Maarif Kolejleri, eğitim-öğretimi bir yabancı dille (İngilizce, Almanca ve Fransızca) yapmıştır. Bu kurumların çoğunda bu yabancı dil İngilizcedir. Maarif Kolejleri'nin bir devamı olarak 01.12.1975 gün ve 11459 sayılı genelgeyle kurulan Anadolu Liseleri'nde sadece 1-2'sinde hem İngilizce hem de Almanca ile eğitim vardır. Bu kurumların tamamına yakınında kabul edilen eğitim-öğretim dili İngilizce olmuştur. Maarif Kolejleri'nin ders programları, öğrencilere müfredatı göre bir yabancı dili kendi ortamında ders içinde öğrenebilme fırsatını tanımıştır.

b. İngilizcenin Öğretim Kurumları Müfredatında Yer Alması

İngilizce dersinin, ilk olarak ders müfredatında yer alması Osmanlı İmparatorluğunda yenileşme hareketlerinin başladığı bir dönemde gerçekleşmiştir. Bu uygulama geniş tabanlı olmaktan ziyade daha önce de bahsedildiği üzere tek bir kurumla, "Mühendishane-i Bahr-i Hümayun" ile sınırlı kalmıştır. Daha sonraki yıllarda, özellikle Cumhuriyet döneminde, önem verilmiş olmasına rağmen seçmeli yabancı dil ders olma çizgisinin dışına çıkamamıştır. Zaten ne İmparatorluğun son dönemlerinde ne de cumhuriyet döneminde İngilizceye yüksek bir talep olmamıştır. Fakat yabancı dil dersi diğer dönemlerle kıyaslandığı ve yabancı dil dersinin Ortaokul-lise Fen kolu programlarında haftalık ders saatleri ve ağırlıkları da dikkatle incelendiği zaman, haftalık toplam saatinin ve % indeksinin 1924 yılı müfredatında daha fazla olduğu görülür. Zira bu dönemde haftalık ortaokul ve lise toplamında ders saati 30 ve % endeksi 17.2'dir. Fakat İngilizce bu yüksek dilimden ne yazık ki 1950'li yıllara kadar istenen oranda pay alamamıştır. Ortaöğretim kurumlarında en fazla seçilen yabancı dil dersi, Fransızca olmuştur.

Yukarıda bahsedilen oranlarda 1938 yılından itibaren yabancı dil dersi sayısında düşüş yaşanmasına rağmen anlık bir ihtiyaca karşılık verme olarak görülebilir ki İngilizce dersinin bu indeksten aldığı pay gittikçe artış göstermiştir. Haftalık ders çizelgesinde yabancı dil ders saatlerinin düşüşü, 1957-70 yılları arasında uygulanan ders programında haftalık yabancı dil ders sayısının toplamda 15 saat olduğu gerçeği dikkatle incelendiği zaman rahatlıkla fark edilebilir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1952-56 Eğitim-Öğretim yılları arası yürürlükte tuttuğu 4 yıllık lise eğitimi uygulamasından vazgeçilince doğal olarak haftalık yabancı dil dersi sayısında, tekrardan düşüş yaşanmıştır. İngilizce dersinin ortaöğretim kurumları müfredatında yer almasının geçmişi çok eski olmamasına rağmen yaygınlaşması çok hızlı gelişmiştir. Öyle ki 1955 yılından itibaren Devlet okullarında birinci yabancı dil olarak okutulmaya başlanması bunun en somut örneğidir.

c. İngilizce Derslerin Müfredata Göre Düzenlenmesi ve Ders Saatlerinin Dağılımı

Daha önce de bahsedildiği üzere İngilizce ders olarak ortaöğretim kurumlarında 1945 yılından sonra ağırlık kazanmaya başladı. Ancak yine bu yıllardan sonra dünya şartlarının ve gidişatını aksine eğitim kurumlarımızın müfredatında yabancı dil dersi sayısı azaltıldı. Tablo 4'te verilen istatistiklere tekrar göz atıldığında 1937-47 yılları arasında yabancı dil dersinin yükselme, 1947-49 yılları arasında da düşüş yaşandığı gerçeği apaçık fark edilir. Fakat bundan sonra yani 1949-56 tarihlerine bakıldığı vakit yabancı dil dersinin müfredatta en yüksek seviyeye ulaştığını görebiliriz.

Dönemler bazında ders çizelgeleri incelendiği zaman yabancı dil dersinin kimi zaman azaltıldığını kimi zamanda arttırıldığını görmek mümkün. Bu yakından inceleme o dönemki şartlara ve yabancı dil dersine atfedilen önemin ne derecede olduğunu gösterme açısından önemli bir yöntem olacaktır. İlk olarak 1949-1970 yılları arasında uygulanan ortaokul programına göre ders dağıtım çizelgesine baktığımızda yabancı dil dersinin, her sınıfta 3'er saatten toplamda 9 saattir. Halbu ki, 1938-49 yılları arasında ortaöğretim kurumlarında geçerli olan programa göre, birinci sınıfta 5, ikinci sınıfta 4 ve üçüncü sınıfta 3 olmak toplam 12 ders saatidir.

Daha ilginç 1930-31 döneminde bu rakam her sınıfta beşer saat yani toplamda 15 saat'tir. Fakat bu arada 1937-39 döneminde haftada 13 saate düşmüştür. Birinci sınıfta 5, ikinci ve üçüncü sınıflarda 4'er saattir. 1949'dan sonraki oranlarla bu dönem kıyaslandığı vakit belirgin bir farkın olduğu rahatça görülebilir. 1949-52 yıllarında yürürlükte olan lise programına göre haftalık ders dağıtım çizelgesinde ise birinci ve ikinci sınıflarda 6'şar, son sınıf edebiyat kolunda 5 ve fen kolunda da 4 saattir. Ortaöğretim programında 1949 programında görülen yabancı dil dersi sayısındaki düşüşün aksine, 1938-47 yılları arasında uygulanan lise ders programına göre birinci ve ikinci sınıflarda 5'er saat, son sınıf edebiyat kolunda 5 ve fen kolunda da 3 saattir. 1952 yılında liselerde öğretim süresinin dört yıla uzatılması sonucunda oluşan değerler şöyledir: Ders sayısı her sınıfta 5'er saatten toplamda 20 saate çıkmıştır. Bu oran bu uygulamaya son verildikten sonra yabancı dil dersi sayısı her sınıfta 5'er saatten 15 saate gerilemiştir.

Yabancı dil dersi yalnızca ortaöğretim ve genel liselerde değil aynı zamanda Kız Enstitüleri'nde, İlk öğretmen Okulları'nda, Ticaret Lisesi'nde ve İmam Hatip Liseleri'nin de müfredatlarında da okutulmaktaydı. Bu kurumların müfredatlarında yabancı dil eğitimi ve ilerleyen yıllarda İngilizce eğitimi önem arz eden hususlardan bir tanesi olmuştur. Buna göre 1943-1956 yılları arasında uygulanan Ticaret Lisesi programına göre haftalık ders dağıtım çizelgesinde okutulan yabancı dil dersi sayısı, birinci sınıfta 6, ikinci ve üçüncü sınıflarda 4'er olmak üzere genelde 14 saat'tir. Fakat 1956-63 yılları arasındaki ders dağıtım çizelgesinde bu oran birinci sınıfta 5, ikinci ve üçüncü sınıfta 4'er olmak üzere 13 saate gerilemiştir(Talim ve Terbiye Kurulu 13.9.1956 tarih 16 no'lu kararı). 1938 yılındaki programda yabancı dil dersinin ders çizelgesinin geneli itibarıyla müfredatta % 20'lik bir paya sahiptir. Bu değer 1940 programında %12, 1948 programında 13.7 ve nihayet 1956 programında %14' geriler. 5 yıl süreli eğitim veren Kız Enstitüleri'nde 1942-47 yılları arasında uygulanan ders programına göre birinci sene 4 ve geri kalan yıllarda 2'şer saat toplamda 12 saat yabancı dil dersi görülürken, 1947-59 yıllarında ise bu oran birinci sınıfta 3, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda 2'şer ve son sınıfta 1 olmak üzere 10 saat'e gerilemiştir.⁴¹ Fakat 1940 ve Talim ve Terbiye Kurulu'nun 24.11.1948 tarih ve

⁴¹ **Talim ve Terbiye Kurulu**, 15.9.1947 tarih ve 263 no'lu kararı.

33 no'lu kararı ile yayınlanan 1948 programlarında Erkek Sanat Enstitüsü ile Erkek Orta Sanat Okulu programına göre haftalık ders dağıtım çizelgesinde yabancı dil dersine yer verilmemiştir. 1937-53 yılları arasındaki İlk öğretmen okulu ders dağıtım çizelgesinde birinci sınıfta 2, ikinci sınıfta 3 saat yabancı dil dersi vardır. Son sınıfta yabancı dil dersi konmamıştır. 1953 yılından itibaren uygulanan ve Talim ve Terbiye Kurulu'nun 1.10.1953 tarih ve 213 no'lu kararı ile yayınlanan İmam Hatip Okulları haftalık ders dağıtım çizelgesinde yabancı dil dersi, birinci devrenin ilk üç sınıfında 2'şer saat, son sınıfta 1 saat ve ikinci devrenin ilk iki sınıfında 2 saat'tir. Son sınıfta yabancı dil dersi müfredata eklenmemiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında uygulanan programlarda yabancı dil dersine müfredatta oldukça cömert davranılmıştır. Fakat sonraki yıllarda bu oranlarda yukarıda da görüleceği üzere bir düşüş yaşanmıştır. Özellikle 1956 yılından sonra yabancı dilin toplam ders saatleri içindeki payının sürekli azaldığı ve tablo 4'te de görüldüğü üzere bu azalmanın 1982' den itibaren son 66 yılın en düşük noktasında bulunduğunu görmek mümkündür. Devletin yabancı dil ve daha özelde İngilizce öğretimi politikasında oluşan değişikliklere paralel olarak müfredattaki ders sayılarında kimi zaman artışlar kimi zamanda düşüşler yaşanmıştır. Bu politika değişiklikleri ders programlarında yansıma bulmuştur. Bu noktadan hareketle dönemin yabancı dil öğretimi ve İngilizce öğretimi hakkında nasıl bir politika içinde olduğu görülebilir.

C. Eğitim Sisteminde Öğrenci Sayısında Görülen Artış ve Bunun Yabancı Dil

Öğrenimine Etkileri

Eğitimin sorunsuz ilelemesi açısından ortamın ve koşulların uygunluğu olmazsa olmaz ilkelerden biridir. Eğitim-Öğretimin sağlıklı yapılabilmesi ve sağlam temellerin üzerine inşa edilebilmesi içinde öğretmen ve materyal gibi ilk etapta göze çarpan değişkenlerin yanı sıra dersliklerin yapısı, kapasitesi ve bu dersliklerde eğitim gören öğrenci sayısının ideal seviyede tutulması gibi kritik noktaların önem arz ettiği yadsınamaz pedagojik bir gerçektir. Zira her branş için bu ilkelerin sadık bir şekilde uygulanması gerekir. Öğrencilere iyi bir eğitim sunabilmek için, sınıfta öğrenci sayısının genel olarak % 30'un üstünde olması istenmeyen bir durumdur. Kimilerine

göre bu sayı 20-25 arasındır, kimine göre ise 30 kişiyi geçmemelidir.⁴² Ancak ideal bir öğrenci sayısı yoktur. İdeal öğrenci sayısı sınıf düzeyine, dersin konusuna, kullanılan öğretim yöntemlerine, öğretmenin öğretmenlik beceri ve yeteneklerine göre değişebilir diyebiliriz.

Tüm bu gerçekler yabancı dil eğitimi açısından İngilizce eğitiminin ileri seviyede verilebilmesi için hayati derecede önem arz etmektedir. Fakat İngilizcenin Türkiye’deki gelişimini incelediğimizde bu şartların çoğu zaman temin edilemediği fark edilmektedir. Cumhuriyet döneminde harf inkılabı ile beraber başlayan süreçte Türk Milli Eğitimi’nin birincil asli amacı okuma yazma oranı % 10.5 olan Türk toplumunun geneline bu eğitimi verebilmektir. Amaç bu olunca dersliklerin ve eğitimcilerin yalnızca bu amaçla kullanılması kaçınılmazdı. Artan öğrenci miktarından dolayı derslik sayısında sıkıntılar baş gösterdi. Bu şartlarla mücadele etmek zorunda kalan Türk Milli Eğitim Sistemi ne yazık ki yabancı dil eğitimine gereken özeni göstermede yetersiz kaldı. Öğrenci sayılarındaki hızlı artış Milli Eğitim Bakanlığı’nın işini daha da güçleştirmiştir. Her ne kadar 1940-50 yılları arasında İkinci Dünya Savaşı’nın ve onu izleyen yıllardaki sıkıntıların ortaöğrenime yansımaları görülse de ki bu dönemde öğrenci sayılarında düşüş gözlenmiştir; 1950’den sonra öğrenci sayılarında belirgin bir artış yaşanmıştır. Çizelge 2’ ye bakıldığı zaman 1940-41 eğitim-öğretim yılında ortaöğretime devam eden öğrenci sayısı 140.000, 1945-46 döneminde de 146.000 olduğu halde; 1950-51 döneminde 143.000’e gerilemiştir bu rakam. Fakat 1955-56 döneminde 239.000 olarak artış göstermiştir. Nüfus artışı ve ortaöğrenime gösterilen ilgi nedeniyle görüldüğü üzere 1950 yılından sonra öğrenci sayılarında büyük, ama dengesiz artışlar görülüyor. Bu değişimleri aynı zamanda Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü, ÖSYM tarafından yayınlanmış olan istatistiklerde izlenebilir.

---

⁴² Lütfü İlgar, **Eğitim Yönetimi Okul Yönetimi Sınıf Yönetimi**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2000, s. 56.

Çizelge 6: Ortaöğretime Öğrenci Artışı (Bin olarak)⁴³

Yıllar	Orta Okul	Lise	Akşam Okl.	İlköğret men	Meslek Sanat	İmam Hatip	Ticaret
1923-24	5.0	1.2		2.5			0.2
1927-28						0.22	
1935-36	55.0	10.8		2.6	3.9		1.6
1945-46	91.0	21.9		8.2	22.9		4.0
1950-51	89.0	19.0		16.3	28.5		4.0
1951-52						0.88	
1960-61	325.0	66.5	0.5	30.01	63.5	4.5	11.4
1964-65							
1970-71	881.0	227.4	12.8	78.8	86.4	49.3	26.5
1980-81	1.147.5	534.6	19.2	15.7	381.7	216.9	97.9
1985-86	1.673.6	627.0	2.2	182.8			

Ortaöğretim düzeninde benimsenen ilkelerden bir tanesi her öğrenciye bir yabancı dil öğretilmesidir. Öğrenci sayılarının arttığı oranda okul arttığı ve öğretmen yetiştirilemediği zaman, sınıflar kalabalıklaşmış derslerin bir bölümü öğretmen yetersizliğinden dolayı boş geçmiş veya verilen öğretimin niteliği düşmüştür. Okul çağı dışında kalan kimselerin ya özel dershanelerde ya da kendi kendilerine ya da özel bir öğretmenden yabancı dil öğrenme çabaları da bu sayılara eklenirse, Türkiye’de ne kadar geniş bir yabancı dil öğretim öğrenim pazarı olduğu ortaya çıkar. Bu Pazarın taleplerini karşılamada devletin yetersiz kalması durumunda özel kuruluşlar devreye girmiştir. Ortaöğretimde 1950’den sonra yaşanan öğrenci artışı bu dönem İngilizce eğitimini olumsuz şekilde etkilemiştir. Yukarıda bahsedildiği üzere dersliklerin kalabalık oluşu, yabancı dil eğitimin en önemli unsurlarından biri olan ideal öğrenci sayısının yakalanmasını engellemiştir. Benzer şekilde İngilizce dersini alan öğrenci sayısında artış yaşanmıştır. Tablo 3 incelendiği zaman 1950-51 Eğitim-Öğretim yılında 48.431 öğrenci İngilizce dersi alıyorken bu rakam 1960 yılına kadar bu sayı 217.926’ya yükseldiği görülür. Bunun yanı sıra yabancı dille eğitim veren kurumların sayısının artması nispetinde yabancı dille öğrenim görenlerin sayısında da belirgin artışlar olmuştur.

⁴³ Milli Eğitim İstatistikleri (1923-86), T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1987.

Çizelge 7: Yabancı Dille Öğrenim Görenlerin Toplam Sayıları⁴⁴

Yıllar	Almanca		Fransızca		İngilizce	
	Orta	Yüksek	Orta	Yüksek	Orta	Yüksek
1950-51	285	43	4,046	110	2,532	125
1960-61	3,233	144	4,619	337	8,505	1,144
1970-71	3,005	371	5,251	424	14,711	6,502

Çizelge 6’da verilen değerler yıllar itibariyle yabancı dille öğrenim gören öğrencilerin dağılımını göstermektedir. 1950 yılına gelindiğinde İngilizcenin, Fransızcaya yaklaştığını görmekteyiz. 1960 yılı itibariyle yabancı dille eğitim gören öğrenci sayısındaki artış İngilizcede de kendini hissettirmektedir. 1960 yılında İngilizce ile öğrenim görenlerin sayısındaki artış 1950-51 döneminin yaklaşık üç katı halindedir. Diğer taraftan 1960-61 yılı rakamlarını yakından incelediğimiz zaman İngilizce dersi alan öğrenci sayısının, yaklaşık Fransızca eğitim gören öğrenci sayısının iki katına eriştiği görülmektedir. Sonraki yıllarda bu oran daha da artmıştır. Bu eğilimin iki ana sebebi vardır: Birincisi Milli Eğitim Bakanlığı, 1955 yılından itibaren devlet okullarında birinci yabancı dil olarak İngilizcenin okutulması yönünde karar aldı. Bu kararla beraber İngilizce eğitiminin uzun yıllar devam eden gelişiminde önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. İkincisi 1955-56 Eğitim-Öğretim yılında uygulamaya konan ve nitelikli seviyede İngilizce eğitim-öğretim vermesi planlanan Maarif Kolejleri’dir. Maarif Kolejleri’nin amacı müfredatı İngilizce olarak öğrencilere öğretmek ve bu seviyede İngilizce bilen eğitimli eleman sayısını arttırmaktı. Bu iki gelişmeden dolayı İngilizce dersini alan ve İngilizce ile öğretim gören öğrenci sayısı arttı ve bu durum kaçınılmaz olarak birtakım sorunları da beraberinde getirdi. Daha önceki bölümlerde bahsedilen öğretmen ihtiyacının ani artışı ve bu talebin karşılanamaması, gerekli eğitim kaynağının öğrencilere ulaştırılamaması ve nihayetinde bu artışı karşılayabilecek dersliğin yapılamaması gibi sıkıntılar bir an önce acil çözüm isteyen bir noktaya geldi.

⁴⁴ Demircan, a.g.e., s. 121.

D. İngilizce Eğitimi Geliştirmeye Yönelik Girişilen Adımlar

1950'li yıllardan itibaren İngilizcenin Türk eğitim sistemi içerisinde önemli derecede köklü ve kapsamlı bir yer edindiğini görmekteyiz. İngilizce öğrenimine olan talebin belirgin artışı ve İngilizce dersinin müfredatta aldığı ders sayısı yetkilileri İngilizce öğretiminin gelişimi ve geleceği açısından iyileştirici önlemler almaya ve bu iyileştirmeleri uygulamakta kararlı olmaya sevk etti. İngilizce eğitiminin kalitesini arttırmaya yönelik girişimler belli başlıklar altında toplanabilir ki bunlardan bir kaç genel anlamıyla eğitim sisteminin geliştirilmesi adına atılan yapıcı adımlarla birebir örtüşmektedir. Eğitimin akıbeti üç temel ayaktan müteşekkildir: Birincisi fiziksel ortam, ikincisi eğitim elemanı ve son olarak ders araç ve gereci. Tabi ki bunlara detaylarda eklenebilir ancak temelde bunları sayabiliriz. Bu şartlar, İngilizce eğitiminin doğal seyri içinde vazgeçilmez unsurlardır. Nitekim bu dönemde bu amaca yönelik girişimlerde bulunulmuştur. Fiziksel şartların iyileştirilmesi kapsamında ortaöğretim alanında 1950-51 eğitim-öğretim yılı itibariyle okul yapımına hız verilmiştir. Zira bu dönemde öğrenci sayılarındaki dengesiz ve ani artışlara rağmen okul başına düşen öğrenci miktarı azalmıştır. Türkiye İstatistik Yıllığı verilerine göre ortaöğretime devam eden öğrenci sayısı 143.000 iken okul sayısı 820'dir. Okul başına düşen öğrenci sayısı 174'tür ki daha önceki dönemlerle kıyaslandığı vakit bu sayı daha azdır. Dersliklerdeki öğrenci sayısının azlığı yabancı dil öğretimi açısından yadsınamaz bir öneme sahiptir.

Diğer önemli unsur ise eğitim elemanı nitelik ve nicelik olarak yeterliliğidir. İngilizce müfredatta yer alır almaz İngilizce öğretmeni ihtiyacı doğmuştur. Bu alanda kapanması zor büyük bir açık ortaya çıkmıştır. Devlet bu açığın giderilmesi için bilindiği üzere farklı kaynaklardan istifade etme yoluna gitmiştir. Fakat farklı kökenlerden gelen eğitimcilerin istenen İngilizce eğitimi vermekten uzak olduğu fark edilmiştir. Zira yurtdışında bulunmuş bir kişinin bile ihtiyaç duyulduğu takdirde İngilizce öğretmeni olarak eğitim-öğretim kurumlarında görev alabildiği gerçeği dikkate alınırsa, beklentinin yüksek tutulmaması gerektiği anlaşılır. Yetkililer bu açığın kapanması için öğretmen ihtiyacının karşılandığı kurumlar olan eğitim enstitülerinin ve bu enstitülerin yabancı dil bölümlerini arttırmıştır. Örneğin 1959-60 öğretim yılında Buca'da bir eğitim enstitüsü daha açılmıştır. Bu enstitülerin sayısı beşe çıkmıştır. İki yıl süreli olan yabancı diller bölümü öğretim süresi de iki yıldan

üç yıla çıkarılmıştır. Daha sonraki dönemlerde 1960'ların sonuna doğru bu enstitülerin sayısı iki katına çıkarılmıştır.⁴⁵

Ders araç gereçleri konusunda İngilizce eğitiminin çok zengin bir içeriği olduğunu söylemek zor. İlk olarak yurtdışından getirilen yabancı eğitim uzmanlarına hazırlattırılan ders kitapları, İngilizce derslerinin tek kaynak materyali olmuştur. İlk olarak Lawrence Faucett'in yazmış olduğu dört ciltlik "The Oxford English Course I-IV" okutuldu. 1953 yılından itibaren E.V. Gatenby tarafından hazırlanan "A Direct Method English Course 1-6"nın okutulmasına müsaade edildi. Bunun yanı sıra N. Sevin ve E. Ağış tarafından yayına hazırlanan "English in Turkey 1-3" da öğretim kurumlarında İngilizce dersi için seçilen kitaplar arasında yer aldı. 1953 yılında okullarda okutulmaya başlanan bu ders kaynakları ile İngilizce dersinin nitelik olarak beklentileri karşılayacak bir seviyeye gelmesi öngörüldü.

İngilizce bilen eleman sayısını arttırmak ve İngilizce bilenlerin sadece nicelik olarak değil kalite anlamında da doygunluğunu sağlayabilmek ve dilin kendi ortamında daha etkili ve verimli öğrenileceği noktasından hareketle yurt dışına öğrenci gönderilmiştir. Önceden olduğu gibi cumhuriyet döneminde de devlet imkânlarının elverdiği ölçüde burslu olarak bu uygulamayı devam ettirmiştir. 1952 yılında ilk defa "bilgi ve görgü" arttırmak amacıyla ABD'ye 25 öğretmen gönderilmiştir.⁴⁶ Bu şekilde yurtdışına gidenler, ya Türk Devleti'nin yada gitmiş oldukları ülkenin, uluslararası kuruluşların Milli Eğitim Bakanlığı aracılığıyla verdiği burslardan yararlanmakta veya giderlerini kendi bütçelerinden karşılamaktaydılar Hatta 1958 yılından sonra kendi parasıyla özel olarak, lisans öğrenimi için yurt dışına öğrenci gönderilmiştir.⁴⁷ 1959 yılında alınan bir kararla yurtdışına gönderilecek öğrencilerin lisede derslerine giren yabancı dil öğretmenlerinden o öğrencinin üniversitede alacağı dersleri izlemesini sağlayacak düzeyde bir yabancı dil bildiğini garanti eden belge almaları istenmekteydi.

Yukarıda bahsedilen iyileştirici katkıların dışında İngilizce öğretimini yabancı dil eğitimi geliştirme ve kalitesini artırma anlamında bir takım farklı çabalar da sarf edilmiştir. İngilizce öğretmenlerine yönelik Hizmet İçi kurslar ve

⁴⁵ Küçüköğlu, **a.g.m.**, s. 380.

⁴⁶ **Tebliğler Dergisi**, 1953.

⁴⁷ Oktay Sinanoğlu, **Uluslar arası Bilim-Ulusal Eğitim**, TTK Yayınları, Ankara 1978, s. 6.

meslek içi eğitimler düzenlenmiştir. İngilizce öğretmenlerine diğer yabancı dil öğretmenleri ile birlikte yaz aylarında hazırlanan 4-6 haftalık seminerler de verilmekteydi. Bu kurslar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlerin mesleki alanda bilgi ve becerilerini geliştirmelerini sağlamak ve evrensel bilimin ışığında çağın yeniliklerinden yabancı dil öğretimi adına haberdar olmak için İngiliz Kültür Heyetleri ile yardımlaşarak hazırlanmaktaydı. Aynı zamanda bu kurslarda İngilizce alanında yayınlanmış yeni ders kitaplarının tanıtımı yapılmakta ve öğretmenlerin dil becerilerini muhafaza etmelerini sağlayacak pratikler yapılmaktaydı. Yabancı dil bilenlerin ödüllendirilmesi sağlanarak dil öğrenme teşvik edilmiştir. Yabancı ülke ve kuruluşlarla iş birliği yapılarak; onlardan eğitmen, kaynak ve teorik anlamda faydalanılmıştır.

a. İlgili Ülke ve Kuruluşlarla Temas

Bir yabancı dil öğretimi yapılırken o dilin kullanıldığı ülkelerle işbirliği yapılır ve destek alınır. Kaynak ülke bu konuda kilit durumdadır. Zira öğretimde kullanılacak araç-gereç ve materyalin orijinal (authentic) olması önemlidir. İngilizce öğretiminde özellikle İngiltere ve diğer Avrupa ülkeleri ile dayanışma içerisinde yürütülmekte ve bu doğrultuda ilgili ülkenin kültür merkezleri ve diğer kurumları kullanılmaktadır. Bu kültür merkezlerinin yönettiği ve onlara bağlı olarak Türk-İngiliz kültür derneklerinin tertip ettiği İngilizce öğreniminin yaygınlaşmasına yönelik yabancı dil kursları ve destekleyici kültür faaliyetlerinin yanı sıra, öğretim kurumlarında görev yapan personele Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içerisinde burs temin edilerek, öğretim kurumlarında ders vermek amacıyla yabancı öğretim elemanı ve uzman sağlanmakta, kitap, malzeme ve ders araç-gereç yardımı yapılmakta, akademik çalışmaları kolaylaştırıcı ve teşvik etmeye yönelik destekleyici katkılarda bulunmaktadır. Mesela 1945 yılında açılan Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce bölümünde profesör Edvard Gatenby (1944-1952), kurucu öğretim elemanı olarak çalışmıştır. Gatenby bu alanda İngilizce eğitiminin yerleşmesi ve uygulanmasına yönelik yadsınamaz katkılarda bulunmuştur. Hedef dilin konuşulduğu ülkelerdeki teknik ve yöntemlerden de azami derecede istifade edilmeye çalışılmış ve bu ülkelerde kullanılan bu teknik ve yöntemler uygun bir şekilde Türk Eğitim Sistemi içerisinde ülke gerçekleri de dikkate alınarak

uygulanmaya konulmuştur. 1955 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde uygulanan "Georgetown Üniversitesi (Washington D.C) "İngilizce Programı" özellikle eğitim sistemimizde "işitsel-dilsel" yöntemin yerleşmesine zemin hazırlamıştır. 1966 yılından sonra Avrupa Konseyi ile eşgüdüm içerisinde yürütülen işbirliği çerçevesinde de bu alanda önemli yardımlar alınmıştır.⁴⁸

İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri ile sıkı temaslarda bulunulmuştur. Bu ülke yayınevlerine ülke çapında kaynak dağıtımına müsaade edilmiştir. Akademik alanda bu ülkelerde yapılan pedagojik ve alan çalışmaların getirilmesi ve İngilizce öğretmenlerinin bilgisine sunulmasına önem verilmiştir. İngilizce dersinin müfredat içerisinde düzenlenmesi ve ders dağılımının doğru bir şekilde yapılmasına yönelik olarak yabancı uzmanların görüşlerinden istifade edilmiştir. Özellikle L. Faucett ve Gatenby gibi Türkiye'de de görev yapmış olan ünlü uzmanların İngilizce öğretimi alanında yapmış oldukları çalışmaları Türk yetkililerin bu alanda önünü aydınlatmıştır. Ülkelerarası bu yardımlaşma ve dayanışma temel olarak bu ülkelerin kültür dernekleri aracılığıyla yürütülmüştür.

b. Öğretim Kurumlarında Okutulan İngilizce Ders Kitapları

Öğretim kurumlarında okutulacak ders kitaplarının seçilip düzenlenmesi Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun kararı ile belirlenir ve bu kararlar Bakanlığa bağlı resmi yayın organı "Milli Eğitimi Bakanlığı Tebliğler Dergisi"nin mayıs veya haziran sayılarının herhangi birisinde yayınlanır. Bu sayılarda yayınlanan listedeki kitapların dışında herhangi başka bir kitabın derste kaynak olarak kullanılması yasaktır. Okullara bu kitaplar doğrultusunda yazı gönderilir ve denetim bu kitaplar üzerinden gerçekleşir. İngilizce dersi içinde bu kural aynen geçerlidir.

Diğer tüm branşlarda olduğu gibi yabancı dil öğreniminde de ders kitabı önemli bir olgudur. Zira öğrencinin ders esnasında ve sonrasında başvuracağı ilk kaynak bu kitaplar olacaktır. Bu gerçekten hareketle uzmanlar bir yabancı dilin edinilmesinde dile olan kişisel yatkınlık (Personal Tendency) ve çevresel şartların(Proper Environment) yanı sıra ders kitabının da önemli bir unsur olduğunu

---

⁴⁸ Demircan, **a.g.e.**, s. 150.

ifade etmektedir. Yabancı dil öğrenimine yönelik geliştirilen tüm çalışmalar bu gerçeğin ışığında yapılmaktadır. Cumhuriyet döneminden itibaren devletin bu alanda birtakım çalışmaları olmuştur özellikle bu dönemde diğer bölümlerde belirtildiği gibi yurtdışından davet edilen yabancı uzmanların tecrübelerinden bu alanda faydalanılmıştır. L. Faucett'in "The Oxford English Course I-IV" serisi 1939 yılından itibaren eğitim kurumlarında okutulmaya başlanmıştır. Bu serinin I V. cildinin Türkiye’de hazırlandığı bilinmektedir. 1950 yılına kadar İngilizce ders kitabı alanında herhangi yeni bir arayışa girilmemiştir. Sonraki yıllarda Türkiye’de İngilizce öğretiminin yerleşmesi ve gelişimi adına kalıcı bırakmış olan E.V. Gatenby tarafından da hazırlanan "A Direct Method English Course 1-6" hazırlanmıştır. Gatenby’ın bu kitabe 1953 yılından itibaren 1979 yılına kadar öğretim kurumlarında ders kitabı olarak okutulmuştur.

1939 ve 1981 yılları arasında Tebliğler Dergisi’nde yayınlanan İngilizce kitap sayısı çok fazla değildir. Zaten 1979 yılından sonra ders kitapları Milli Eğitim bakanlığı tarafından kurulan komisyonca hazırlanmıştır. Buna göre bu süreçte kullanılan İngilizce ders kitapları aşağıda genel olarak verilmiştir.

Çizelge 8: Ders Kitapları(İngilizce)⁴⁹

Kitabın Yazarı	Kullanıldığı Yıllar
Faucett :	1939-1974
Gatenby :	1953-1979
Sevin-Ağış :	1953-1961
Özgür :	1961-1968
M.E.B Komisyonu :	1971-

Çizelgede görüldüğü gibi 1950’li yıllarda ders kitapları konusunda alternatif arayışına gidilmiştir. Zira bu yıllarda iki farklı İngilizce ders kitabına, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından, öğretim kurumlarında okutulmasına izin verilmiştir. Bunun yanı sıra biraz önce belirtildiği üzere 1971’de Milli Eğitim Bakanlığı Komisyonu İngilizce ders kitabı hazırlama işini kendisi üstlenmiştir.

⁴⁹ Özcan Demirel, “Yabancı Dil Öğretimi,” **Özel Okullarda Yabancı Dil Paneli**, Ankara 1997

Demircan'ın da belirttiği üzere bu şekilde hazırlanan ders kitapları ilgili ülkelerde 1960-1970 yıllarında kullanılan ve popüler olan yöntemlerden etkilenecek hazırlanmış kitaplardır. Yine Demircan'a göre bu kitaplar işlevsel ve iletişimsel teknikleri pek içermemekte ve daha ziyade işitsel-dilsel araştırmalarla yüklü kaynaklardı. Aşağıda farklı iki dönemde okutulan İngilizce ders kitaplarını gösteren çizelgeler bulunmaktadır.

Çizelge 9: 1944-1945 Öğretim Yılı Orta Okul İngilizce Ders Kitapları⁵⁰

Ortaokul:

1. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı I (Dr. L. Faucett), M.E.B Yayınevleri

2. sınıf

- İngilizce Ders Kitabı II (Dr. L. Faucett), M.E.B Yayınevleri

3. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı III (Dr. L. Faucett) M.E.B Yayınevleri

---

Öğretmen Okulları:

1. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı III (Dr. L. Faucett) M.E.B Yayınevleri

2. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı IV (Dr. L. Faucett) M.E.B Yayınevleri

3. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı IV (Dr. L. Faucett) M.E.B Yayınevleri

---

Yukarıdaki çizelgede de görüldüğü üzere ortaokullarda ve öğretmen okullarında Dr. L. Faucett'in kitapları dışında herhangi bir kitap öğretim

---

⁵⁰ **Tebliğler Dergisi**, 11 Eylül 1944 tarihli ve 265 sayılı, s 20,21 ve **Tebliğler Dergisi**, 3 Eylül 1945 tarihli, 344 sayılı, s 260, 261.

kurumlarında okutulmamaktadır. Aynı zamanda Orta Ticaret Okulları ve Erkek Orta Sanat Okullarında da aynı ders kitapları okutulmaktadır.

Çizelge 10: 1944-45 Öğretim Yılı Orta Ticaret Okulları İngilizce Ders Kitapları⁵¹

Orta Ticaret Okulları ve Erkek Orta Sanat Okulları:

---

1. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı III (Dr. L. Faucett) M.E.B Yayınevleri

2. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı II (Dr. L. Faucett), M.E.B Yayınevleri

3. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı III (Dr. L. Faucett) M.E.B Yayınevleri

---

1954-55 öğretim yılında, Talim Terbiye Kurulu tarafından öğretim kurumlarında okutulması öngörülen ders kitapları incelendiğinde ortaokullarda Dr. L. Faucett'in yıllardır okutulan kitabının yanı sıra Gatenby'nin ve Türk yazarların İngilizce kitaplarının da müfredata dahil edilmiştir. Aşağıdaki çizelgede bu bilgiler gösterilmektedir. İngilizce eğitiminde ders kitaplarını çeşitlendirme yöntemine gidilerek İngilizce eğitim-öğretimin kalitesinin artırılması hedeflenmiştir. İngilizce ders kitapları ve bu kitaplarda takip edilen yöntemler o dönemin evrensel dil paradigmalarını ve tekniklerini barındırmanın yanı sıra yeterli düzeyde İngilizcenin işlevsel yönüne atıfta bulunduğu söylenemez.

Çizelge 11: 1954-1955 Öğretim Ortaokul Yılı Ders Kitapları⁵²

Ortaokul:

1. Sınıf

- İngilizce ders Kitabı-I (Dr. L. Faucett) M.E.B Yayınevleri

---

⁵¹ **Tebliğler Dergisi**, 11 Eylül 1944 tarihli ve 265 sayılı, s. 27, 28. **Tebliğler Dergisi**, 3 Eylül 1945 tarihli ve 344 sayılı, s. 267, 268

⁵² **Tebliğle Dergisi**, 24 Eylül 1954 tarihli ve 799 sayılı, s. 154, 155.

- A Direct Method English Course Book One (Edvard Vivian Gatenby) M.E.B Yayinevleri

- English in Turkey I (Nurettin Sevin, Emcet Ağış) M.E.B Yayinevleri

---

2. sınıf

- İngilizce Ders Kitabı II (Dr. L. Faucett) M.E.B Yayinevleri

- A Direct Method English Course Book Two (Edvard Vivian Gatenby)

M.E.B Yayinevleri

- English in Turkey II (Nurettin Sevin, Emcet Ağış) M.E.B Yayinevleri

---

3. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı II (Dr. L. Faucett) M.E.B Yayinevleri

- İngilizce Ders Kitabı III (Dr. L. Faucett) M.E.B Yayinevleri

- A Direct Method English Course Book Three (Edvard Vivian Gatenby) M.E.B Yayinevleri

- English in Turkey II (Nurettin Sevin, Emcet Ağış) M.E.B Yayinevleri

---

Nurettin sevin ve Emcet Ağış'ın beraber hazırladıkları "English in Turkey" kitabının da 1953 yılından itibaren orta öğretim kurumlarında, Talim Terbiye Kurulu tarafından okutulmasına izin verilmiştir. Bu arada Dr. L. Faucett'in kitabı da kaldırılmamış uzun bir süre diğer ders kitapları ile beraber listede kalmıştır. Lisede de bu uzmanlar tarafından hazırlanan kitapların devamları okutulmuştur. Aşağıdaki çizelgede 1954-55 öğretim yılında okutulan İngilizce kitapları verilmiştir.

Çizelge 12: 1954-55 Öğretim Yılı Lise İngilizce Ders Kitapları⁵³

Lise

1. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı III (Dr. L. Faucett)

---

⁵³ **Tebliğler Dergisi**, 24 Eylül 1954 tarihli ve 799 sayılı, s. 173,174.ve **Tebliğler Dergisi**, 16 Mayıs 1955 tarihli ve 851 sayılı, s. 110, 111.

- İngilizce Ders Kitabı IV (Dr. L. Faucett)
- A Direct Method English Course “Book Three” (E.V. Gatenby)
- A Direct Method English Course “Book Four” (E.V. Gatenby)

2. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı IV (Dr. L. Faucett)
- A Direct Method English Course “Book Five” (E.V. Gatenby)

3. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı IV (Dr. L. Faucett)

4. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı V (Dr. L. Faucett)
-

1954-55 öğretim yılında 1. Sınıfta Faucett tarafından hazırlanan iki kitapta hem İngilizce Ders Kitabı III, hem de İngilizce Ders Kitabı IV Talim Terbiye Kurulu tarafından listeye konulmuştur. İsteğe bağlı olarak öğrencilerin seviyeleri ve şartlar dikkate alınmak şartıyla herhangi birisi seçilebilir. Bu iki kitabın yanı sıra Gatenby tarafından yazılan “A Direct Method English Course Book Three” ya da “Book Four”dan da herhangi birisi seviyeye uygun olarak okutulabilir. Gatenby’nin kitapları adından da anlaşılacağı üzere yabancı dil öğretiminde 1900’li yıllarda yabancı dil öğretiminde uzmanlar tarafından oldukça sık kullanılan “Direct Method”(Natural Method) yöntemiyle hazırlanmıştır. Bu metod öğrencinin anadilini kullanmadan sadece hedef dili kullanarak yabancı dil öğrenimini öngörür. Bu metoda göre kelime öğrenme, günlük yaşamdan materyallerle; dilbilgisi tüme varım yöntemi (Induction) ve öğretmen merkezli bir metotla pekiştirilmelidir.

c. Yükseköğretimde Okutulan İngilizce Ders Kitapları

Yükseköğretimde İngilizce öğretimi, piyasada bulunan yabancı kitaplardan yalnızca birinin içeriğine sadık kalınarak yürütülmekteydi. Özellikle “English 900”

kitap serisi üçe bölünerek her bir parçası kurlar halinde öğrencilere okutulmuştur. Bu şekilde İngilizce öğretimi, temelde mantıklı bir amaca yönelik yapılmıyordu. A kurundan sonra B ve C kurlarında okuma metinleri(reading text) ve bunların çevirileri kitabın beraberinde öğretilmekteydi. Buradan anlaşılaçağı üzere ortaöğretime benzer şekilde yükseköğretimde de İngilizce öğretiminde çeviri yöntemine ağırlıklı olarak önem verilmiştir. Bu doğrultuda çeviri yapmayı teşvik edici metinlerdeki kalıplar ve sözcüklerin seçimi özel bir amaca yönelik seçilmişti. Derslerde kullanılan metot “ okuma-anlama, çeviri” ekseninde şekillenmekteydi.

Yükseköğretimde Robert Koleji, hazırlık okullarında okutulan “Spoken English for Turks” ve Gazi Eğitim Enstitüsü(1925-1978) öğretim elemanları tarafından hazırlanan “English Course for Turks” bu seviyeye yönelik okutulan iki önemli kitaptır. “Spoken English for Turks”, Robert Koleji, Boğaziçi Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi hazırlık sınıflarında uzunca bir süre ders kitabı olarak okutulmuştur. Eğitim enstitüleri yabancı dil bölümlerinde(1941-1978) öğretimi yabancı dille yapılacak dersler için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından müfredat hazırlanıp Tebliğler Dergisi’nde yayınlanır.

Yükseköğretime yönelik İngilizce Ders müfredatının hazırlanması konusunda takip edilen yol seçilen ders kitabının içeriğinin sıkı sıkıya takip edilmesinden öteye gidememiştir. Hazırlık bölümlerinde görev yapanlar bu konuda daha hassas olmalarına karşın hazırlanan müfredat içeriğı piyasadan derlemeler şeklinde olmuştur.

d. Öğretim Kurumlarında Okutulan İngilizce Yardımcı ve Müracaat Kitapları

Aynı şekilde Tebliğler Dergisi’nde başka bir listede yardımcı kitaplar yayınlanır. Yardımcı kitaplar listesi ders kitaplarından sonra yayımlanır ve son olarak da müracaat kitapları listesi yayımlanır. Daha önce değinildiğı gibi tüm İngilizce kaynaklar ister ders kitabı olsun ister yardımcı veya müracaat her şekilde bu yayınlanan listeden seçilmelidir. Aşağıdaki çizelgede 1954-55 öğretim yılı İngilizce yardımcı kitapları listesi verilmiştir.

Çizelge 13: 1954-55 Öğretim Yılı Ortaokul İngilizce Yardımcı Kitapları⁵⁴

Ortaokul:

1. Sınıf

- A Direct Method English Course “Teacher’s Book One”

2. Sınıf

- A Direct Method English Course “Teacher’s Book Two”

3. Sınıf

- A Direct Method English Course “Teacher’s Book”

1954-55 öğretim yılında Tebliğler Dergisi’nde yayınlanan listeye göre yardımcı kitap açısından Gatenby’in eserlerinden faydalanılmıştır. Ders kitabına paralel olarak yazılmış olan “A Direct Method English Course Teacher’s Book” ların okutulmasına müsaade edilmiştir. Gerçekte bu kitapların tam olarak ne kadar sürede piyasada kaldığını bilmek çok zordur. Bunların dışında yardımcı ve müracaat kitabı olarak kullanılan pek çok eser vardır. Aşağıdaki listelerde bu yayınlar gösterilmiştir.

Çizelge 14: İngilizce Yardımcı Kitapları⁵⁵

Yardımcı Kitaplar:

<u>Yazarı</u>	<u>Kullanıldığı Yıllar</u>
Faucett	1939-1974
Gatenby	1951-1979
Ayral	1956-1974
Kök	1959-1974
Göknel	1961-1969
Ege	1961-1977
Çakalır	1961-1974

⁵⁴ **Tebliğler Dergisi**, 16 Mayıs 1955 Tarihli ve 851 sayılı, s. 62, 63, 64.

⁵⁵ Demircan, a.g.e., s. 153.

Radyo ile İngilizce	1964-
Şentürk	1969-
Harap's	1969-
Komisyon	1973-

Bu alanda pek çok yardımcı İngilizce ders kitabı basılmış ve kullanılmıştır. Bazı kitapların tam olarak kullanım süreleri bile bilinmemektedir. 1970'ten sonra ders kitaplarında olduğu gibi yardımcı kitaplarda da Milli Eğitim Bakanlığı Komisyonu tarafından hazırlanan kaynaklar öğretim kurumlarında okutulmuştur. Yardımcı kitap adı altında özel yayınevleri tarafından piyasaya sunulan ve öğrencilerin rağbet ettiği kitaplar ders kitabı olarak okutulan kitapların yalnızca dilbilgisi açıklamaları ile beraber verilmiş çevirileridir. Bu yardımcı kitaplar, ders kitabının daha rahat anlaşılması ve anlama etkinliğini pekiştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Tebliğler dergisinde yayınlanan diğer bir liste müracaat kitaplarıdır. Bu kitaplar da çizelge 13'te gösterilmiştir.

Çizelge 15: İngilizce Müracaat Kitapları⁵⁶

<u>Yazarı</u>	<u>Kullanıldığı Yıllar</u>
Buluç	1963-
Perek	1963-
Limasollu Naci	1963-
Alaylıoğlu/Göndem	1963-
Dildeş	1964-
O.P.E 1-3	1974-
Dirik	1976-
Söyler	1980-
Çakalır	1969-

---

⁵⁶ **Tebliğler Dergisi**, 16 Mayıs 1955 Tarihli ve 851 sayılı, s. 75.

“Başvuru” ve “yardımcı” kitapların sayısı az olmakla beraber bunların neye göre seçildikleri de belli değildir. Bu güne değin bu seçimler, eleştiri süzgecinden geçirilmeden öğretim kurumlarında okutulmuştur. Bu kitapların ders kitaplarının çevirisinden öteye geçememeleri ve öğrencinin anlamasına, pratiğine ve gelişimine katkıda bulunamamaları en büyük eksiklikleridir. Sonraki yıllarda özel yayınevleri tarafından pek çok yardımcı ve müracaat kitabı daha yayınlanmış ve piyasaya sürülmüştür. Bu kitaplar İngilizce öğrenimini kolaylaştırmak beklentisi ile yayınlanmış fakat ne derece başarılı olduğu tartışmalıdır.

E. Sayısal Verilerle Dönemin Genel Değerlendirmesi

1950-60 yılları arası farklı bir siyasi rengi ve yapıyı yansıtmaktadır. Demokrat Parti iktidarı ile girilen bu süreçte Türkiye, uluslararası politikada varlığını hissettirmek çabasıdadır. Blokların keskin çizgilerle ayrıldığı, soğuk savaşın hakim olduğu bu ortamda; Batı dünyası ile yakınlaşarak siyasi bir dönemecin eşiğine gelmiştir. Amerika ve genel anlamda Batı ile kurduğu sıcak politik ve ekonomik ilişkiler Türkiye’nin kültürel anlamda da yeni bir dönemin eşiğinde olduğu sinyallerini vermektedir. Bu sürecin gelişimi ülkenin okur- yazar oranına, öğrenci sayısındaki artışa ve en önemlisi öğretim kurumlarındaki yabancı dil seçimine de yansımıştır. Yabancı dil alanındaki gelişmeleri yansıtmak için sayısal veriler aydınlatıcı olacaktır.

Çizelge 16: 1950-60 Yılları Arası Bağımsız, Bağlı Resmi ve Özel Orta Okullarda Öğrencilerin Takip Ettikleri Yabancı Diller Üzerine Durumları⁵⁷

Yıllar	Almanca		Fransızca		İngilizce		Toplam	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
1949-50	867	290	19789	5238	9054	4370	29710	9898
1953-54	460	1299	34623	9435	29420	14084	68030	24283
1954-55	5848	1725	41866	11190	34725	17483	82052	29775
1955-56	8300	2358	49196	13233	40556	21142	97507	35626
1956-57	10390	3126	60022	15697	49911	24964	119177	42910
1957-58	12759	3565	70595	17681	61064	29776	143279	50286
1958-59	15041	42187	77891	19412	73050	35922	164541	57927
1959-60	17828	4962	86087	20608	87598	39193	190807	64096

Milli Eğitim Bakanlığı'nın istatistikleri gösteriyor ki İngilizce 1950-60 yılları arasında belirgin bir gelişim göstermiştir. 1950'lerin ortasında başlayan artış 1960 yılına doğru en tepe noktaya ulaşmıştır. Bu döneme dair Lise istatistikleri de aşağıda verilmiştir.

⁵⁷ "Milli eğitim Orta Öğretim İstatistikleri 1949-50", T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Milli Eğitim Şubesi, Ankara 1952, s. 168. ve "Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1953-60", T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Ankara 1963, s. 4.

Çizelge 17: 1950-60 Yılları Arası Resmi liseler, Kolejler, Akşam Liseleri ve Kolejlerde Öğrencilerin Takip Ettikleri Yabancı Diller Üzerine Durumları⁵⁸

	Almanca		Fransızca		İngilizce		Toplam	
Yıllar	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
1948-49	1769	276	10837	2065	4697	2096	17303	4437
1953-54	1177	352	12459	2534	11924	4276	24566	6833
1954-55	1378	467	13614	2818	13499	5003	2745	7886
1955-56	1393	491	11861	2643	13066	5451	25228	8169
1956-57	1748	483	12348	3049	14674	6455	27749	9632
1957-58	2174	596	13624	3480	17381	7592	32291	10964
1958-59	2919	833	15599	3905	20027	9393	37609	13614
1959-60	3950	1258	19113	4662	24028	11122	46278	16083

Kaynak:

Yukarıdaki veriler hemen hemen tüm liselerin sayısal değerlerinin toplamını yansıtmaktadır. Buradaki çizelgede de bir önceki çizelgeden çıkarılan sonuçların aynısını çıkarmak mümkündür. İngilizce dersini alan öğrenci sayısında zamanla bariz oranlarda, diğer yabancı dil derslerine ve özellikle Fransızca dersine kıyasla , bir tırmanma yaşanmıştır ki bu dönemler daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere devletin, İngilizcenin öğretilmesi ve dersin yaygınlaşması konusunda çaba sarf ettiği ve girişimlerde bulunduğu yıllardır. Yükseköğretimde de benzer durum vardır. İngilizce dersi gören öğrenci sayısında istikrarlı bir artış yaşanmıştır. Aşağıdaki çizelgede 1953-60 arası yükseköğretimde yabancı dil derslerini alan öğrencilerin karşılaştırmalı olarak rakamsal değerleri verilmiştir.

⁵⁸ “Milli eğitim Orta Öğretim İstatistikleri 1949-50”, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Milli Eğitim Şubesi, Ankara 1952, s. 290. ve “Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1953-60”, T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Ankara 1963, s 582.

Çizelge 18: 1953-60 Yılları Arası Yükseköğretimde Öğrencilerin Takip Ettikleri Yabancı Diller⁵⁹

		Almanca		Fransızca		İngilizce	
		Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
Fakülteler	1953-54	689	175	3647	772	2404	650
	1954-55	716	167	3443	724	3060	897
	1955-56	870	228	4206	1061	4260	1416
	1956-57	969	282	5162	1382	5052	1578
	1957-58	1119	323	6137	1322	6570	1903
	1958-59	1126	359	6413	1575	7205	2396
	1959-60	1639	773	6356	2207	7792	2852
Yüksek Okullar	1953-54	497	36	1295	450	2130	270
	1954-55	479	27	1800	526	2545	231
	1955-56	484	21	2012	467	2531	331
	1956-57	705	51	3076	505	3508	358
	1957-58	788	38	3373	494	4486	369
	1958-59	667	34	3116	540	4830	695
	1959-60	951	68	3646	596	5742	913

16 Ocak 1932 tarihli Albert Malche hazırlattığı raporda raporunun 7. sayfasına Atatürk'ün yapmış olduğu karalamalarda “ öğrenci; İngilizce, Almanca, İtalyanca veya Fransızca gibi en az bir yabancı dili bilmelidir(okuyup anlamak)”⁶⁰ diyerek yabancı dilin eğitimde vazgeçilemezliğini vurgulamış olmaktadır. Nitekim sonraki yıllarda verilen istatistik değerler de bunu yansıtmaktadır. Eğitimin en üst

⁵⁹ “Milli Eğitim İstatistikleri Meslek Teknik ve Yüksek Öğretim 1953-60”, T.C. Başvekâlet Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1968, s 746.

⁶⁰ Utkan Kocatürk, “Atatürk'ün Üniversite ile İlgili Notları”, Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi-Cilt 1, sayı 1, Ankara 1984, s. 6-10.

basamağı yükseköğretimde de bu ilke uygulanmıştır. Yükseköğretimde yabancı dil bölümlerinin dışındaki diğer bölümlerin yabancı dil öğretmedeki temel amacı, öğrencilerin o dilde kendi alanlarında yayınlanmış eserleri okuyup anlayabilme ve kendi branşlarında gerçekleşen evrensel gelişmeleri takip ederek mesleki ve kişisel yeterliliğini arttırma olarak tespit edilmiştir. Sonradan 1984-85 yılında yürürlüğe giren 2923 nolu ve 14.10.1983 tarihli yeni Yabancı Dil eğitim ve Öğretim Kanununda, yükseköğretim kurumlarında yabancı dilin amacı; “Öğrencilere bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ve yabancı dildeki bu tür yayınları izleyebilme, uluslar arası toplantı ve tartışmalara da katkıda bulunabilme güç ve yeteneğini kazandırmaktır.” şeklinde ifade edilmiştir.

Yabancı dil öğretimi daha özelde İngilizce öğretimi bir bütün olarak ele alınmalıdır. Orta öğretim kurumları ve yükseköğretim kurumları bu eğitim sürecinin birbirini takip eden basamakları halinde konuların ve dil becerisinin kazanılmasını sekteye uğratacak nitelikten uzak bağdaşık bir nitelikte olmalıdır. Bu dönem itibari ile özellikle 1950’lerden sonra bu durum üzerinde hassasiyetle durulduğu bir gerçektir. İngilizce Türkiye Cumhuriyeti öğretim kurumlarında en yoğun şekilde okutulan yabancı dil olma yolunda hazırlık safhasını geride bırakmıştır. Değişen siyasi iktidar ve beraberinde tüm kamu kurumlarına ve dış politikaya hakim olan politik duruş neticesinde İngilizcenin durumu perçinlenmiştir. Müfredatta İngilizce dersinin kapladığı alan artmış ve hepsinden önemlisi İngilizce öğretim kurumlarında okutulan birinci yabancı dil durumuna gelmiştir. Yalnız bu noktada dikkat edilmesi gereken husus bu iyileştirme çabalarının kısmen popülist ve siyasi bir yaklaşım olduğu, gerekli alt yapı ve ortam sağlanmadan bu tür bir uygulamanın yerleştirilmeye çalışılmasının da maalesef dersliklerdeki öğrenci sayılarına ve gerek duyulan İngilizce öğretmeni sayısına katkı yapmaktan pek öteye gitmediği gerçeğidir. İlgili ülke ve kuruluşlarla yapılan işbirliği ve temaslar aynı zamanda yurtdışına öğrenci gönderilmesi tam anlamıyla tesis edilememiş olan altyapının üzerine pek bir şey inşa edilememiştir. Dolayısıyla baştan girilen yanlış tutum, sonraki tüm iyi niyetli çalışmalarında boşa gitmesine neden olmuştur. Okutulan İngilizce ders kitaplarında çeşitliliğe gidilmiştir, fakat yabancı dil eğitiminde dönemin çağdaş metot ve yöntemleri kullanılmadığı için bu uygulamalarda istenen verimi verememiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1965-1980 ARASI DÖNEM

A. Avrupa Konseyi İle Temaslar

Avrupa Konseyi 1949 yılında liberal demokrasi ile yönetilen 10 Batı Avrupa ülkesi tarafından kuruldu. Unsurları yavaş yavaş beliren “Soğuk Savaş”ın daha çok siyasi aktörlerinden biri olarak kurulan Konsey; Avrupa çapında başta hukuk ve insan haklarının korunması, eğitim, kültür alanlarında anlaşmalar kabul eden, hükümetler arası bir kuruluştur. Soğuk Savaş’ın gerçekte yapıldığı Avrupa’da farklı fonksiyonlar üstlenen NATO, AB, Batı Avrupa Birliği gibi kurumların yanında siyasi bir nitelik kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra Batı Avrupa’da kurulan veya onu merkez alan siyasi ve güvenlik oluşumlarının içinde yer almış, Avrupa Konseyi, OECD ve NATO’nun üyesi olmuş bulunan Türkiye, AET üyeliğini de, sonuç itibariyle, Tanzimat ile başlayan ve Cumhuriyetle doruk noktasına varan Batı vokasyonunun ve çağdaşlaşma felsefesinin doğal bir uzantısı olarak algılamıştır.⁶¹

Türkiye Avrupa Komisyonu ilişkilerinin gelişiminde farklı kanallar vardır. Bu ilişkiler; demokrasi insan hakları, hukukun üstünlüğü ve kültür gibi maddeler ekseninde müzakere edilmekte ve bu istikamette alınan kararlar, devlet politikası olarak benimsenmektedir. Kültür temelinde olgunlaşan ilişkiler; bir batı dilinin öğretimi, ilkeleri, metotları ve detaylarını içeren başlıklar halinde saptanan yabancı dil öğretim programının esaslarını da belirleyici düzeydedir.

Herhangi bir alanda öğretim gören bir insanın, geleceğe yönelik amaçlarının, onu motive etmekte olduğunu belirtmek yanlış olmaz. Eğitim gördüğü alanda bilgi ve görgüsünü arttırdıkça insanın daha çok kazanacağı, daha kolay iş bulabileceği, daha bağımsız olacağı, sosyal çevresinde kabul görüp saygınlık uyandıracağı, başkaları ile kolay iletişim kuracağı doğrudur. Bu gerçekler dikkate alındığında mesleki motivasyona yabancı dil bilme gereği de eklenmektedir.

⁶¹ Türkiye - Avrupa Birliği İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara 2000, s. 3. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/oik561.pdf>

Bir yabancı dil bilmek ve onu yeterince kullanmak bir ihtiyaçtır. Teknolojik, ekonomik ve siyasi gelişmelerin paralelinde uluslar arası ilişkiler ve uluslar arası kuruluşlar, bu çerçevede gerçekleştirilen faaliyetler de sayısal olarak artmaya devam etmiştir. Bu dönemde Avrupa'nın ekonomik ve politik bir birlik haline getirilmesi fikri bir hayli mesafe almış durumdadır. Devletlerin, hükümetlerin ilgili kurum ve kuruluşların, yabancı dil eğitim ve öğretim projeleri konusunda destekleyici, teşvik edici, sonuç verici etkin önlemler almaları zorunluluğu kendini iyiden iyiye hissettirmekte, kendi kültürüne bağlı, fakat diğer kültürleri de bilen ve inkar etmeyen, bilinçli, hakkını savunabilen, başkaların hakkına saygı duyan nesiller yetiştirilmesinde yabancı dil öğreniminin önemi vurgulanmaktadır. Bu önem dolayısıyla uluslar arası kuruluşlar, yabancı dil eğitiminin uygulanmasına kadar girmişlerdir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın Avrupa Konseyi ile ilk temasları, 1963 yılında "100 Öğretmen Projesi" si ile başlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Konseyi arasında yabancı dil öğretimi bağlamında yapılan en somut çalışmalar ise 1968 yılında başlamıştır. O yıllarda yabancı dil öğretiminin daha etkili yapılabilmesi için bir komisyon kurulmuş ve Avrupa Konseyi'nin katkıları ile 1972'ye kadar devam eden bir zaman dilimi içinde eğitim programlarının gözden geçirilmesi ve ders kitaplarının hazırlanması çalışmalarına başlanmıştır.

1950'li ve 60'lı yıllara kadar okullarımızda kullanılmakta olan E. V. Gatenby tarafından yazılmış İngilizce ders kitapları yerine, 1972'den itibaren "An English Course for Turks" dizisi İngilizce dersi için hazırlanmıştır. Bu ders kitapları ile Avrupa Konseyi standartlarında dil öğretiminde yeni yaklaşımların uygulanmaya başladığını görüyoruz.⁶²

Türkiye'nin de üye olduğu Avrupa Konseyi "yaşayan dillerin" öğretilmesi konusunda projeler geliştirerek, önemli kararlar almış ve birçok adımlar atmış bulunmaktadır. İngilizce öğretiminde yararlanılmak üzere "The Threshold Level" gibi bir çeşit gramer ve kelime sözlüğü denebilecek çalışmaları gerçekleştirmiştir. The Threshold Level, 1970'lerin ortalarında Avrupa Konseyi uzmanlarının işlemsel

---

⁶² Demirel, **a.g.e.**, s. 25.

anlamda yabancı dil öğrenen bir bireyin, o dili, “Günlük hayatta iletişim aracı olarak kullanıldığı ülkede bağımsız bir şekilde konuşuyorken ne yapabilmeli?”, ” Dilin ne kadarını bilmeli?” gibi hususları dikkate alan bir şartname geliştirdi. Bu şartname bireyin yabancı dili kullanabilmesi için gerekli olan bilgi ve yeteneği içeriyordu. Belirli diller için tanımlayıcı bir enstürümandı. Kısacası, “The Treshold Level” İngilizceyi iletişim için kullanırken bilinmesi gereken en alt düzey şartları(specification) belirten bir tanımdır.

“The Treshold Level” gibi bir çalışmayı gerçekleştiren Avrupa Konseyi, 1971-81 yılları arasında “Yaşayan Diller” adlı başka bir faaliyete daha imza atmıştır. Bununla da yetinmeyen Avrupa Konseyi, aynı türden başka bir faaliyeti “12 Nolu Proje” adı altında yürütmüştür. Bu “12 Nolu Proje” ile öğrencinin kapasite ve ihtiyacının tespit edilmesi ve buna cevap verecek yeni metodolojilerin çıkmasını sağlamıştır. Bu gün adını çok sık duyduğumuz “Approach Communicative” metodu Avrupa Konseyi’nin “12 Nolu projesi”nin bir ürünü olarak yaygınlaşmıştır.

Öte yandan 1976 yılında alınan bir komisyon kararıyla topluluk dillerinin öğretimi konusunda Avrupa Topluluğu’nun faaliyet göstermesi gereği tavsiye edilmiş, bu tarihten sonra AT ülkeleri, yabancı dil eğitim-öğretim programlarını gözden geçirerek yenileme ve yoğunlaştırmaya gitmişlerdir. Türkiye, yabancı dil eğitiminin önemini görerek bu konuda eğitim sistemini güçlendirmek için daha önceden çalışmaya başlamış bir ülkedir. Maarif Kolejleri, daha sonraki yıllarda Anadolu Liseleri’nin kuruluş amacı yetenekli öğrencilerin daha iyi bir eğitime tabi tutulması, bu öğrencilere iyi düzeyde İngilizce öğretilmesi ve bunun fırsat eşitliği sağlamak amacıyla devlet eliyle, ücretsiz yapılması idi. 1970’lerin başlarında girişilen bu olumlu teşebbüs, Türkiye’de birçok benzeri görüldüğü gibi, çeşitli tepkilere hedef olarak ve yaygınlaştırma uğruna kaliteden fedakarlık edilerek zaman içinde talebin artmasına rağmen etkenliğini kaybetmiştir. Bunun yanı sıra normal eğitim-öğretim yapan devlet okullarında da yabancı dil konusunda hiçbir atak yapılmadığından, yabancı dil eğitim-öğretim üstünlüğü kısa sürede özel okullara geçti ve başlangıçta amaçlananın aksine yabancı dilin bir ayrıcalık olması durumu arttı.

Bu koşullar altında devlet okullarında İngilizce eğitim-öğretim kalitesini arttırmak ve bu potansiyeli kalıcı kılmak amacıyla, Avrupa Komisyonu tarafından geliştirilen yukarıda bahsettiğimiz projelerden azami derecede faydalanılmıştır. İngilizce dersinin uygulanmasında farklı bir metodoloji takip edilmiştir. Ders kitaplarının yeniden basılması sağlanmıştır. Tüm bu gelişmeler Avrupa Komisyonu ile oluşturulan işbirliği ve paylaşımın bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu işbirliğinin bir ürünü olarak 1973 yılında yeni yabancı dil programı hazırlanmış ve Tebliğler Dergisi'nde yayınlanmıştır.

a.Talim ve Terbiye Kurulu Kararı ile Yeni Yabancı Dil Programın Hazırlanması

Orta dereceli okullarda yabancı dil öğretiminin ve bu kapsamda İngilizce öğretiminin geliştirilmesi ve modernleşmesi çalışmaları, 1972 yılında MEB Talim ve Terbiye Kuruluna bağlı kurulan “Yabancı Diller Öğretimini Geliştirme Merkezi” ile başlamıştır. Bu merkez ile Avrupa Konseyi arasında geliştirilen iş birliği çerçevesinde yabancı dil öğretim programları ve ders kitapları hazırlanmıştır. 1972-73 öğretim yılında 32 okulda devam edilmiş ve bu arada yabancı dil öğretimi için eğitim programı hazırlama çabalarına hız verilmiştir. Hazırlanan program 1973 yılında 1747 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır. Ortaokul ve liselerde uygulanması uygun görülen bu program, yabancı dil ilkelerinin, her sınıfta kullanılacak ders araçlarının neler olacağını, öğretim yöntemlerini, konu içeriklerini ve öğrenme aşamalarını belirlemektedir. 1973-77 döneminde tüm orta dereceli okullarda bu programın uygulanmasının yaygınlaştırılması planlanmış, ancak uygulamada bu programların daha çok genel lise öğrencileri ile ortaokul öğrencilerine dönük olduğu, Mesleki ve Teknik Eğitim okulları için ayrı bir programın gerektiği ortaya çıkmış ve “Osanor Projesi” ile bu okullar için de ayrı program ve ders kitabı hazırlanması çalışmalarına başlanmıştır.⁶³ 1974-75 öğretim yılından itibaren kademeli olarak önceki program ve ders kitapları kaldırılmış yerine yeni program ve ders kitapları devreye girmesi ve bu işlemin 1977 yılına kadar tamamlanması karar altına alınmıştır.

---

⁶³ Demirel, a.g.e., s 25.

Bu ortak işbirliği doğrultusunda yayınlanan Yabancı Dil Programına göre amaçlar şu şekilde ifade edilmiştir;

- 1- Öğrenmekte oldukları yabancı dili normal hızla konuşulduğunda anlayabilme
- 2- Anlaşılır bir şekilde konuşabilme
- 3- Kolaylıkla okuma ve okuduğunu anlama
- 4- Düşündüklerini yazı ile ifade edebilme yeteneğini kazandırmak ve,
- 5- Öğrendikleri dili okuldan sonrada kendi kendilerine geliştirme g üç ve isteğini kazandırarak gerek ileriki çalışmaları yönünden gerek turizm ve uluslar arası ilişkiler yönünden ülkemize yararlı birer eleman olarak yetişmelerini sağlamaktır.

Bu amaçlar öğrenimde uygulanması gereken sırayı göstermektedir. Dolayısıyla bu amaçlar, dil öğretiminin her kademesinde göz önünde bulundurulacak çalışma şekillerinin saptanmasında ve sonuçların değerlendirilmesinde İngilizce öğretmenleri tarafından dikkate alınmaktadır. Yeni program, dilin kullanımını ve işlevselliğini ön plana çıkarmakta ve Avrupa Konseyi'nin belirlemiş olduğu "The Threshold Level" kıstasına uygun olarak öğrencinin İngilizceyi bağımsız bir şekilde kullanabileceği bir eşiğe(threshold) gelmesini beklemektedir.

Yeni programda takip edilmesi gereken metot da ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Buna göre dinleme ve konuşma diğer alanlara nazaran öncelikli durumdadır. Bu yüzden görsel ve işitsel öğeler çok önemli yer tutmakta ve kitapların ayrılmaz birer tamamlayıcısı olmaktadır. Sınıf içi öğretim İngilizce ile yapılmalıdır. Kelime öğretiminde kelimenin anlamları;

- a. Eşyanın kendisi gösterilerek
- b. Resim kullanarak
- c. Dramatize edilerek
- d. Bilinen kelimeler, eş ve zıt anlamlı kelimeler kullanılarak açıklanabilir. Ana dil zorunlu haller dışında kullanılmamalıdır.

Öğrenimin ana merkezini, doğal konuşma alışkanlığını kazandıracak sözlü alıştırmaların teşkil etmesi gerekliliği vurgulanmıştır. İngilizce cümlelerin anlam ve yapılarının bir bütün olarak düşünülmesi ve alıştırmaların görsel, işitsel ve dramatizasyon ile düzenlenen ortamda yapılması tavsiye edilmiştir. Özellikle diğer

programlarda çok fazla üstünde durulmayan bir noktaya dikkat çekilmiştir. Soyut dilbilgisi kuralları vererek yalnız cümle yapısını öngören alıştırmalar yapılmamalıdır.

Öğretimde önce dinleme ve konuşma sonra okuma ve yazma ilkesine önem verilmesi, bütün kademelerde bilinenden bilinmeyene kolay olandan güç olana doğru gitme ilkesinin göz önünde tutulması, zorunlu haller dışında çeviri yapılmaması ve yabancı dilin ana dile dayalı olarak öğretilmesinden kaçınılması gibi noktaların altı çizilmiştir. Bu programda çeviri etkinliğinin ağırlıklı olarak sadece son sınıflarda yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Yabancı dil öğrenimi, bu programda kademelere ayrılmıştır:

1. Giriş Kademesi
2. İlk kademe
3. Orta kademe
4. İleri kademe
5. Giriş kademesi

*“Yabancı dil öğreniminin temeli konuşma diline dayanır, bu nedenle giriş kademesindeki bütün öğretim, sözlü olarak yapılmalı ve öğrenciye işittiğini anlama ve konuşma yeteneği kazandırılmaya çalışılmalıdır. Bu kademede özellikle sesleri tanıma, telaffuz ve cümle vurgusu alıştırmaları üzerinde önemle durulmalıdır.”*⁶⁴

İfadesi bulunmaktadır. Bu sayılan kazanımların elde edilebilmesi için bu kademede öğrenci ders kitabı yoktur. Dersler öğretmen kılavuz kitabı eşliğinde sınıftaki araç-gereçlerden faydalanarak sözlü faaliyetler içinde yapılmalıdır.

Giriş kademesinde belirli sayıda yapıları ile kelime ve kelime gruplarını kullanma yeteneğini kazanmış olan öğrencilerin, “ilk kademe” de önce okumaya ve sonra yazmaya başlayacakları öngörülmektedir. Bu kademede yazma etkinliğine önem verilmelidir; ancak yazma yalnız kelimelerin doğru yazılması değil, doğru noktalama ve sesleri tanıma açısından da önemlidir.

“Hazırlık” ve “ilk” kademelerde öğrencilere sözlü ve yazılı etkinliklerle bir temel oluşturulduktan sonra, “orta kademe” de öğrencilerin normal hızda konuşabilme yetenekleri geliştirilmesi planlanmaktadır. Yazılı ve sözlü araştırmalar

⁶⁴ **Tebliğler Dergisi**, 4 Haziran 1973 tarihli ve 1747 sayılı, s 261

arasında sıkı bir ilişki kurulacak, yazılı çalışmalar daha önce öğretilmiş sözlü çalışmalar üzerinden yapılacaktır.

İleri kademe de dinleme, konuşma, okuma ve yazma yeteneklerinin geliştirilmesine devam edilecek ve İngilizcenin konuşulduğu ülkeler ile ilgili bilgi verilecektir. Öğrencilere sınıf içi ve sınıf dışı okuma alışkanlığının kazandırılması da bu programın vurguladığı temel noktalardan biridir. Bu kademedede öğrenciler, konu seçiminde serbest bırakılarak kompozisyon yazımı teşvik edilmelidir. Bu kademedede öğrencinin birikim olarak üst seviyeye geldiği farz edilerek, özet çıkarma ve kompozisyon yazımını, etkin ve verimli bir şekilde yapabilecekleri tahmin edilmiştir.

Avrupa Konseyi ile başlatılan ilişkilerin paralelinde yabancı dil öğretim programı görüldüğü üzere yeniden hazırlanmıştır. Bu program kapsamında İngilizce ders kitapları da değiştirilerek aynı zamanda öğretim metotları da tekrardan gözden geçirilmiştir.

b. Yeni Yabancı Dil Programının Kapsamı

Yeni yabancı dil programı kapsamında ders kitaplarının da değiştirilmesi öngörülmüştür. Çağın gereklerine cevap verecek öğrencinin gelişimini pratikleştirecek ve bu doğrultuda öğrencilerin ilgisini çekecek türden konuları barındıracak kitapların basımına karar verilmiştir. Zira bu konuda 4 Haziran 1973 tarihli ve 1747 sayılı Tebliğler Dergisi'nde hazırlanacak yeni kitaplar ve diğer araçlarla ilgili açıklamalar yapılmıştır:

“Yabancı dil öğrenimi için sarf edilen zaman ve gayrete karşılık elde edilen sonuçların yeterli olmayışı bütün dünya milletlerince kabul edilen bir gerçektir. Özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında ortaya çıkan bu durum karşısında Yabancı Diller Öğretimi Milletler arası ve milli kuruluşların en önemli çalışma alanlarından birini teşkil etmiştir. Konu yetkili uzmanlar tarafından ele alınmış ve gramer kurallarının ezberlenmesi ile tecrübeye dayanan eski klasik yabancı dil öğretim sisteminden tamamen farklı, konuşulanı anlama ve konuşma yeteneklerini geliştirmeyi hedef tutan yeni metot ve araçlar geliştirilmiştir.

Bu milletlerarası çalışmalara paralel olarak, ülkemizde Avrupa Konseyi'nin işbirliğiyle düzenlenen iki sempozyumda konu ciddiyetle incelenmiş ve bu amaç için katılan maddi ve manevi fedakarlıklarla halkımızın her gün artan ilgisi göz önünde tutularak sonucu çok daha verimli yeni bir öğretim yoluna girilmiştir. Bu itibarla, yabancı dil müfredat programları yeniden ele alınmış ve programlarda belirtilen amaçları gerçekleştirebilmek için gerekli malzemenin Milli Eğitim Bakanlığı'nca kurulan komisyonlar tarafından İngilizce (Almanca ve Fransızca) öğretimi için hazırlanmasına başlanmıştır.”⁶⁵

Avrupa Konseyi ile girişilen bu yeni sürecin yabancı dil öğretimine ve bu özelde İngilizce öğretimine taze bir hava getirdiği muhakkaktır. Bu karşılıklı fikir alışverişleri sonunda dikkate alınan noktalardan bir diğeri ise yabancı dil öğretiminde araç-gereç unsurunun hayati derecede önem arz ettiğidir. Bu program kapsamında öğretim için bir bütün teşkil eden kitap ve araçlar şunlardır;⁶⁶

- 1- Öğretmen kılavuzu
- 2- Öğrenci kitabı
- 3- Alıştırma kitabı
- 4- Konuşma için tek resimler (figürinler)
- 5- Ufak tablolar ve duvar Resimleri
- 6- Film şeritleri ve diskler
- 7- Band veya plaklar

Öğretmen kılavuzu ve öğrenci alıştırma kitaplarının, öğrenim kademeleri dikkate alınmak suretiyle her sınıf için ayrı ayrı hazırlanması ifade edilmiştir. Ayrıca bu kaynaklarda kullanılacak resim ve benzeri görsel yardımcı öğelerin anlamayı kolaylaştırıcı olması yanı sıra sanatsal olarak da değer taşıması gerektiği noktası üzerinde vurgu yapılmıştır.

“Öğretmen kılavuz kitabında metodun ana hatları, her dersin nasıl öğretileceği, araçların nasıl ve nerede kullanılacağı açıkça belirtilmeli ve müfredat programındaki amaçların nasıl gerçekleştirileceği açıklanmalıdır.”⁶⁷

⁶⁶ **Tebliğler Dergisi**, 4 Haziran 1973 tarihli ve 1747 sayılı s 259

⁶⁷ **Tebliğler Dergisi**, 4 Haziran 1973 tarihli ve 1747 sayılı s 260

Giriş kademesinde öğretmen kitabı olmadığından öğretilecek bütün kelime, kelime grupları ve cümle yapıları öğretmen kılavuzuna konmuştur. İlk kademedede öğrencilere kitap verilmeyerek öğrencilerin araç-gereç ve çevreden bağımsız bir şekilde, öğrenim sürecine etkin katılımları sağlanarak yabancı dil eğitimi ilerletmek hedeflenmiştir. Bu programa göre öğrencinin bilinçlendirilmesi ve süreçten haberdar edilmesi de göz ardı edilmemesi gereken önemli noktalardan birisidir. Ayrıca “giriş kademesi” nde öğrenci kitabı olmayacağından, öğretilecek bütün kelime, kelime grupları ve cümle kalıplarının öğretmen kılavuz kitabına konması kararlaştırılmıştır.

Yeni yabancı dil öğretim programına göre dersler, yıl esasına göre işlenecek birinci yıldan sonraki her yıl için hazırlanan öğretmen kılavuzunun, bir önceki yıl içinde yapılmış çalışmaları özellikle cümle yapılarını tekrarlatarak araştırmalar vermesi gerekecektir. Konular aşağıda verilen sıraya göre yapılmalıdır.

- a. Konunun takdimi
- b. Uygulama(alışmalar)
- c. Öğrencilerin öğrenmiş oldukları kelime ve cümle kalıplarını yerinde kullandırma

Öğrenci kitabında ise kullanılan dilin doğru, konuların kız ve erkek çocukların dikkatini çekici nitelikte olması önemlidir. İngilizce okuma metinleri seçilirken bunun diyalog ve dinleme metinleri olmasına özen gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁶⁸ İleriki kademelerde konuşma diline verilen önem azalmayacak ancak okuma parçaları, önemli nesir, tiyatro, şiir ve bunlarla beraber sanat ekonomi ve teknoloji v.b. konuları kapsayan metinler olacaktır. Programda her safhada öğretilmesi gereken kelime sayıları da yer almıştır. Bu değerler aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

---

⁶⁸ **Tebliğler Dergisi**, 4 Haziran 1973 tarihli ve 1747 sayılı, s 260

Çizelge 19: Yeni Programa Göre Her Safhada Öğretilmesi Gereken Kelime Sayıları⁶⁹

Safha	Sınıf	En az	En çok
Giriş ve İlk Kademe I	Orta I	200	200
İlk Kademe II	Orta II	250	300
Orta Kademe I	Orta III	250	300
Orta Kademe II	Lise I	250	300
İleri Kademe I	Lise II	300	350
İleri Kademe II	Lise III	300	350
		1550	1880

Öğretmen kılavuz ve ders kitaplarının yanı sıra alıştırma kitapları, konuşma için tek resimler (figürinler), ufak tablolar ve duvar resimleri, film şeritleri ve diyapozitifler, bandlar veya plaklar hakkında da açıklamalar getirilmiştir. Tek resimler, yeni kelimelerin anlamlarını öğretecek ve cümle kalıplarının öğretilmesini ve yerinde kullanılmalarını sağlayacak durumların yaratılması için hazırlanmış ayrı ayrı resimler olacaktır.

c. Yeni Program Sonunda Hazırlanan İngilizce Kitapları

Avrupa Komisyonu ile başlatılan süreç, Türkiye’de yabancı dil eğitiminin değişimine olanak sağlamıştır. Yabancı dil öğretimi hem içerik hem de metot ve ilke olarak farklı bir boyuta taşınmıştır. Bunun paralelinde en az bunlar kadar önemli olarak İngilizce ders kitapları değiştirilmiştir. Aşağıdaki çizelgede 1971 öğretim yılına ait İngilizce ders ve yardımcı ders kitapları verilmiştir. Bu kitaplar henüz yeni program uygulamaya konmadan önce okutulan kitaplardır.

⁶⁹ **Tebliğler Dergisi**, Haziran 1973 tarihli ve 1747 sayılı, s. 260.

**Çizelge 20: 1971 öğretim yılı Ortaokul, Ticaret, Kız Sanat ve Yapı Orta
Okulları ve Lise İngilizce Ders Kitapları⁷⁰**

1. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı I –*Dr. Lawrence Faucett*
- An English Course for Turks – *Komisyon*
- A Direct Method English Course I – *E.V. Gatenby*

2. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı I - *Dr. Lawrence Faucett*
- A Direct Method English Course II- *E.V. Gatenby*

3. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı I - *Dr. Lawrence Faucett*
  - A Direct Method English Course II- *E.V. Gatenby*
-

Lise

1.Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı II - *Dr. Lawrence Faucett*
- A Direct Method English Course Lse 1- *E.V. Gatenby*

2. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı III - *Dr. Lawrence Faucett*
- A Direct Method English Course Lise II - *E.V. Gatenby*

3. Sınıf

- İngilizce Ders Kitabı III - *Dr. Lawrence Faucett*
  - A Direct Method English Course Lise III - *E.V. Gatenby*
-

Çizelge 10’da yer alan 1954-55 öğretim yılı orta okul ders kitaplarından farklı olarak “English in Turkey”(Nurettin Sevin, Emcet Ağış) kitabını müfredattan kaldırılmıştır. Bunun yerine Milli Eğitim Bakanlığı Komisyonunca hazırlanan “An English Course for Turks” kitabı müfredata eklenmiştir. Diğer taraftan Faucett ve Gatenby tarafından yazılan kitaplar hala okutulmaktadır. İlköğretmen Okulları’nda

⁷⁰ **Tebliğler Dergisi**, 24 Mayıs 1971 tarihli ve 1658 sayılı, s. 174-181.

da İngilizce dersleri için ortaokullarda okutulan bu kitaplardan faydalanılmaktadır. Faucett ve Gatenby tarafından yazılan ders kitapları bir bütün olarak tasarlandığı için ortaokul ders kitaplarının devamı liselerde okutulmaktadır. 1973 yılında yayınlanan “yabancı dil öğretim programı” ve “yabancı dil öğretimi için hazırlanacak kitap ve açıklamalar” metinlerinde ifadesini bulan yeni öğretim stillerine istinaden, bu tarihten itibaren piyasada bulunan İngilizce ders kitapları yeniden tanzim edilmiştir. Aşağıdaki çizelgede 1978 yılında okutulan İngilizce ders kitapları verilmiştir.

Çizelge 21: 1978 Öğretim yılı Orta Okul İngilizce Ders Kitapları⁷¹

---

1. Sınıf

- An English Course for Turks *Elementary 1*^(*) - Komisyon
  - An English Course for Turks (*Teacher's Book Elementary 1*) – Komisyon
  - Work Book (1a)^(*) - Komisyon
  - Work Book (1b)^(*) - Komisyon
-

2. Sınıf

- An English Course for Turks *Elementary 2*– Komisyon
  - An English Course for Turks *Teacher's Book Elementary 2*- Komisyon
  - Work Book 2 – Komisyon
-

3. Sınıf

- An English Course for Turks *Intermediate 1*^(*) - Komisyon
  - An English Course for Turks *Teacher's Book Intermediate 1* – Komisyon
  - Work Book *Intermediate 1* - Komisyon
-

Programdan sonra yabancı dil kitaplarında kademeli bir geçiş yaşanmıştır. Uzun yıllardan beri öğretim kurumlarında okutulan İngilizce ders kitapları, yerlerini Milli Eğitim Bakanlığı Komisyonu tarafından hazırlanan ders kitaplarına bırakmıştır. Bu komisyon, Avrupa Konseyi ile yürütülen işbirliği çerçevesinde hazırlanan yabancı dil programı kapsamında bu kitapların hazırlanmasına dikkat etmiştir.

---

⁷¹ **Tebliğler Dergisi**, 29 Mayıs 1978 tarihli ve 1987 sayılı, s. 268-273.

Çizelge 9 ve 10 incelendiği zaman 1944-45 ve 1954-55 öğretim yıllarında müfredatta yer alan İngilizce kitapları ve çizelge 18’de yer alan 1971 öğretim yılına ait İngilizce ders kitapları arasında büyük bir fark yoktur. Fakat çizelge 19’da yer alan kitaplar tamamen farklıdır. “English Course for Turks *Elementary*” ve “*Work Book*”un, her ikisinin de kullanılması gereklidir. İngilizce ders ve alıştırma kitapları bir bütün teşkil ettiğinden her iki kitabın da kullanılması zorunlu tutulmuştur.

Çizelge 22: 1978 Yılı Lise İngilizce Ders Kitapları⁷²

---

1. Sınıf

- An English Course for Turks *Intermediate II* – Komisyon
- An English Course for Turks *Teacher’s Book Intermediate 2* Komisyon
- An English Course for Turks *Work Book Intermediate 2* – Komisyon

---

2. Sınıf

- An English Course for Turks *Advanced 1^(*)* – Komisyon
- An English Course for Turks *Teacher’s Book Advanced 1^(*)*
- An English Course for Turks *Work Book Advanced 1^(*)*

---

3. Sınıf

- A Direct Method English Course Lise 3- E. V. Gatenby
-

Gatenby’nin kitabı lise 3’lerin müfredatında hala okutulmaya devam etmektedir. Komisyon tarafından hazırlanan “An English Course for Turks” kitabı bir seri halinde hazırlanmıştır. Ortaokul son sınıfa kadar “*intermediate1*” seviyesine kadar okutulmuştur. Lisede “*intermediate 2*” ve “*advanced*” düzeyleri okutularak kitabın bütünlüğü korunmak istenmiştir. Tebliğler Dergisi’nde aynı zamanda öğretim kurumları tarafından öğrenciler için kullanılabilecek yardımcı ders kitapları da yayınlanmaktadır.

---

⁷² **Tebliğler Dergisi**, 29 Mayıs 1978 tarihli ve 1987 sayılı, s. 274-278.

Çizelge 23: 1978 Yılı Orta Okul İngilizce Dersi Yardımcı Kitapları⁷³

1. Sınıf

- The Tenses and Their Usages (Zamanlar ve Kullanışı) – Faruk Şentürk
- A New Method English for All Book One – Habib Ş. Ayrıl
- İngilizce- Türkçe Konuşma Kılavuzu – Galip Gök
- Radyo ile İngilizce (Calling All Begginers) – Arkın Kitabevi
- Harrap's Picture Word Book – Ta- Gül Kollektif Şirketi

2. Sınıf

- A New Method English for All Book One – Habib Ş. Ayrıl
- İngilizce- Türkçe Konuşma Kılavuzu – Galip Gök
- Radyo ile İngilizce (Calling All Begginers) – Arkın Kitabevi
- The Tenses and Their Usages (Zamanlar ve Kullanışı) – Faruk Şentürk

3. Sınıf

- A New Method English for All Book Two– Habib Ş. Ayrıl
- İngilizce- Türkçe Konuşma Kılavuzu – Galip Gök
- Turgut Lives in Turkey – Nezahat- Nurettin Ege
- The Tenses and Their Usages (Zamanlar ve Kullanışı) – Faruk Şentürk

Yardımcı ders kitapları, hemen hemen her sınıf için aynı kitaplardan oluşmaktadır. Sadece bazı küçük farklılıklar bulunmaktadır. Mesela birinci ve ikinci sınıflarda Habib Ş. Ayrıl tarafından yazılan “A New Method English for All Book One” önerilirken son sınıfta bu kitabın ikinci cildinin kullanılması tavsiye edilmiştir. Liseler içinde benzer yardımcı kitapların öğrencinin İngilizce öğrenimine destek mahiyetinde kullanılması tavsiye edilmiştir.

⁷³ **Tebliğler Dergisi**, 31 Temmuz 1978 tarihli ve 1993 sayılı, s. 233-235.

Çizelge 24: 1978 yılı Lise İngilizce Dersi Yardımcı Kitapları⁷⁴

---

1. Sınıf

- A New Method English Two – Habib Ş. Ayral
- İngilizce- Türkçe Konuşma Kılavuzu – Galip Gök
- Radyo ile İngilizce (Calling All Begginers) – Arkın Kitabevi
- The Tenses-Their Usages – Faruk Şentürk
- Harrap’s Picture Word Book – Ta- Gül Kol. Şit.

---

2. Sınıf

- İngilizce-Türkçe Konuşma Kılavuzu - Galip Gök
- Türkçe İzahlı Kolay Metot İngilizce Dilbilgisi – Faruk Şentürk
- Radyo ile İngilizce (Calling All Begginers) - Arkın Kitabevi

---

3. Sınıf

- A Direct Method English Course Book Five – Prof. E.V. Gatenby
- The Tenses-Their Usages – Faruk Şentürk
- İngilizce-Türkçe Konuşma Kılavuzu - Galip Gök
- Türkçe İzahlı Kolay Metot İngilizce Dilbilgisi – Faruk Şentürk
- Radyo ile İngilizce (Calling All Begginers) - Arkın Kitabevi

---

Kaynak:

Görüldüğü üzere ortaöğretim ve lise’de İngilizce ders kitaplarının 1970’lerden sonra kademeli olarak değişimi sağlanmıştır. Daha öncede bahsettiği üzere bu değişim, 1963 yılında “100 Öğretmen Projesi” ile başlayan ve 1968 yılında somutlaşan, Avrupa Komisyonu ve Türkiye arasındaki işbirliğinin ve bu işbirliğinin ortaya koyduğu çağdaş ve modern yabancı dil öğrenme teknik ve metotlarını içeren, yeni yabancı dil programının kaçınılmaz bir sonucu olmuştur.

---

⁷⁴ **Tebliğler Dergisi**, 31 Temmuz 1978 tarihli ve 1993 sayılı, s. 331-338.

B. Yabancı Dil Öğretimi Kapsamında İngilizce Öğretmeni Yetiştirme Modelinin Yeni Bir Temele Dayandırılması

Öğretim kurumlarına İngilizce öğretmen yetiştiren tek kurum olan eğitim enstitülerinin öğrenim süresi 1962’de 3 yıla, 1978 yılında da 4 yıla çıkarılmıştır. Bu şekilde İngilizce öğretmeni(genelde yabancı dil öğretmeni) yetiştirme sisteminde “bütüncül model” benimsenmiştir. Birinci bölümün sonunda bahsedildiği üzere 1940’lı yıllarda İngilizce öğretmeni ihtiyacını gidermek uğruna farklı kaynaklardan kişiler öğretim kurumlarında İngilizce öğretmeni olarak görev almıştır. Bu durum “ekleyici model” olarak tanımlanmaktadır. Zamanla ekleyici modelin yetersizlikleri ve aksaklıkları gözlenmiştir ve bu model terk edilerek İngilizce öğretmeni yetiştirilmesinde daha sağlıklı ve kaliteli bir uygulamanın benimsenmesi yoluna gidilmiştir.

İki ana modelin en ideal şartlar altında uygulandığı düşünülse bile bütüncül modelin üstünlüğü tartışılmaz bir konumdur. Adayın İngilizce öğretmenliği mesleğini şuurlu olarak seçmesi ve programa bazı özellikleri taşıdığı için kabul edilmiş olması kendisine yüksek öğrenim süresi boyunca büyük bir avantaj sağlamaktadır. Bu modele göre hazırlanmış olan programlar, geniş bir zaman dilimine yayılmış olduklarından dersler arasında kopukluklar yaşanmamakta, yetiştirme işi normal tempolu bir akış içinde iyice sindirilerek gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca adayların ortak bir amaçla öğrenim görmeleri gerek birbiriyle gerek öğretim kadrosuyla faydalı bir etkileşim kurmalarını sağlamaktadır.

Daha önceki dönemlerde uygulanan ekleyici modelle İngilizce öğretmeni yetiştirilmesi ise İngilizce öğretmenin en iyi şekilde yetiştirilmesi bakımından değil, getirdiği iki pratik avantaj açısından tercih edilmektedir. Bunlardan birincisi, mesleğe girmek için karar vermekte geciken adaylara son bir fırsatın tanınmış olmasıdır; daha önemlisi olan ikincisi ise, yabancı dil öğretmeni açığının ortaya çıktığı dönemlerde bu modelin işletilerek ihtiyacın kısa sürede giderilebilmesidir.

Bütüncül modelin ülkemizdeki örnekleri olarak eğitim enstitülerinde uygulanan programları olumsuz yönde etkileyen bazı faktörler şunlardır:

1. Önceleri iki daha sonra üç yıl olan öğrenim süresinin kısalığı

2. Programa girişte adayların İngilizce bilgi ve becerilerinin eksikliği
3. Öğretim elemanlarının gerekli öğrenim ve tecrübeye sahip olmayışları
4. Araştırma ve yayın alanındaki faaliyetlere hemen hemen hiç rastlanmayışı
5. Karar verme kademelerinin çokluğundan dolayı gelişmeyi sağlayacak kararların anında alınamaması
6. Gerek değişik eğitim enstitüleri arasında, gerekse bunların kendi yabancı dil bölümleri İngilizce şubeleri arasında bir koordinasyon ve işbirliğinin bulunmayışı

Bu eksikliklerin zaman içerisinde giderileceği beklenirken bütüncül modeli iyice yozlaştıran uygulamalara yer verilmiştir. Mesela 1978-80 arası bir iki ay “hızlandırılmış dönem” uygulaması yapılmış, yabancı dil bölümlerini dışarıdan bitirmek mümkün hale getirilmiştir. 1970’li yıllarda ülkemizin içinde bulunduğu toplumsal huzursuzlukların öğretmen yetiştirme alanında böyle tutarsız uygulamalara yol açtığı, mezun sayısının yüksek tutulurken, nitelik konusunda ihmal edildiği bir gerçektir.

İngilizce öğretmeni yetiştirmede bütüncül modelin benimsendiği bu yıllarda, daha önceki dönemlere kıyasla İngilizce öğretmeni menşelerinde de olumlu yönde değişimler yaşanmıştır. Sadece aşağıdaki bölümlerden mezun olan adayların öğretim kurumlarında İngilizce öğretmeni olarak görev almalarına izin verilmiştir;

1. Eğitim Enstitüsü Yabancı Dil Bölümü İngilizce Şubesi
2. Yüksek Öğretmen Okulu Yabancı Dil Bölümü İngilizce Şubesi
3. Eğitim fakültelerinin Yabancı Diller Eğitim Bölümü;

-İngiliz Dili Ana Bilim Dalı

4. Üniversitelerin, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü

- İngiliz Dili Edebiyatı Ana Bilim Dalı

- Amerikan Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

İngilizcenin daha sağlıklı bir şekilde öğretilbilmesinin ancak kaliteli ve alan bilgisi kuvvetli eğitimciler ile mümkün olacağı fikrinden hareketle, Milli Eğitim Bakanlığı, İngilizce öğretmeni alımında yukarıda görüleceği üzere daha titiz ve seçici davranmıştır.

Bütüncül ve ekleyici modellerin ülkemizde en iyi şekilde uygulamaları içinde yetiştirilerek mesleğe girmiş olan İngilizce öğretmenleri arasında gözlenen farkları da şöyle özetlemek mümkündür: Bütüncü modelle eğitim enstitülerinde yetişmiş olan İngilizce öğretmenlerinin çoğu, mesleğin gerektirdiği kişilik özelliklerine sahip görünmektedirler. Bunlar genel eğitim, yöntem bilgisi ve uygulama çalışmaları yönünden oldukça iyi donatılmış sayılabilirlerse de, yetişme süresinin kısa oluşu nedeniyle İngilizce bilgi ve becerileri ile İngilizceyi konuşan toplum hakkındaki bilgileri bakımından istenen seviyeye her zaman ulaştırılamamışlardır. Öte yandan ekleyici modelle yetiştirilen filoloji kaynaklı öğretmenlerden bazılarının gerekli kişilik özellikleri taşımadıkları, pek çoğunun da İngilizce kültür ve bilgisini yeterince ediniş oldukları halde, hem genel öğretmenlik eğitimi, hem de İngilizce öğretim yöntemleri ve uygulamaları açısından beklenen ölçüde hazırlanmadıkları bilinmektedir. Açıkça görüleceği üzere, ülkemizde 1982'ye kadar uygulanan yabancı dil öğretmeni yetiştirme modelleri, konusunu hem “bilen” hem de “öğretebilen” öğretmenleri yeterli sayıda yetiştirebilmiş değildir.

a. Seminerler ve Hizmet İçi Eğitim Kursları

İngilizce öğretmeni yetiştirilirken aynı zamanda bu öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinin de verilmesi gerektiği gerçeği fark edilmiştir. 1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43, 45 ve 48'inci maddelerinde öğretmen yetiştirmeye, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitime yönelik hükümler bulunmaktadır. 43. maddede öğretmen eğitiminin temel unsurları; genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon olarak üç grupta toplanmaktadır. 45. madde öğretmende aranacak şartların MEB'ce tespit edileceği, öğretmen seçiminin yine Bakanlığın yapacağı ve pedagojik formasyon verilmemiş yükseköğrenim mezunlarının, ihtiyaç duyulan alanlarda öğretmen olarak istihdamını sağlamak için Bakanlıkça adaylık döneminde yetiştirilecekleri hükme bağlanmıştır. 48. madde ise; öğretmenlerin hizmet içi eğitim konusu düzenlenerek, bu amaçla yaz ve akşam okulları açılması, kurs ve seminer programlarının yapılması, öğretmen yetiştiren kurumlarca açılacak yaz ve akşam okullarında sertifika veya diplomaya, MEB'ce düzenlenen kurs ve seminerlerde ise başarı belgesine hak kazanan öğretmenlerin atama, yükselme ve nakillerinde bu belgelerin nasıl değerlendirileceğinin yönetmelikle düzenlenmesi hususları yer

almaktadır. Fakat fiiliyatta öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinin layıkıyla yapılamadığı görülmektedir.

Yabancı dil eğitim-öğretimi konusunda yapılan hizmet içi eğitim faaliyetleri bu genel görünümün daha da gerisinde kalmaktadır. Bu dönemlerde yurtiçi ve özellikle yurtdışı hizmet içi eğitim imkanları gittikçe azalmış, İngilizce öğretmenlerin bu yöndeki eğitimlerinin karşılandığı “British Council” gibi dış kuruluşlarla anlaşmalı hizmet içi eğitim kursları azaltılmış, “Fullbright” gibi çok önemli bir kuruluşla olan anlaşma iptal edilmiş, uluslar arası kuruluşların sağlayabileceği diğer imkanlar üzerinde yeterince durulmamış, yurt içi hizmet içi eğitim kurslarının çoğu iki günlük seminerlere dönüştürülmüş,

Yabancı dil bilen öğretmenleri tespit etmek ve bu öğretmenlerin bilgi düzeylerini daha iyi bir seviyeye çekmelerine fırsat tanımak için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “*Yabancı Dil Formu*” uygulaması düzenlenmiştir. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi’nde Orta Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından tüm valiliklere genelge gönderilmiştir.

*“Bakanlığımıza bağlı orta dereceli okullarda görev yapmakta olan genel bilgi ve meslek dersi öğretmenlerinden yabancı dil bilenleri tespit etmek amacı ile bir “yabancı Dil Durumu formu” hazırlanmıştır. Bu yolla toplanacak bilgilerden öğretmenlerimizin bir yabancı dil bilmenin gerekli görüldüğü yurtiçi ve yurt dışı kurs, seminer, konferans ve benzeri çalışmalara katılmaları; okutmanlık gibi bir görevle ve ya öğrenim, ihtisas, görgü ve bilgi arttırma gibi amaçlarla yurt dışına gönderilmeleri; yabancı dil bilmeyi gerektiren görevlere atanmaları konularında yapılacak seçme ve değerlendirmelerde(özellikle seçmede çabukluk isteyen durumlarda) mülakat yolu ile yabancı dil ilme derecesi kesinlikle tespit olunmak kaydıyla faydalanılacaktır.”*⁷⁵

Bu şekilde devlet, yabancı dil bilen eğitimci sayısının tam olarak tespiti ve eğitimcileri yabancı dil öğrenmenin faydaları konusunda daha çok bilinçlendirilmesi amacıyla oluşturulan “Yabancı Dil Durum Formu” ile öğretmenlerin yurt içi ve yurt dışı hizmet içi seminerlerini daha verimli ve daha organizeli yürütme çabası

⁷⁵ **Tebliğler Dergisi**, 11 Ekim 1971 tarihli ve 381 sayılı, s. 383.

içindedir. Devletin bu girişimleri ve yabancı dil öğretimini ve özelde İngilizce öğretimini geliştirme ve iyileştirme girişimleri Avrupa Komisyonu İle ortaklaşa yürütülen işbirliği sürecinin bir ürünü olarak desteklenmiştir.

b. Yabancı Diller Eğitim Merkezinin Kurulması

Bu dönemde kamu kurumunda çalışan memurların da yabancı dil bilmesi gerekliliğinin üstünde durulmuş ve bu yönde faaliyetlere girilmiştir. 1968 yılında “Kamu Kuruluşları İçin Yabancı Dil Kursları” yönetmeliği çıkarılarak, Ankara’da 1965 yılından beri yürütülmekte olan uygulamalar ışığında, “ Devlet Memurları Yabancı Diller Eğitim Merkezi” kurulmuştur.⁷⁶ Açılan bu merkezde yurt dışına, yurt dışına gönderilecek devlet memurlarına, ihtiyaçları olan yabancı dil en az 1 yıl süreyle öğretilmektedir. Öğretim dillerinden biri İngilizcedir ve eğitim- öğretimin Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenleri tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır.

c. Yabancı Diller Öğretimini Geliştirme Merkezi

Milli Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Konseyi arasındaki ilişkiler bilindiği üzere 1963 yılında ortaklaşa yürütülen “100 Öğretmen Projesi” ile başlamıştı. Ankara’da 1966 yılında “yaşayan dillerin öğretimi için orta dereceli okullarda kullanılan ders kitapları”⁷⁷ projeleri kapsamlı bir şekilde mütalaa edilmiştir. Bu proje ile yabancı dil öğretiminde daha sağlıklı bir eğitim hedeflenmiştir 1971 yılında ise “görsel-işitsel araçların yaşayan diller öğretiminde sınıfta kullanımı”⁷⁸ gibi hususlarda uzun süre yapılan fikir alışverişinde bulunulmuştur. Daha sonra 1972 yılında Talim ve Terbiye Dairesi’ne bağlı olarak “Yabancı Diller Öğretimini Geliştirme Merkezi”,⁷⁹ bu ilişkilerin bir neticesi olarak İngilizce eğitiminde bir takım yenilikler yapılması gerekliliği noktasında mutabakata varılmıştır. 1968 yılından itibaren İngilizce ders kitapları yeniden yazılmaya başlanmıştır.

Bu merkezin hazırladığı plana göre Avrupa Konseyi;

⁷⁶ **Tebliğler Dergisi**, 1970 tarihli ve 1123 sayılı, s. 125.

⁷⁷ **Tebliğler Dergisi**, 2 Şubat 1971 tarihli ve 1643 sayılı ; s. 41.

⁷⁸ Aydoğan Ataüenal, **Türk Milli Eğitiminde Düzenleme Teşkilatı**, Talim ve Terbiye Kurulu-Milli Eğitim Şurası, İstanbul 1977, s. 920.

⁷⁹ Lütfü Yalçinkaya, **Yabancı Dil Öğretimini Geliştirme Merkezi**, İzlem, İstanbul 1979, s. 71-73.

- a. Türkiye’de yapılan araştırma, belgeleme ve bilgi toplama
- b. Çağdaş yöntemler çerçevesinde öğretim amaçları hazırlama ve üretimde işbirliği yapılmasını benimsemişti. Bu projelere yardım için Avrupa Konseyi:
  1. 3-6 hafta sürelerle yüksek düzeyde uzman,
  2. İngilizce başta olmak üzere Fransızca ve Almanca dilleri için araç-gereç hazırlama ve üretiminde çalışacak uzun süreli birer uzman atayacak
  3. Belgeleme ve bilgi toplama kitaplığına eğitim malzemesi gönderecek
  4. Geliştirme planı çerçevesinde çalışacak Türk elemanlarını yetiştirmek için burslar sağlayacaktı.

Takdir edilir ki, sadece araç-gereç yönünden hazırlık yapmak tek başına öğretimi istenen seviyeye taşımak için yeterli olmayacaktı.⁸⁰ Bunun yanı sıra Avrupa Konseyi ile yapılan görüşmeler ve işbirliği neticesinde sınıflarda öğrenci sayıları azaltılmalı, önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere İngilizce öğretmenlerinin o gün için yetersiz olan hizmet içi eğitimleri tamamlanmalı, öğretmenlere İngilizce öğrenimindeki yeni gelişmeler üzerine bilgi verilmeliydi. Öğretmenlerin yüksek lisans öğrenimleri için yurt dışındaki üniversitelerle işbirliği yapılması önerilmekteydi. Yabancı dil öğretmenleri için açılan yaz kursları 1971 yılından sonra daha da yoğunlaştırılmıştı.

Avrupa Konseyi ile yürütülen ortak ilişkiler doğrultusunda İngilizce öğretimi üzerine birtakım yeni düzenlemeler ve uygulamaların altına imza atılmıştır. İngilizce öğretiminde benimsenen metodolojiye de bir takım eleştiriler yöneltilmişti. Doğal olarak öğretimde kitap temel alınacaksa, en yeni yöntemlerin uygulanması, sözlü mekanik araştırmalara yer verilmemesi gibi kritikler dikkate alınmalıydı.⁸¹

C. İyileştirmeler Kapsamında İngilizce Dersini Alan Öğrenci Sayısında Görülen Değişiklikler

Ortaöğretimde okuyan öğrenci sayılarının artışı 1960 yılından sonra lise düzeyindeki okulların öğrenci sayılarına katkı yapmıştır. Öğrenci sayılarındaki düzenli artışlar İngilizce öğretiminin kalitesini etkilemiştir. Gittikçe artış gösteren

⁸⁰ D.C, Riddy, *The Teaching of Modern Languages in Turkey, Council for General and Technical Education*, Council of Europe 1970.

⁸¹ Riddy, *a.g.e.*, s. 10.

sınıf mevcudu ve fiziksel koşulların tam anlamıyla sağlanamıyor olması İngilizce öğretiminin niteliğini düşürmüştür. Demircan’a göre:

“Orta ve Yükseköğretim düzeni, her öğrenciye bir yabancı dil öğretilmesi ilkesini getirdiğinden, öğrenci sayılarının arttığı oranda okul açılıp, öğretmen yetiştirilemediği zaman, sınıflar kalabalıklaşmış, derslerin bir bölümü boş, geçmiş veya öğretimin niteliği düşmüştür. Bu gelişmeler sonunda, İngilizce öğretimi açısından üç ayrı düzenleme ortaya çıkmıştır:

1. *Devlet okullarında, ortaöğretimde haftada 3-5 saatlik, yükseköğretimde ise 4-6 saatlik İngilizce öğretim ve öğrenimi, Liselerde yabancı dil kolu uygulaması*
2. *Özel ortaöğretim okullarında haftada 8-10 saat İngilizce öğretimi, yükseköğretim kurumlarında ise birinci yıl haftada 20-25 saatlik “hazırlık” öğretimi*
3. *Anadolu liseleri ve özel yabancı liselerde kültür derleri dışında kalan dersleri İngilizce ile öğretimi”⁸²*

Öğrenci sayılarındaki artışa, aynı zamanda İngilizcenin 1950’lerden itibaren yoğun talep halinde olması da eklendiğinde, sayılardaki artış önem kazanmıştır ki; İngilizce yıllar içerisinde öğretim kurumlarında okutulan birinci yabancı dil olma ayrıcalığını kazanmış ve zamanla da bu durumu pekiştirmiştir.

Çizelge 25: Yabancı Dillerin Öncelik Sırası⁸³

Sıra	1923-1950	1950-1980	1980’den Sonra
1.	Fransızca	İngilizce	İngilizce
2.	İngilizce	Fransızca	Almanca
3.	Almanca	Almanca	Fransızca
4.	Arapça	Arapça	Arapça
5.		Farsça	Farsça

⁸² Demircan, a.g.e., 115

⁸³ “Milli Eğitim İstatistikleri”, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1982

Bu sayılara bakıldığında Fransızca 1950 yılına kadar birinci yabancı dil durumundadır. Bu tarihten sonra küresel havanın, Türkiye'nin siyasi konjonktürünün ve İngilizcenin tüm dünya uluslarınca kabul görmesi dolayısıyla İngilizce, Türkiye'de de diğer dillerle arasındaki farkı açmıştır. Rakamlardaki bu yükseliş hem ortaokullar hem de liselerin istatistiklerinde görülebilir.

a. Ortaöğretim Kurumları

Orta öğretim kurumlarında İngilizce öğretimi zamanla büyük bir olgu haline gelmiştir. Özellikle 1955 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın İngilizce dersinin birinci yabancı dil olmasını kabul ettikten sonra İngilizce dersini alan öğrenci sayısı bir anda artış göstermiştir. Bu dengesiz ve anlık artış birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir; İngilizce öğretmeni sıkıntısı, derslik sayısının yetersizliği ve araç-gereç azlığı gibi sorunlar akla ilk gelenlerdir. Artan nüfus ve İngilizcenin Türkiye'de ve küresel alanda kazandığı önem paralelinde artan İngilizce dersini alan öğrenci sayısı doğal olarak dersin niteliğini de olumsuz yönde etkilemiştir. Aşağıdaki çizelgede 1965-1973 yılları arası İngilizce dersini alan öğrenci sayıları verilmiştir.

Çizelge 26: 1965-73 yılları arası İngilizce dersini alan öğrenci sayısı(ortaokul)⁸⁴

Yıllar	Resmi ve Özel Orta Okullar Genel Toplamı		Bağımsız ve Bağlı Resmi Orta Okullar Genel Toplamı		Resmi Orta Okullar	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
1965-66	168391	72780	157213	64951		
1966-67	208805	86959	196938	78345		
1967-68	248957	102360	231095	92902	236980	93637
1968-69	289284	116375	269876	106491	277192	107440
1969-70	329214	133447	309787	123559	317317	124586
1970-71	376970	152620	356489	142586	365409	143879
1971-72	416047	170442	395194	160054	404554	161425
1972-73	430874	182665	410307	171841	419612	173321

Bu tarihler arası İngilizce dersini alan öğrenci sayılarında istikrarlı bir artış vardır. Milli Eğitim Bakanlığı, öğrenci sayılarındaki genel artış ve bunun İngilizceye yansımaları ve İngilizce üzerindeki talebin gittikçe yoğunlaşması gibi faktörlerin oluşturduğu durumdan ötürü, İngilizce öğretmeni alımına yönelik çözümler aramaya başlamıştır. Fakat 1976'dan sonraki istatistikler incelendiğinde o dönemde yaşanan öğrenci olayların genel olarak öğrencilerin eğitim öğretiminin aksamasına sebep olduğu gibi İngilizce dersini de olumsuz yönde etki etmiştir. Aşağıdaki çizelgede görüleceği üzere yıllara göre rakamlar arası farklar gittikçe erimiştir

⁸⁴ “Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1965-67”, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1968, s. 132. ve “Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1968-73”, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1976.

Çizelge 27: 1976-81 Yılları Arası İngilizce Dersini Alan Öğrenci Sayısı(Ortaokul)⁸⁵

	Resmi ve Özel Ortaokullar	Resmi Ortaokullar	Resmi Ortaokullar (Gündüz)
1976-77	756541	737206	712943
1977-78	777142	757936	733100
1978-79	777752	759095	732392
1979-80	817083	798702	772299
1980-81	796903	781010	758657

Kaynak:

Özellikle 1980 yılından sonra öğrenci sayılarındaki düşüş dönemin siyasi çalkantısı ve olayları içinde değerlendirilirse daha sağlıklı olacaktır. Zira, görüldüğü üzere İngilizce dersini alan öğrenci sayısı 1980-81 öğretim yılında bir önceki seneye nazaran neredeyse her kategoride iki bine yakın öğrenci düşüşü gerçekleşmiştir. Liselerde öğrenci artışları da bariz düzeydedir. Özellikle 1974-75 öğretim yılında yabancı dille öğretim yapan resmi okulların sayıları 12'ye ulaşmıştır. Aşağıdaki iki çizelgede 1965 ve 1980 yılları arası liselerde İngilizce dersini alan öğrencilerin değerleri verilmiştir.

⁸⁵ “Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1976-78”, **Devlet İstatistik Enstitüsü**, Ankara 1979., “Mili Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1978-79”, **Devlet İstatistik Enstitüsü**, Ankara 1982. “Mili Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1979-80”, **Devlet İstatistik Enstitüsü**, Ankara 1980, “Mili Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1980-81”, **Devlet İstatistik Enstitüsü**, Ankara 1982.

Çizelge 28: 1965- 73 Yılları arası İngilizce Dersini alan öğrenci sayısı(Lise)⁸⁶

Yıllar	Resmi ve Özel Liseler		Resmi Liseler		Resmi Liseler(Gündüz)	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
1965-66	48457	22432	41427	17568	39893	17471
1966-67	57796	27152	50176	21785	48410	21647
1967-68	66781	31316	58139	24879	56094	24716
1968-69	82908	37513	73460	30567	70999	30248
1969-70	94631	43675	85610	30622	82283	36182
1970-71	108661	505288	89688	43007	95686	42447
1971-72	110727	49555	109529	48755	104537	48040
1972-73	121995	56793	120969	56089	115322	15179

Dönemim siyasi olaylarından kaynaklanan çatışma ortamı ve onun gerginliği, liselerdeki öğrenci akışlarını da olumsuz etkilemiştir. İngilizce eğitimi ve bu alanda girişilen çabaların, yapıcı yaklaşımların ve iyileştirmeye yönelik tüm faaliyetlerde kısmen bir durgunluk yaşanmıştır. Aşağıdaki çizelgede ortaöğretimde olduğu gibi 1980'lere doğru İngilizce dersini alan öğrencilerde belirgin bir düşüş yaşanacaktır. Tüm bu kısıtlı imkânlar ve artan öğrenci sayısına rağmen liselerde haftalık İngilizce ders saatinde her hangi bir kısıtlamaya gidilmemiştir

⁸⁶ “Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1965-67”, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1968, s 281., “Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1968-73” Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1976.

Çizelge 29: 1976-81 yılları arası İngilizce Dersini alan Öğrenci Sayısı(Lise)⁸⁷

1976-77	307369	290882	278721
1977-78	325902	310793	297476
1978-79	348454	332829	320569
1979-80	383297	367545	354738
1980-81	385908	373514	360768

Tablo 25’te de görüldüğü üzere 1976’dan sonra liselerde öğrenci sayılarının artışında bir yavaşlama hissedilir derecede yaşanmıştır. Son dönem istatistikleri dikkate alınmazsa o güne kadar ki öğrenci sayılarındaki artış, yabancı dil öğrenme safhasında uygulanması gereken kaçınılmaz ilkelerden biri olan fiziksel koşulların uygunluğu ilkesinden taviz verildiği anlamına gelmektedir. Lise ve ortaokul seviyeli mesleki ve teknik okullarda da benzer bir durum vardır. Hatta bu kurumlar’daki oranların değişimi daha net ve açıktır.

⁸⁷ “Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1976-81”, **Devlet İstatistik Enstitüsü**, Ankara 1982.

Çizelge 30: Lise ve Ortaokul Seviyeli Meslek ve Teknik Okullar İngilizce dersini alan öğrenci sayıları⁸⁸

Yıllar	Lise ve Ortaokul seviyeli Meslek ve Teknik Okullar	
	Erkek	Kız
1967-68	41337	23406
1968-69	42689	27057
1969-70	57797	33277
1970-71	77463	43484
1971-72	96942	54992
1972-73	102132	63563

Öğretim kurumlarındaki bu durum, İngilizce eğitimini bir kamu görevi olarak yürüten devletin yanında, özel sektörün devreye girmesine neden olmuştur. 1974-75 öğretim yılına göre Türkiye’de takviyeli yabancı dil öğretimi yapan özel okulların sayısı, ortaokul ve lise bir arada olanların 51, sadece ortaokul olanların ise altıdır. Bu okullar 8.6.1965 yılında çıkan 625 sayılı özel Öğretim Kurumları Kanununa göre, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Daire Başkanlığına bağlı olarak öğretim ve eğitim etkinliklerini sürdürmektedirler

İngilizce dersine yönelik öğrenci sayılarındaki artış, bu eğitim-öğretim sürecini devam ettirecek eğitimci kadrosunu akla getirmiştir. Aşağıdaki çizelgede de 1969-70 öğretim yılı itibariyle öğretim kurumları bazında İngilizce öğretmeni sayıları verilmiştir.

⁸⁸ “Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1967-71”, **Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü**, Ankara 1976., “Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1971-73”, **Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü**, Ankara 1976.

Çizelge 31: 1969-70 Öğretim Yılı Öğretim Kurumlarına göre İngilizce Öğretmeni Sayısı⁸⁹

Okul Grupları	Kadrolu, Ücretli ve Açık Öğretmenlikler	İngilizce Öğretmeni	
		Erkek	Kız
Lise ve Ortaokul seviyeli Meslek ve Teknik Okullar	Kadrolu Öğretmenler	67	145
	Ücretli Öğretmenler	171	84
Lise seviyeli Meslek ve Teknik Okullar	Kadrolu Öğretmenler	47	125
	Ücretli Öğretmenler	94	52
İlk Öğretmen Okulları	Kadrolu Öğretmenler	5	11
	Ücretli Öğretmenler	1	2
Kız Enstitüleri	Kadrolu Öğretmenler	1	6
	Ücretli Öğretmenler	13	7
Sanat Enstitüleri	Kadrolu Öğretmenler	6	3
	Ücretli Öğretmenler	35	16
Resmi Ticaret Liseleri	Kadrolu Öğretmenler	12	32
	Ücretli Öğretmenler	16	3
Sağlık Kolejleri	Kadrolu Öğretmenler	5	20
	Ücretli Öğretmenler	13	4

Kaynak:

⁸⁹ “Milli Eğitim İstatistikleri Öğretmenler 1969-70”, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1971.

İngilizceye olan sempatinin artması ve ailelerin de bu doğrultuda hareket ederek çocuklarının İngilizce öğrenmesini ısrarla arzulaması özel sektörün İngilizceye olan ilgisini arttırmıştır. İngilizce dersini alan öğrenci sayılarındaki artış bir piyasanın oluşmasını sağlamıştır.

b. Yükseköğretim

İngilizce ile yükseköğretim yapan ilk kurum Robert Koleji'nin Yüksek kısmıdır. Robert Koleji bu etkinliğini Cumhuriyet döneminde de devam ettirmiştir. Robert Koleji'nin Yüksek kısmı 1971-72 öğretim yılında "Boğaziçi Üniversitesi"ne dönüştü. 1955-56 öğretim yılında ODTÜ'nün açılmasıyla yabancı dille yükseköğretim kurumsal hale geldi. Yükseköğretim kurumlarında öğretimi, yabancı dil öğretimi kapsamında İngilizce, iki şekilde uygulanmıştır: Biri yıllara dağıtılmış olan A, B,C, kur sistemi; diğeri ise ilk iki yarı yılda uygulanan ve öğretimi bir yarıyıl uzatan "Yabancı Dil Hazırlık Öğretimi"dir. Aşağıda 1967-70 yılları arası fakülte ve yüksek okullarda İngilizce dersini alan öğrenci bilgileri verilmiştir.

Çizelge 32: 1967-70 Arası Fakülte ve Yüksek Okullarda İngilizce Dersini Alan Öğrenci Sayısı⁹⁰

Yıllar	Fakülteler		Yüksekokullar	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız
1967-68	16820	6915	17619	4438
1968-69	19013	7259	20201	6002
1969-70	17142	5918	19606	7118

Yabancı dil eğitimi; yükseköğretimde bilimsel yayınları takip etme, çağdaş ve modern bakış açısını yakalayabilme ve evrensel akademik çalışmalara imza atabilme açısından yükseköğretimin vazgeçilmez bir unsuru olarak

⁹⁰ "Milli Eğitim İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim 1967-70", T.C Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1971.

değerlendirilmiştir. Yabancı dili öğrenmek, “öğrencilerin kendi öğrenim alanları ile ilgili olarak yayınlanmış olan metinlerden faydalanmalarını sağlamak, yabancı dilden ana dile çeviri yapmak, yazmak ve konuşmak” şeklinde tarif edilebilir. 1933 yılında İstanbul’da açılan yabancı dil kurslarına gerekçe olarak öğrencilerin yabancı dilde ana dile çeviri yapamamaları gösterilmiştir. Yükseköğretime devam eden öğrencilerin bu eksikliği, zamanla giderilmeye çalışılmıştır. Buna paralel olarak İngilizcenin hali hazırdaki tartışmasız dünya egemenliği de dikkate alınınca yükseköğretim kurumlarında İngilizce ile öğretim veya İngilizce eğitiminin verilmesi yaygınlaşmıştır.

D. İngilizce Eğitiminde Uygulanan Yöntemler ve Metotlar

Yabancı dil öğretiminde eğitmen, araç-gereç ve fiziksel koşulların uygunluğu kadar önemli olan diğer bir faktör ise uygulanan yöntemlerdir. İngilizce öğretiminde kullanılan çeşitli yöntemler vardır. Bu yöntemler farklı zamanlarda farklı etkenler sonucunda ortaya çıkmıştır. Yöntemlerin geliştirilmesine ve değiştirilmesine yönelik çalışmalar hiç durmadan sürdürülmektedir. Yabancı dil öğretiminde yöntemlerin değişmesinde rol oynayan pek çok etken sayılabilir: Öğrenme ve gelişim psikolojisi alanındaki yenilikler, eğitimbilim ve öğretim araştırmalarının sonuçları ve dilbilim anlayışındaki değişiklikler temel etkenler arasındadır.⁹¹

İngilizce öğretimine yönelik(yabancı dil öğretimi çerçevesinde düşünüldüğü zaman) uygulanan yöntem ve metotlar tarihsel anlamda çeşitlilik gösterir. XX. yüzyılın başlarında okullarda “Direct Method” yönteminin ve “Berlitz” yönteminin uygulandığı, bilinmektedir.⁹² “Direct Method”da çeviri yönteminden farklı olarak, yazı dili yerine konuşma dili öğretilir. Bu yöntemde ses bilgisi dil öğrenen için büyük önem taşımaktadır. Seslerin doğru algılanması, yanlış telaffuz alışkanlıklarının terk edilmesi gerekir. Bu yöntemde öğrencilerin ve dil öğrenen adayların yazma becerileri gelişmemektedir. “Berlitz Yöntemi” ise, Avrupa dil ölçeğinde, uygulanmakta olan bir yöntemdir. Anlama-dinleme, anlama-okuma,

⁹¹ Zeki Uslu, **Edimbilim ve Yabancı Dil Öğretimine Etkileri**, Tomer Yayınları, Ankara 2004, s.250

⁹² Hasan Ali Yücel, **Türkiye’de Orta Öğretim**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 199, s. 704.

konuşma, yazma becerisi temel hedeftir. Maksat, dil öğrenen adayda bu temel becerileri geliştirmektir. Ancak bu yöntemlerle başarı sağlanamadığı bilinmektedir. Yine Yücel'e göre eski Dilbilgisi- çeviri yöntemi ile öğrenen öğrencinin bir miktar sözcük ve kural, biraz okuyup yazma bilmesine karşılık, Direct Method yöntemle yetişenlerin biraz mekanik ve basmakalıp tümceden başka bir şey bilmedikleri gözlenmiştir. Bu yöntemle meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e kadar yabancı dil öğretimine devam edilmiştir.⁹³ Türkiye'de 1941 yılına kadar ve ondan sonra uzun süre, “okuma-anlama” ve “çeviriye” yönelik öğretim yapılmış, bir bakıma “dilbilgisi-çeviri” yöntemi uzun süre öğretim kurumlarında İngilizce öğretimi için kullanılmıştır. Köy Enstitüleri başlığı altında belirtildiği üzere 1947 yılında yayınlanan Köy Enstitüleri yabancı dil programı bu klasik yaklaşımlardan biraz farklı olarak hazırlanmıştır. Sadece ders kitaplarına bağlı kalınmamış, aynı zamanda sınıf dışı diğer etkinliklere de yer verilmiştir. Bu okullarda çeviriye, paralel olarak metin okumaya, yalınlaştırılmış parçalar ya da kitaplar okumaya önem verilmiştir. Bu amaçla yabancı dil kitaplıkları kurulmuştur.

1944 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü kurulmuş ve başına da Edvard Vivian Gatenby getirilmiştir. Eskiden beri kullanılan “dolaysız”(Direct Method) yöntem, İngilizce öğretiminde yaygınlaştırmaya çalışılmıştır. Gatenby yöntemle ilgili görüşlerini 1944 yılında yayınlanan “English as a Foreign Language” adlı kitapçığında açıklamaktadır. Gatenby'a göre “Direct Method” uygulanırken aşağıdaki ilkeler dikkate alınmalıdır.

- “1. Mecbur kalınmadıkça anadile çeviri yapılmaması, sürekli yabancı dil kullanılması,
2. Öğretimin, anadil öğretimine benzetilmesi; eşya, resim ve eylemlerden yararlanılarak, yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesine uyulması,
3. Sözcüklerin kullanım ortamında öğrenilmesi ve sınıfın elverdiğince bir doğal dil kullanım çevresine dönüştürülmesi,
4. Yanlışların ısrarlı bir şekilde vazgeçilmeden düzeltilmesi,

---

⁹³ Demircan, **a.g.e.**, s. 148.

5. Konuşmaya öncelik verilmesi, ama okuma-yazmanın da fazla ihmal edilmeden dikkate alınması,
6. değişik aktiviteler dersin akışına dahil edilerek ilginin sürekli canlı tutulması,
7. Birden çok öğretmenden (turist, radyo, gramafon) yararlanılması,
8. Okulda bir kitaplık kurulması,
9. Bir dilin, bir sınıfa, ulusal özelliklere ve alışkanlıklara uygun olarak seçilecek verilerle sunulması önerilmektedir.”⁹⁴

1952 yılında yayınlanan ve Gatenby tarafından yayınlanan ve uzun yıllar öğretim kurumlarında İngilizce Ders Kitabı olarak kullanılan “ A Direct Method English Course”, “İnterim Report on Vocabulary Selection” adlı kaynaktan alınmış 2000 sözcükten ibaret ve Türkiye açısından bir takım değişikliklerin yapıldığı bir çalışmadır. “yapılara ve sözcüklere önem verilmeli, her ikisi de birlikte öğretilmelidir. Çeviri yerini örnekler verilmelidir.” Gatenby ‘ye göre aşağıdaki sıra izlenirse Türkiye’de iyi sonuç alınabilir:

- “1. Öğretmen dersin okuma parçasını okur
2. Yeni sözcükler, anlamı bilinen sözcüklerle açıklanır. Ardından bu sözcükler tahtaya yazılır, anlamları verilir, öğrenciler bunu defterlerine yazarlar; daha sonra yeni yapı sunulur.
3. Anlamayı sağlamak için öğretmen, metin üzerine sorulur.
4. Kitaptaki sorularda bütün kök sözcükler ve türevleri geçmektedir. Bunlar öğrencilere sorulur ve karşılığı alınır.
5. Kitaptaki dilbilgisi bölümü okunur, işlenir.
6. Yeni sözcükler içeren ikinci okuma parçası okunur ve tartışılır.
7. Öğretmen kitabında listesi verilen yapılar daha ayrıntılı işlenir ve alıştırmalar yapılır.
8. Dikte, sözlü alıştırma, güdümlü yazma, oyunlar ve benzeri etkinlikler kitapta verildiği gibi uygulanır.

---

⁹⁴ Gatenby, a.g.e., s. 12

9. Kitapta sunulan alıştırma yapıları, bir bölümü ödev olarak verilir.”⁹⁵

Fakat 1955 yılından başlayarak A.B.D. Georgetown Üniversitesi İngiliz Dili Programı (Georgetown English Language Program) çerçevesinde Gazi Eğitim Enstitüsü’nden yetişen öğretmenler, İngilizceyi “dolaysız yöntemle” değil de “işitsel-dilsel” (audio-lingual) yöntemle öğrendikleri halde, okullardaki “dolaysız yöntem”e uygun olarak yazılmış “A Direct Method English Course” ders kitabından İngilizce öğretmek zorunda kalmışlardır.

Joe E. Pierce, 1955-65 yılları arasında, 10 yıl süreyle, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü’nde ve “Georgetown İngiliz Dili Programında (GELP) sorumlu olarak çalışmış, bu dönemdeki deneyimlerini “A Linguistic Method of Teaching Languages” (Dil Öğretiminde Dilbilimsel Bir Yöntem) adlı kitabında açıklamıştır. Pierce, öğretimin dilbilgisi ve sesletimin güçlüklerini gidermek için hedef ve anadil arasındaki benzerliklerin vurgulanarak “karşıtsal dilbilim” görüşünün benimsenmesi gerekliliğinin altını çizmiştir. Yöntemi, ilkece dilbilimsel olmasına karşın, öğretilen özellikler arasında kolay-zor ayrımının sınıfta yapılan uygulamalar sonucunda, bir tür “yanılgı çözümlemesi” yoluyla, belirlenmesinden yanadır. Çünkü başlıca amaç dilbilimsel sorunları çözmek değil, yabancı dili öğretmektir. Kimi dilbilimsel ve dolaysız yöntem okullarının, çok başarılı sonuçlar aldığı, “işitsel-dilsel” denilen bu yöntem, The Army Method ya da The New Key olarak bilinir, ⁹⁶ “davranışçı teori”(Behaviorist theory) temeli üzerine inşa edilmiş bir yabancı dil öğretme metodudur. Bu teoriye göre insanlara dil, bir özelliğin doğru kullanıldığı takdirde “olumlu dönüt (positive feedback)”, yanlış kullanıldığı takdirde de “olumsuz dönüt (negative feedback) alması prensibini öngören pekiştirme(reinforcement) sistemi sayesinde öğretilir. Bu yöntem bahsettiğimiz üzere Türkiye’de yabancı dil öğretiminde uzun yıllar kullanılan “dolaysız metot” a benzemesine rağmen, ondan farklı olarak kelime odaklı bir öğretim sistemi değildir. Joe E. Pierce sayesinde “işitsel-dilsel” yöntem Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce bölümüne benimsenmiştir.

---

⁹⁵ Gatenby, a.g.e., s 20

⁹⁶James Barker, **On The Mortality of Language Learning Methods**, Brigham Young University. Utah 2001, s. 54.

1966 yılında düşünölüp 1971 yılında yayınlanmaya başlanan “An English Course for Turks” adlı ortaöğretim İngilizce der kitapları, “işitsel-dilsel” yöntemi bir ölçüde uygulamaya çalışmıştır. Avrupa Konseyi ile yürütölen işbirliği çerçevesinde Milli Eğitim Bakanlığı Komisyonu tarafından hazırlanan bu dizide, yapısal-durumsal bir izlence takip edilmiştir. Sözlü mekanik alıştırmalar çok sık kullanılmıştır. Fakat 1972 yılından sonra “işlevsel-kavramsal” izlence benimsenmiş, dilin iletişim yönünü pekiştiren uygulamalar ön plana çıkmıştır. Yöntem uygulaması öğretmene bağı kaldığından, bugün Türkiye’deki öğretim dilbilgisi kuralları ve sözcük anlamları açıklanarak, okunan metinler üzerine sorular sorularak yapılmaktadır. “An English Course for Turks” ders kitabı 1981 yılında bütün diğder ders kitaplarının yerini alarak bütün devlet ortaokul ve liselerde tek ders kitabı durumuna getirilmiştir. Meslek liselerinde de aynı kitaplar okutulmuştur. Ancak Anadolu liseleri ve yabancı okullarda ise yurtdışında basılmış kitaplara dayalı, gelişmeleri ders öğretmenlerinin yorumladığı şekliyle bir öğretim yapılmıştır.

Yükseköğretimdeki durum ortaöğretimden farklı değildir. İlk göze çarpan özellik, orta öğretimden geçmiş öğrencilerdeki yabancı dil bilgisinin, öbür derslere oranla zayıf olduğudur. Türkiye özellikle İngiltere’ye bir hayli uzak bulunduğundan ve İngilizce iletişim olanakları ve zorunlulukları da çoğu ülkeye oranla pek az olduğundan, öğrencilerin okul programları dışında bir çalışmada bulunmaları beklenmemektedir.⁹⁷ Ortaöğretim kurumlarında olduğu gibi Yükseköğretimde de bir süre “dilbilgisi-çeviri” yöntemi ile öğretim yapılmış ve okuduğunu anlama öncelikli dil becerisi olarak kabul edilmiştir. Uzun yıllar “hazırlık” okullarında okutulmuş olan SEFT serisi işitsel-dilsel yöntemle yazılmıştır.

---

⁹⁷ Özcan Başkan, **Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi**, Multilingual, Ankara 2006, s. 159.

SONUÇ

Günümüzde İngilizce yaklaşık 400 milyon kişi tarafından “ana dil” olarak, 1.400 milyar insan tarafından da “ikinci dil” olarak konuşulan büyük bir dildir. İngilizceyi bu göz kamaştırıcı noktaya taşıyan birtakım tarihsel, siyasi, ekonomik ve kültürel değişkenler vardır. Bu gelişimin temellerine dikkatli baktığımızda; Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'ndan sonra gücünü yitiren Britanya İmparatorluğu'nun görevini devralacak olan ABD'nin dilinin de İngilizce olması, İngilizcenin kullanımını ve yayılımını hızlandırmıştır II. Dünya Savaşı sonrası yıpranan İngiltere'nin yerini 20.yy.da Amerika doldururken bilgiye ulaşımın ise tek bir yolu vardır: İngilizce. İngilizce, bu tarihsel gelişmelerin sonucunda uluslararası ilişkiler, medya(reklamcılık, radyo yayınları, filmler, pop müzik) eğitim, uluslararası taşıma, güvenlik ve iletişim yoluyla yayılır. Bu nedenle tüm küresel etkileşimlerde İngilizce kullanılmaktadır, çünkü bir "lingua franca" gereklidir. NATO, UNESCO, UN gibi uluslararası kurumların varlığı da ortak bir iletişim dilini gerekli kılar. Bilimsel, sanatsal ya da politik toplantılarda dünyanın her yerinden gelen katılımcıların ortak bir dil varlığının pratikliğine ihtiyaçları vardır.

Bu kadar derin bir dalga şeklinde tüm dünya milletlerini etkileyen bir dilin, Türkiye’de de nüfuzunu hissettirmesi kaçınılmaz bir gerçektir. Nitekim yüzünü batıya çevirmiş olan yeni Türkiye Cumhuriyeti, muasır medeniyetler düzeyinin yakalanmasında bir Batı dilinin bilinmesi gerekliliğinin farkına varmış ve 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat kanunuyla öğretim kurumlarında bir Batı dilinin öğretilmesini zorunlu hale getirmiştir. Sonraki yıllarda bu durum Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasi dengelerle pekiştirilmiştir.

İkinci dünya savaşı sonrası dünyada yeniden şekillenen güçler dengesi içinde kendisine müttefik arayan Türkiye, Amerika ve Batı ile yakınlaşarak yeni bir dönemin kapısını aralamıştır. Türkiye, bu dostluk ilişkisinden siyasi, ekonomik ve en önemlisi kültür alanında yoğun bir şekilde etkilenmiştir. Bu kültür etkileşiminin en önemli kanalını dil, özellikle İngilizce oluşturmaktadır. İngilizce, öğretim kurumlarında Osmanlı İmparatorluğu döneminden beri yıllarca okutulan Fransızcanın önemini azaltmıştır. Nihayet 1955 yılında öğretim kurumlarında

okutulan birinci yabancı dilin İngilizce olması kararlaştırılmıştır. Bu yıllarda açılan “Maarif Kolejleri” ve devamı olan “Anadolu Liseleri” ile İngilizcenin öğretim kurumlarında yaygınlaşması sağlanmıştır. Doğal olarak bu durum toplumun sosyal hayatında da bir takım sarsılmaları da beraberinde getirmiştir. Kültürel bağlamda İngilizce odaklı bir yaşam felsefesi ve tüketim kültürü, toplumun geniş bir tabakası tarafından benimsenmiştir.

Bu arada Türkiye yeni bir dönemecin eşiğinde kendine uzun yılları kapsayacak bir yol haritasının planlarını yapmaktadır. Türkiye, Cumhuriyet tarihinin en kapsamlı ve uzun vadeli dış politik açılımı olan Avrupa Birliği üyeliği üzerine odaklanmıştır. Bu durum, İngilizcenin yerleşmesi ve benimsenmesi açısından itici bir kuvvet etkisi yaratmıştır. Türkiye’nin Avrupa Ekonomik Topluluğuna yaptığı ortaklık başvurusu ile başlayan ve 1963’teki Ankara Anlaşması ve 1970’te imzalanan Karma Protokol ile geliştirilen süreç, hükümet politikalarında ve Milli Eğitim sisteminin de Avrupa Birliği’nin vizyonunu yansıtan düzenlemeleri gerçekleştirmesini olanaklı kılmıştır. Zira Avrupa Birliği ve bir anlamda yürütme organı olan Avrupa Komisyonunun “Yaşayan Diller Projesi” kapsamında ve bu kurumlarla yürütülen işbirliği çerçevesinde çağdaş eğitim ilkeleri üzerine inşa edilen yeni yabancı dil programı geliştirilmiştir. Bu bağlamda öğretim kurumlarındaki ders saatleri, araç-gereçleri ve öğretimin içeriği programa göre yeniden düzenlenmiştir. Avrupa Birliği vizyonu ile hareket eden Türk Devleti, aynı zamanda yabancı dil bilen eleman sayısını arttırmak için İngilizce ile öğretim yapan okul sayısını arttırmıştır. 1955 yılında kurulan “Maarif Kolejleri”, 1975 yılında “Anadolu Liseleri” ne dönüştürülerek sayıları arttırılmıştır. İngilizce öğretimi bu sayede toplumun tabanına yayılarak yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Elbette Avrupa Birliği ve Batı toplumları ile olan yakınlaşma sadece eğitim alanındaki düzenlemelerle sınırlı kalmamıştır. Türk toplumu, girilen bu süreçte çağdaş ve medeni bir toplum olmanın tüm gereklerini yerine getirmeye hazırdır. Bu anlamda sanat, edebiyat, mimari, sinema, müzik gibi alanlarda uzmanlaşmak ve eser vermek uygar bir devlet vasfı olarak her zaman ilgiye mazhar olmuştur. Doğal olarak sanat ve edebiyat’ta başarılı olmak ve zengin eserler sunabilmek, dünya kamuoyunu yakından takip edebilmek ve bu alanda yayınlanmış eserleri takip etmekle mümkündür. Bunun içinde Türk entelektüelleri ve toplumu için bir yabancı dili özellikle İngilizceyi bilmek kaçınılmazdır.

Aslında tarihsel bir bakış açısı ile incelendiği zaman Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlıdan ekonomisi tarıma dayalı, nüfusun büyük bir oranının kırsalda yaşadığı ve okur-yazar oranının % 10'larda seyrettiği bir mirası devraldığı gerçeği dikkati çeker. Sanayinin kurulma aşaması ancak cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanmıştır. 1950'lerden sonra ise ulaşım olanaklarının gelişmesi, nüfusun artarak kırsal kesimden şehirlere göç eden işgücü potansiyeli, devlet sektörü yanında sermayesi artan özel sektörün sanayiye yatırım yapması gibi etkenler sanayinin gelişme ve çeşitlenmesini sağlamıştır. Türkiye bir sanayi toplumu olma yolunda hızla ilerlerken aynı zamanda refah düzeyini, vatandaşlarının yaşam standartlarını ve eğitim kalitesini de aynı oranda yükseltmiştir. XX. yy'ın ikinci yarısından itibaren kapısını araladığı bu dönem toplumun sosyo-kültürel ve iktisadi yapıda da bazı dinamiklerin değişim yaratmasını sağlamıştır. Küresel dünyanın, basın yayın organları ve internet vasıtasıyla insanlara biçtiği çağdaş, entelektüel ve donanımlı vatandaş profilini Türk insanı içinde kaçınılmaz kılmıştır.

Türkiye'nin bir sanayi toplumu olma yolundaki gayretleri, dünya ile bütünleşme çabaları ve Avrupa Birliği yolunda kat edilen gelişmeler ülke çapında farklı bir siyasi havanın oluşmasını sağlamıştır. Bu reformcu atmosferin de etkisiyle Türkiye 1980'de 24 Ocak Kararlarını yayınlamıştır. Bu kararlarla beraber Türkiye, pazarını yabancı sermayeye açmıştır ve liberalleşme sürecini yaşamıştır. Türkiye, bu devinimsel dönüşümleri gerçekleştirirken aynı zamanda bu iktisadi ve siyasi gelişmelerin yansımalarını toplumun genelinde hissetmiştir. Türk insanının demokratik ve liberal bir toplum olma yolunda dünya milletleri ile bütünleşme hevesleri yoğunlaşmıştır. Bu köklü dönüşüm, pazara duyulan küresel alanda yeterli ve iletişim engelini aşmış eleman ihtiyacının yanı sıra farklı kültürleri tanıyan, araştıran, okuyan ve konuşan entelektüel vatandaş kimliğini ön plana çıkarmıştır. Bu kimliğin vazgeçilmez bir parçası da çok dilli insan tipidir. İngilizce öğrenmek bu noktada Türk insanı için artık lüks değil, daha ziyade bir mecburiyet haline gelmiştir.

Maalesef Türkiye'de İngilizce öğretimi, tüm bu uygulamalara, yapılan masraflara ve geçen zamana rağmen Türk eğitim sisteminin çözüm bekleyen bir sorunu olarak hala güncelliğini korumaktadır. Bu sorunun temelinde genel anlamda artan talep karşısında giderilemeyen nitelikli İngilizce öğretmeni açığı, bu açığı kapatmak adına girişilen bir takım geçici ve zaman kaybından öteye gitmeyen

önlemler, gerekli fiziksel şartların hazırlanamaması ve araç-gereç ihtiyacının yeterli derecede karşılanamaması gibi aksaklıklar yatmaktadır. Dahası devlet, İngilizce öğretimine yönelik uygulanan yöntemlerde modern İngilizce öğretiminin isteklerine cevap verememiştir. Yapılan reformlar ve düzeltmeler siyasal iktidarların geçici hevesleri olmanın ötesine geçememiştir. Bu noktada yabancı dil öğretimini yaygınlaştırmak için açılan “Anadolu Liseleri”nin sayılarının artırılması, bu sorunun giderilmesi yönünde beklenti yaratmış ise de, gerçek anlamda sıkıntının sadece fiziksel şartların olgunlaştırılması ile aşılamayacağı beraberinde nitelikli eğitim uzmanı, araç-gereç ve öğretim programının da tesisinin zaruri olduğu zamanla anlaşılmıştır. Bunla karşılanamadığı içindir ki, istikrarlı ve sağlam bir İngilizce öğretiminin yerleştirilmesi maalesef imkânsız bir hale dönüşmüştür. Devlet okullarında ardı arkası kesilmeyen bu sorunlar ve ailelerin İngilizcenin cazibesine kapılarak çocuklarına bu eğitimi aldırma arzuları, özel eğitim kurumlarının bu boşluğu doldurulmasına olanak sunmuştur. Geleceğini Batı ufkunda gören ve kaderini Avrupa ile ortak tutmuş olan Türkiye’de İngilizce öğretimi karlı bir pazara dönüşmüştür. Böylece Türkiye’de İngilizce eğitimi, gerçek hedefinden saptırılıp ticari bir kazanç aracı olarak görüldüğü için, çözülmesi imkânsız bir sorun yumağı haline dönüşmüştür.

KAYNAKÇA

- Acar, Kezban, **Globalization and language: English in Turkey**, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Manisa 2004.
- Adıyaman, Süleyman, **Yüksek köy enstitüsünde yabancı dil**, Köy Enstitüleri Dergisi, Ankara 1945.
- Akyüz, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan Günümüze)**, Pegem Yayıncılık, Ankara 2008.
- Akşin Sina, **Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul 2005, s. 211.
- Ana Britannica**, Ana Yayıncılık, İstanbul 1993.
- Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1918–1980’)**, *Türk Tarih Kurumu*, Ankara 1988.
- Ataünal, Aydoğan, **Türk Milli Eğitiminde Düzenleme Teşkilatı**, Talim ve Terbiye Kurulu-Milli Eğitim Şurası, İstanbul 1977.
- Barker, James, **On The Mortality of Language Learning Methods**, Brigham Young University. Utah 2001
- Başkan, Özcan, **Yabancı Dil Öğretimi; İlkeler ve Çözümler**, Multilingual Yayınları, İstanbul 2006.
- Başkan, Özcan, **Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi**, Multilingual, Ankara 2006.
- Demir, Ali, “Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlarımız Nelerdir?”, **Yabancı Dil Öğretim Paneli-1**, İstanbul 1983.
- Demircan, Ömer, **Dünden Bugüne Türkiye’de Yabancı Dil**, Remzi kitabevi, İstanbul 1988.
- Demirel, Özcan, **Avrupa Konseyi Dil Projesi ve Türkiye Uygulaması**, Milli eğitim Dergisi- özel sayı, Ankara 2005.
- Demirel, Özcan, **Yabancı Dil Öğretimi**, Pegem Yayıncılık, Ankara 2004.
- Dinç, Said, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihimizde III.Milli Eğitim Şûrası ve Uygulamaları (2 –10 Aralık 1946)**, Ankara 2008.
- Ergin, Osman Nuri, **Türkiye Maarif Tarihi**, Eser Neşriyat, İstanbul 1977.
- Gatenby, Edvard Vivian, **English Language Studies in Turkey**, Oxford University Press *ELT J* II:8-15, Oxford 1947.

İlgar, Lütfü, **Eğitim Yönetimi Okul Yönetimi Sınıf Yönetimi**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2000.

Kantarcıoğlu, Selçuk, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programında Kültür**, Ankara 1998.

Kocatürk, Utkan, **Atatürk'ün Üniversite ile İlgili Notları**, Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi-Cilt 1, sayı 1, Ankara 198.

Küçüköğlu, Adnan, **Türk öğretmen yetiştirme sisteminde eğitim enstitüleri**, Kastamonu Eğitim Dergisi cilt:14, Kastamonu 2006.

Kütükoğlu, Mübahat, **Türk –İngiliz İlişkileri 1583-1984 (400. Yıldönümü)**, Başbakanlık Basın – Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara 1985.

Milli Eğitim İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim 1967-70, T.C Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1971.

Milli Eğitim İstatistikleri Öğretmenler 1969-70, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1971.

Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1967-71, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1976.

Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1971-73, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1976.

Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1976-81, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1982.

Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1965-67, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1968.

Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1968-73, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1976.

Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1976-78, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1979.

Mili Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1978-79, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1982.

Mili Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1979-80, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1980.

Mili Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1980-81, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1982.

Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1965-67, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1968.

Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1968-73, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1976.

Milli Eğitim İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim 1953-60, T.C. Başvekalet Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1968.

Milli eğitim Orta Öğretim İstatistikleri 1949-50, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Milli Eğitim Şubesi, Ankara 1952.

Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1953-60, T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Ankara 1963.

Milli eğitim Orta Öğretim İstatistikleri 1949-50, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Milli Eğitim Şubesi, Ankara 1952.

Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1953-60, T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Ankara 1963.

Oğuzkan, A. Ferhan, **Köy Enstitüleri Öğretim Programı**, Ankara 1943.

Ortaöğretimin Gelişmesi Hakkında Ön Tasarı, Ankara 1950.

Özalp, Reşat, **Milli Eğitim ile İlgili Mevzuat**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1986.

Resmi Gazete, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara 1976, s 645

Riddy , D.C, **The Teaching of Modern Languages in Turkey**, Council for General and Tecnical Education”, Council of Europe 1970.

Sinanoğlu, Oktay, **Uluslar arası Bilim-Ulusal Eğitim**, TTK Yayınları, Ankara 1978.

Shaw, Stanford, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, çeviren:Mehmet Harmancı, İstanbul 1983.

Talim ve Terbiye Kurulu Kararı, 15.9.1947 tarih ve 263 no’lu.

TBMM Tutanak Dergisi, Ankara 1955, s. 278.

Tebliğler Dergisi, 1961 tarihli.

Tebliğler Dergisi, 4 Haziran 1973 tarihli ve 1747 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 4 Haziran 1973 tarihli ve 1747 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 4 Haziran 1973 tarihli ve 1747 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 11 Ekim 1971 tarihli ve 381 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 1970 tarihli ve 1123 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 2 Şubat 1971 tarihli ve 1643 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 31 Temmuz 1978 tarihli ve 1993 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 31 Temmuz 1978 tarihli, 1993 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 29 Mayıs 1978 tarihli, 1987 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 29 Mayıs 1978 tarihli, 1987 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 24 Mayıs 1971 tarihli 1658 sayılı.

Tebliğler Dergisi, Haziran 1973 tarihli ve 1747 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 16 Mayıs 1955 Tarihli ve 851 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 24 Eylül 1954 tarihli ve 799 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 16 Mayıs 1955 tarihli ve 851 sayılı.

Tebliğle Dergisi, 24 Eylül 1954 tarihli ve 799 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 11 Eylül 1944 tarihli ve 265 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 3 Eylül 1945 tarihli ve 344 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 11 Eylül 1944 tarihli ve 265 sayılı.

Tebliğler Dergisi, 3 Eylül 1945 tarihli ve 344 sayılı.

Tunaya, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasi Partiler (1859 – 1952)**, İ. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, İstanbul 1952.

Türk Ansiklopedisi , MEB Yayınları, İstanbul 2000 s. 298.

Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara 2000, s. 3. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/oik561.pdf>

Türkiye İstatistik Yıllığı, Milli Eğitimde 50 Yıl 1923-73, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1974.

Uslu, Zeki, **Edimbilim ve Yabancı Dil Öğretimine Etkileri**, Tomer Yayınları, Ankara 2004.

Yalçinkaya, Lütfü, **Yabancı Dil Öğretimini Geliştirme Merkezi**, İzlem, İstanbul 1979.

Yücel, Hasan Ali, **Türkiye’de Orta Öğretim**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 199.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Bilal Güneş

Doğum Yeri: Isparta

Doğum Yılı: 25.06.1984

Medeni Hali: Bekar

Eğitim Durumu

Lise: Isparta Şehit Ali İhsan Kalmaz Lisesi(Yabancı Dil Ağırlıklı)

Lisans: Anadolu Üniversitesi AÖF İngilizce Öğretmenliği Programı

Yabancı Diller ve düzeyi

1. İngilizce (İleri Düzey)

2. Almanca (Orta Düzey)

İş Deneyimi

2006- Milli Eğitim Bakanlığı(657'e tabi İngilizce Öğretmeni)